EDMOND ROSTAND

CYRANO DE BERGERAC

VERTALING DOOR

R. DE BUCI

LAURENS JANSZOON COSTER - 'S-GRAVENHAGE

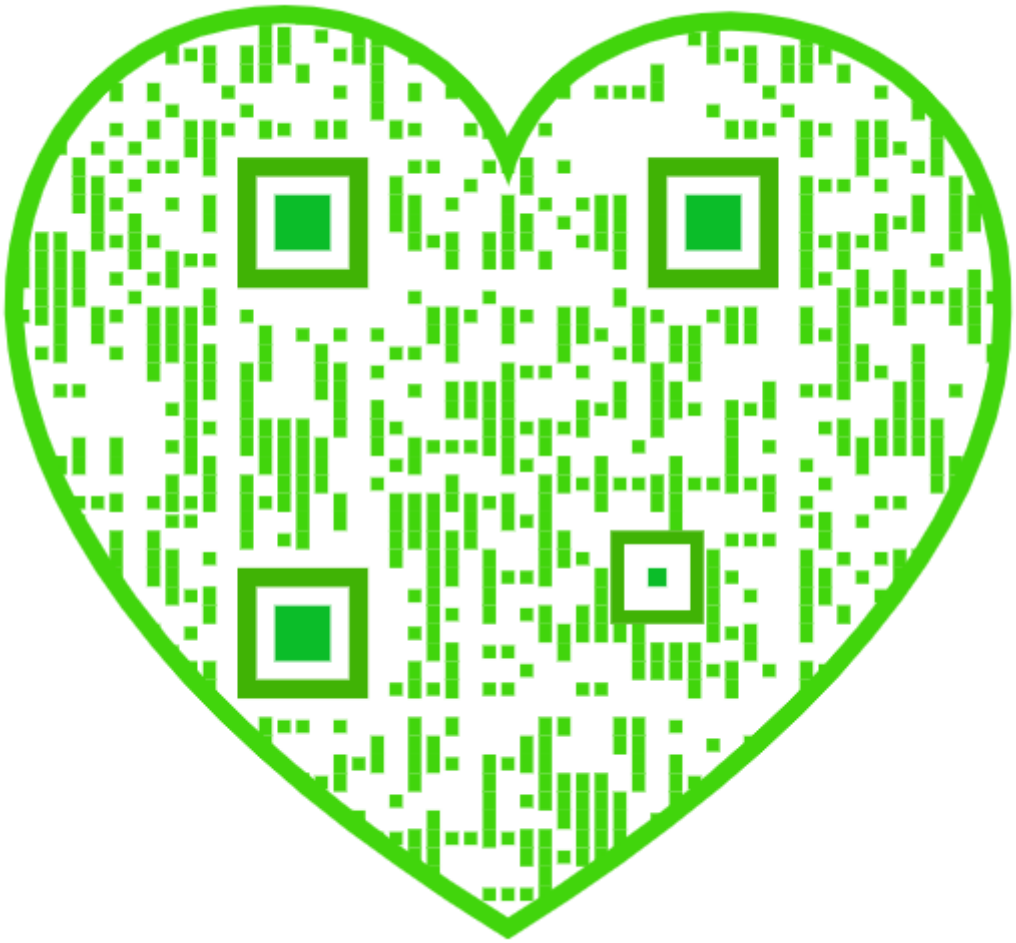

CYRANO DE BERGERAC

EDMOND ROSTAND

CYRANO DE BERGERAC

HELDENKOMEDIE IN VIJF BEDRIJVEN
IN VERZEN

UITGEGEVEN IN HET JAAR MCMXXIII DOOR DE
FIRMA LAURENS JANSZ. COSTER, 'S-GRAVENHAGE

Voor het *opvoeren* van het geheel of gedeelten van deze vertaling van den Cyrano *als tooneelvoorstelling*, is verlof noodig van het BUREAU VOOR AUTEURSRECHT VAN DE VEREENIGING VAN LETTERKUNDIGEN TE AMSTERDAM. Men vrage voorwaarden voor de vertooning bij dat Bureau tijdig aan. Voor het *voordragen* van fragmenten van deze vertaling van den Cyrano, *zonder tooneelmatigen toestel*, is de toestemming vereischt van de UITGEEFSTER

Dit dichtwerk wilde ik Cyrano wijden
maar wijl zijn ziel in U gevaren is
Coquelin, draag ik het U op.

E. R.

VERTALING VAN
R. DE BUCI

PERSONEN:

CYRANO DE BERGERAC	De portier
CHRISTIAAN DE NEUVILLETTE	Een burger
	Zijn zoon
GRAAF DE GUICHE	Een zakkenroller
RAGUENEAU	Een toeschouwer
LE BRET	Een schutter
Kapitein CARBON DE CASTELJALOUX	Bertrandou de Pijper
	De Kapucijner
DE KADETTEN	Twee muziekanten
LIGNIERE	Drie dichters
DE VALVERT	Drie koekenbakkers
Een Markies	
Tweede Markies	
Derde Markies	ROXANE
MONTFLEURY	Zuster MARTHA
BELLEROSE	LIZE
JODELET	De buffetjuffrouw
CUIGY	Moeder MARGARETHA
BRISSAILLE	De Duegna
Een nijdas	Zuster CLARA
Een musketier	Een actrice
Tweede musketier	Een soubrette
Spaansch officier	De pages
Een lijfwacht	Een bloemenmeisje

De menigte, burgers, markiezen, musketiers, zakkenrollers, bakkers, dichters, Gascoonsche kadetten, acteurs, vioolspelers, pages, kinderen, soldaten, Spanjaards, toeschouwers, Précieuses, tooneelspeelsters, vrouwen, mannen, enz.

De vier eerste bedrijven spelen in 1640, het vijfde in 1655.

EERSTE BEDRIJF

EEN TOONEELVOORSTELLING IN 'T HOF VAN BOURGONDIË IN 1640.

De zaal van 't Hof van Bourgondië in 1640. Een soort kaatsbaan, is verfraaid en ingericht voor tooneelvoorstellingen. Men ziet deze schuin, zoodat eene zijde van de voorgrond rechts tot de achtergrond links loopt, tegen een opgericht tooneel aan, dat zacht-geerend vandaar naar de voorgrond links gaat.

Aan weerszijden van dit tooneel zijn bankjes tegen de coulissen geplaatst.

Het scherm bestaat uit twee openschuivende gordijnen.

De Koninklijke wapens zijn aan de bovenkant op het vaste decor-gordijn geschilderd. Breede treden voeren van de verhooging omlaag; aan weerszijden van de trap is ruimte voor de vioolspelers. Een reeks kaarsen als voetlicht. Boven elkaar twee zij-galerijen; de bovenste in loges verdeeld. Geen zitplaatsen in 't parterre, (het eigenlijke tooneel), alleen achterin, d.w.z. rechts op de voorgrond eenige banken amphitheatersgewijze geplaatst. Onder een trap, die naar boven leidt en waarvan men slechts het begin ziet, staat een soort buffet, versierd met kandelaars, vazen met bloemen, kristallen schalen met gebak, flesschen, enz.

Op de achtergrond, in 't midden onder de zij-galerij, is de ingang. De breede deur staat op een kier, om toeschouwers binnen te laten. Op de paneelen der deur, gelijk elders, roode biljetten met: „*Cloreste*".

Bij het opgaan van het gordijn is het tooneel in 't halfduister en nog leeg. De lichtkronen in 't parterre zijn omlaag, om te worden aangestoken.

EERSTE TOONEEL

Het publiek komt langzamerhand op. Ruiters, Burgers, Lakeien, Pages, Zakkenrollers, de Portier, enz. Dan de Markiezen, CUIGY, BRISSAILLE, de Buffetjuffrouw, de Vioolspelers, enz.

(Men hoort achter de deur stemmenrumoer; daarop komt een ruiter binnenstuiven.)

DE PORTIER, hem naloopend. Hei daar, je vijftien duiten!

DE RUITER. Vrij entree.

DE PORTIER. Waarom?

DE RUITER. Omdat ik hier als lijfwacht van de Koning kom!

DE PORTIER, tot een ander. En gij?

TWEEDE RUITER. Betaal nooit!

DE PORTIER. Maar . . .

TWEEDE RUITER. Musketiers blijft dit verre!

EERSTE RUITER, tot tweede.
't Begint om twee uur pas; wat is heel de parterre
Nog leeg! Gaan w' een partijtje schermen?

(Zij schermen met hun floretdegens.)

EERSTE LAKEI, komt op. Psst . . . Flankijn . . .

TWEEDE LAKEI, reeds daar. Champagne?

EERSTE LAKEI, toont de spelen, die hij uit zijn buis te voorschijn haalt.
Dob'len? 'n Kaartje leggen? (Gaat op de grond zitten.)

TWEEDE LAKEI, zet zich eveneens. Kom, jou zwijn.

EERSTE LAKEI, haalt een stukje kaars te voorschijn, steekt het aan en plakt het op de grond vast.
Mijn meester mist dit licht, dank zij m'n vlugge handen.

EEN SCHUTTER, tot een bloemenmeisje.
't Is lief, dat gij hier komt eer nog de lichten branden! . . . .

(Hij pakt haar om het middel.)

'N VECHTERSBAAS, die een degenstoot krijgt.
Raak!

EEN SPELER. Klaav'ren!

DE SCHUTTER, 't meisje vervolgend. Een kusje!

BLOEMENMEISJE, zich loswringend. Pas op, men kijkt!

DE SCHUTTER, trekt haar in een donkere hoek. Geen nood!

IEMAND, zet zich met anderen op de grond; zij halen hun proviand te voorschijn.

Als je wat vroeger komt, eet je hier kalm je brood.

'N BURGER, tot zijn zoon. Kom, hier is plaats mijn zoon.

EEN SPELER. Getroefd!

IEMAND, haalt een flesch van onder zijn mantel en gaat ook zitten.

Een dronkaard, zie je,
Drinkt zijn Bourgogne op .... (Hij drinkt.)
in 't Hof van Bourgondië.

DE BURGER, tot zijn Zoon.

't Heeft veel hier van zoo'n huis, dat j' heimelijk bezoekt.
(Wijst met zijn stok aan.) Drinkebroers ....
(Bij een uitval wordt hij door een schermer geduwd.)
Vechtersbazen!
(Hij komt tusschen spelers terecht.) Spelers!

DE SCHUTTER, het meisje steeds nog lastig vallend, achter hem.

'n Zoen!

DE BURGER, zijn zoon haastig meevoerend. Vervloekt!
Te denken, dat men nu hier vecht en zit te vrijen,
Waar men Rotrou, mijn zoon, eens speelde....

ZOON. En Corneille!

'N TROEP PAGES, komen dansend hand aan hand zingend op.

Tralalala, tralala, trala, lala, la!

DE PORTIER, streng tot de pages. Hé, pages, geen grappen!

EERSTE PAGE, met gekrenkte waardigheid.

Denkt ge, mijnheer, dat wij ....
(Levendig tot de tweede, zoodra de portier zich omkeert.)
Heb je soms een touw?

TWEEDE PAGE. Ja, met een vischhaak er bij!

EERSTE PAGE, wijzend naar de galerij.
We gaan van bovenaf, van 't hoofd de pruikjes lichten.
'N ZAKKENROLLER, verzamelt om zich heen verdacht uitziende typen.
Kom even hier, gauwdieven, 'k moet U onderrichten,
Nu voor de eerste maal, gij zult aan 't stelen slaan.
TWEEDE PAGE, roept tot de anderen, reeds op de bovengalerijen.
Blaaspijpjes, heb je die?
DERDE PAGE, van omhoog. En erwtjes! Kijk ze gaan!
DE ZOON, tot zijn vader. Wat wordt er toch gespeeld?
DE BURGER. Cloreste.
DE ZOON. Werd geschreven? ....
DE BURGER. Door Balthasar Baro; een knap stuk, bij m'n leven!
(Gaat naar boven aan de arm van zijn zoon.)
ZAKKENROLLER, tot handlangers.
Knip ook de kanten af, vergeet de broekspijp niet!
'N TOESCHOUWER, tot een ander, naar boven wijzend.
Kijk eens, ik heb toen daar gezeten, bij de „Cid".
ZAKKENROLLER, maakt met z'n vingers een grijp-beweging.
Horloges ....
DE BURGER, terugkeerend met zijn zoon.
Straks ziet ge Thalia's beroemdste zonen.
ZAKKENROLLER, maakt de beweging van stelen.
Zakdoeken ...
DE BURGER. ... Montfleury ...
EEN VAN DE BOVEN-GALERIJ. Maar steek toch aan de kronen.
DE BURGER. L'Epy, la Beaupré ... Bellerose ... Jodelet!
PAGE, in 't Parterre. Hoera we kunnen drinken! ....
BUFFETJUFFROUW, verschijnt achter het buffet. Limonade met
Citroen, frambozen, melk, gemberbier .... (Herrie aan de deur.)
FALSET-STEM. Op zij, bruten!
LAKEI, verbaasd. Markiezen in 't parterr'?? ....
ANDERE LAKEI. Hm ja, voor 'n paar minuten.
(Een troepje adel komt binnen.)

'N MARKIES, de zaal half leeg ziend.

Hoe dat! Wij komen hier als een onnooz'le bloed.
Hinderen doen wij niet, noch trappen op de voet!
Foei, foei, foei!

(Hij komt tegenover andere reeds binnengekomen edellieden.)

Cuigy! Brissaille! (Algemeene begroeting.)

CUIGY. Wij zijn getrouwen,
Die komen hier nog eer de kronen kaarsen hou'en!

MARKIES. Och laat mij toch in vree; 'k ben in een stemming om ...

TWEEDE MARKIES. De lichtopsteker, zie; je kunt je troosten, kom!

DE ZAAL, begroet zijn komst. Ha!

(Men gaat om de kronen staan, die hij aansteekt. Sommigen nemen plaats op de galerijen. Lignière komt gearmd met Christiaan de Neuvillette binnen. Lignière, 'n beetje verfomfaaid, is de voorname dronkenlap. Christiaan, elegant gekleed, maar ietwat oud-modisch, schijnt met zijn gedachten elders en kijkt naar de loges.)

TWEEDE TOONEEL

DEZELFDEN, CHRISTIAAN, LIGNIERE, daarna RAGUENEAU en LE BRET.

CUIGY. Lignière!

BRISSAILLE, lachend. En nog niet zat?

LIGNIERE, zacht tot Christiaan. Wil 'k U voorstellen?

(Christiaan knikt toestemmend.)

Baron de Neuvillette. (Begroeting.)

DE ZAAL, juicht bij het optrekken van de eerste kroon.

Ha!

CUIGY, tot Brissaille, Christiaan gadeslaand. Zoo 'n kop mag tellen.

EERSTE MARKIES, dit hoorend. Bah!

LIGNIERE, voorstellend aan Christiaan.

Heer de Cuigy, Heer de Brissaill'.

CHRISTIAAN, buigend. Zeer vereerd!

EERSTE MARKIES, tot tweede.
Hij 's mooi genoeg, maar zijn kleeding schijnt gebrouilleerd
Met de laatste mode ....

LIGNIERE, tot Cuigy. Hij komt ook uit Touraine.

CHRISTIAAN. Sinds veertien dagen ben 'k Parijs aan het verkennen,
'k Word morgen ingedeeld bij de kadetten.

EERSTE MARKIES, vol aandacht voor de loge-bezoeksters. Ha,
Presidente Aubry.

BUFFETJUFFROUW. Orgeade, melk,

EEN VIOOLSPELER, stemmend. la ... la ...

CUIGY, Christiaan op de zich vullende zaal wijzend.
Wat 'n menschen.

CHRISTIAAN. O, ja!

EERSTE MARKIES. Allen elegant.

(Zij beschouwen de vrouwen die met veel opschik haar plaats innemen.
Men wisselt groeten en glimlachjes.)

TWEEDE MARKIES. Mijnvrouwen
de Guéméné ....

CUIGY. De Bois-Dauphin ....

EERSTE MARKIES. Koel thans 't aanschouwen.

BRISSAILLE. De Chavigny ....

TWEEDE MARKIES. Die met ons hart slechts spelen kan.

LIGNIERE. Kijk eens, heer de Corneille is t'rug van Rouen!

DE ZOON, tot zijn vader. Is d'Academie hier?

DE BURGER. Toch .... ik zie vele leden:
Daar zijn Boudu en Boissat juist binnengetreden,
Porchères, Colomby, Bourzeys, Arbaud zie 'k staan.
Allen dragen een naam, die nimmer zal vergaan.

EERSTE MARKIES. Let op, nu gaan de Précieuses zitten, hé, zie je,
Barthénoïde, Urimédonte, Félixérie,
Cassandace ....

TWEEDE MARKIES, in verrukking. O, heur bijnamen zijn exkies!
Kent gij ze allen?
EERSTE MARKIES. Zeker, ik ken ze, Markies.
LIGNIERE, Christiaan ter zijde nemend.
Mijn waarde, U ten dienst, verloor ik deze stonde,
Het dametje komt niet, dus keer ik tot mijn zonde.
CHRISTIAAN, smekend.
Neen, neen!.... Gij die bezingt de heele stad en 't Hof,
Gij blijft en zegge mij, wie dood'lijk 't hart mij trof!
DE EERSTE VIOOL, slaat met zijn strijkstok op zijn lezenaar.
Zijt gij, violen, klaar?
(Hij heft zijn strijkstok.)
DE BUFFETJUFFROUW. Citroen, mac'rons, sorbetten....
(De vioolspelers beginnen te spelen.)
CHRISTIAAN. Ik vrees zoo, dat zij is geslepen, een kokette.
Haar toespreken? Dat nooit! Want ik heb weinig geest....
Dan, heel die hoofsche taal, die men thans schrijft en leest,
Verwart mij: Een goed soldaat ben ik, maar niet snedig.
Daar rechts zit zij altijd. Haar loge blijft nu ledig.
LIGNIERE, doet alsof hij heen wil gaan. Ik ga.
CHRISTIAAN, die hem nog tegen houdt. O, blijf!
LIGNIERE. D'Assoucy wacht mij in de kroeg.
Ik kan niet langer blijven; 'k heb ook dorst genoeg!
BUFFETJUFFROUW, gaat met een blad langs hem.
Orangeade?
LIGNIERE. Foei.
BUFFETJUFFROUW. Melk.
LIGNIERE. Bah!
BUFFETJUFFROUW. Rivesalt'.
LIGNIERE. Wacht even,
'k Blijf nog wat. — 'k Laat mij eerst een Rivesalte geven.
(Hij gaat aan 't buffet zitten en laat zich inschenken.)
STEMMEN uit het publiek, wanneer een dik vroolijk kereltje binnenkomt.
Ha, daar 's Ragueneau!....

LIGNIERE, tot Christiaan. De groot-bakker Ragueneau.

RAGUENEAU, koekenbakker op zijn Zondags, gaat levendig naar Lignière.
Hebt gij soms hier gezien mijnheer de Cyrano?

LIGNIERE, stelt hem aan Christiaan voor.
De koekenbakker van acteurs en van poëten!

RAGUENEU, verlegen. Te veel eer, te veel....

LIGNIERE. Zwijg, Maecenas moest gij heeten!

RAGUENEAU. Ach ja, dees heeren beklanten mij.

LIGNIERE. Op krediet.
Een dichter met een groot talent....

RAGUENEAU. In mij men ziet.

LIGNIERE. Gek op verzen is hij!

RAGUENEAU. 't Is waar, voor een ballade....

LIGNIERE. Geeft gij 'n groote taart.

RAGUENEAU. Een kleine met marmelade.

LIGNIERE. De goeiert vergoelijkt nog!.... En voor een sonnet,
Wat geeft gij daarvoor?

RAGUENEAU. 'n Eierkoek!

LIGNIERE, streng. Neen ommelet!
En houdt gij van 't tooneel?

RAGUENEAU. O, meer dan van mijn leven!

LIGNIERE. En uw entree zult gij gewis in koekjes geven.
Uw entree voor vandaag.... kom biecht eens, goede baas,
Heeft U gekost....

RAGUENEAU. Wel, vijftien soezen en vier vlaas.
(Hij kijkt in 't rond.)
Ong'looflijk! Heer de Cyrano is nog niet hier, dat...

LIGNIERE. Waarom?

RAGUENEAU. Montfleury speelt!

LIGNIERE. Inderdaad, een biervat,
Dat gij van avond in de rol van Phédon ziet.
Wat let dat Cyrano?

RAGUENEAU. Maar weet ge werk'lijk niet,
Hoe hij toch Montfleury verbood, om hem te hoonen,
Voor heel een maand 't gelaat op het tooneel te toonen?

LIGNIERE, die zijn vierde glaasje drinkt.
Welnu?

RAGUENEAU. Montfleury speelt.

CUIGY, tot het groepje komend. Niets aan te doen!

RAGUENEAU. O! O!
Daarvoor kwam ik nu juist!

EERSTE MARKIES. Wie is die Cyrano?

CUIGY. Een meester, weergaloos, op de colichemarde.

TWEEDE MARKIES. Van adel?

CUIGY. Dat gaat. Kadet is hij bij de garde!
(Wijst naar een edelman, die zoekend op en neer gaat.)
Zijn vriend Le Bret kan ons wel zeggen....
(Roept hem.) Le Bret, hoor!
(Le Bret komt naar hem toe.)
Gij zoekt de Bergerac?

LE BRET. Zijn komst, ik vrees er voor!

CUIGY. Niet waar? Er is geen mensch, die hem kan evenaren!

LE BRET, innig.
De meest volmaakte op dit ondermaansch t'ontwaren!

RAGUENEAU. Dichter!

CUIGY. Strijder.

BRISSAILLE. Physicus, Musicus,

LE BRET. Geniaal!

LIGNIERE. Maar niets als zijn gelaat zoo wonder abnormaal.

RAGUENEAU. 't Is waar! Dat Philippus van Champagne zal dralen
Om zijn gelaat op een van zijn doeken te malen,
Geloof ik wis. Bizar, buitenissig als geen,
Had hij wijlen Jacques Callot verschaft, naar ik meen,
De dolste vechtersbaas, die hij ooit zou graveeren!

Een buis met zes slippen, en op zijn hoed drie veeren!
Zijn degen laat met zwier van acht'ren omhoog gaan
Zijn mantel, als een staart van al te trotsche haan.
Trotscher dan Artabans, die wel ten alle dagen
Gascoonsche vrucht'bre grond als bakermat zal vragen,
Gaat hij, uit zijn halskraag geplooid naar eigen keus,
Een neus!! .... O, ed'le heer, wat een neus is die neus!
Nauw heeft men zoo'n reukorgaan zijn aandacht gegeven,
Of men roept uit: „Neen maar, dat 's waarlijk overdreven.
Dan glimlachend, denk je: „Hij zet hem af gewis!"
Maar och, de Bergerac laat stil hem waar hij is.

LE BRET, schudt 't hoofd.
Hij draagt hem — en hij doodt, wie één blik durft te wagen!

RAGUENEAU, trotsch.
Als halve Parkenschaar zal hij zijn degen dragen!

EERSTE MARKIES, haalt zijn schouders op. Hij zal niet komen!

RAGUENEAU. O, ik wed om een patrijs
A la Ragueneau!

EERSTE MARKIES, lachend. Het zij zoo.

(Bewonderend geroep door de zaal. Roxane verschijnt in haar loge. Zij gaat zitten, haar Duègna achter haar. Christiaan die afrekent ziet haar niet.)

TWEEDE MARKIES, grinnekend. Ziet heeren, zij 's
Allerverschrikkelijkst aanminnig!

EERSTE MARKIES. Te begeeren
Als 'n perzik in 't frissche bezierood.

TWEEDE MARKIES. Zoo frisch, Heeren,
Dat 't hart verkouden wordt, zoo men haar komt te na!

CHRISTIAAN, kijkt op, ziet Roxane en grijpt Lignière bij zijn arm.
Zij is 't!

LIGNIERE, kijkt. O, is zij het? ....

CHRISTIAAN. Ja, ja, ik vrees, spreek dra.

LIGNIERE, met kleine teugjes drinkend.
Magdalena Robineau .... of Roxane .... Zij is
Een Précieuse.

CHRISTIAAN. Helaas.

LIGNIERE. Een wees en die nog vrij is,
Nicht van Cyrano, van wien sprak....

(Op dat oogenblik komt een zeer elegant gekleed edelman de loge in en blijft staande een poosje met Roxane spreken.)

CHRISTIAAN, springt op. Die vent?

LIGNIERE, aangeschoten knipoogend. Tè, tèt,
De graaf De Guiche. Verrukt van haar. Getrouwd met
De nicht van Armand de Richelieu; zal niet schuwen
Roxane aan 'n zeer treurig type uit te huwen,
Een Heer De Valvert, 'n Graaf die vriendendienst verstaat,
Zij stemt niet toe, maar De Guich' heeft macht, die ver gaat;
Hij kan een simpel kind zijn wil wel doen gevoelen.
Doch ik maakte bekend zijn heimelijk bedoelen
In een liedje dat.... O! Hij moet boos zijn zoowaar!
— Het einde was gemeen.... Hoor toe slechts....
(Hij staat op waggelt, heft 't glas, gereed te zingen.)

CHRISTIAAN. Neen, bonsoir.

LIGNIERE. Gaat ge heen?

CHRISTIAAN. Naar die de Valvert!

LIGNIERE. Pas op, 't zou kunnen,
Dat hij U dooden ging!
(Knipoogend naar Roxane.) Blijf; zij wil 'n blik U gunnen.

CHRISTIAAN. Dat is waar.

(Hij blijft haar aanstaren. De zakkenrollers die zien hoe hij met open mond staat te staren naderen hem dan.)

LIGNIERE. Ik smeer hem. Ik heb dorst en mij wacht
De kroeg. (Hij gaat zig-zaggend.)

LE BRET, die de zaal rond is gegaan, geruststellend.
Geen Cyrano.

RAGUENEAU, ongeloovig. Dat had ik nooit gedacht! —

LE BRET. Toch heb ik nog één hoop, hij zag niet de affiche!

DE ZAAL. Beginnen, beginnen!

DERDE TOONEEL

DEZELFDEN, behalve Lignière: DE GUICHE, VALVERT, daarna MONTFLEURY.

EEN MARKIES, ziet De Guiche uit de loge van Roxane gaan, omlaag komen, en in 't Parterre omringd worden door kruiperige edellieden, o. a. De Valvert.

Wat eer voor die De Guiche.

ANDERE MARKIES. Puh .... Dat is Gascoonsch

EERSTE MARKIES. De Gascogner sluw en koud
En die ook slagen zal! Dat men te vriend hem houdt.

(Zij gaan naar de Guiche.)

TWEEDE MARKIES.
Wat fraaie linten! Waar kondt gij die kleuren vinden?
Is 't *„Kus mij m'n liefje*?" of wel *„Buikje der hinden*?"

DE GUICHE. Dees kleur heet: *„Het Zieke Spanje"*.

EERSTE MARKIES. Ai, deze tint
Zal waarlijk niet liegen, want dank Uw moed bevindt
Spanje zich weldra in Vlaand'ren niet al te wel!

DE GUICHE. Nu
Heeren, gaat gij mee naar 't tooneel?

(Hij richt zich gevolgd door alle edellieden naar het tooneel. Keert zich om en roept.)

Kom Valvert!

CHRISTIAAN, die luistert, springt op bij 't hooren van die naam.

Snel nu
Hem hier in 't gezicht geworpen mijn ....

(Hij steekt zijn hand in de zak, waarin hij die van een gauwdief vindt. Zich omkeerende:)

Hé, jij kwant!

ZAKKENROLLER. Ai, ai!

CHRISTIAAN, laat niet los. Ik zocht een handschoen!

ZAKKENROLLER, met pijnlijken lach. En gij vindt een hand.

(Snel van toon veranderend, zegt hij zacht.)
Laat mij los, en 'k vertel U 'n geheim.

CHRISTIAAN, vasthoudend. Welk?

ZAKKENROLLER. Lignière
Die U verliet ....

CHRISTIAAN. ???

ZAKKENROLLER. Is van zijn laatste uur niet verre;
Een lied door hem gedicht, heeft 'n machtig heer ontsticht
Die honderd man — ook mij — op hem van avond richt.

CHRISTIAAN. Wie is hij?

ZAKKENROLLER. Geheim.

CHRISTIAAN, schouderophalend. Och.

ZAKKENROLLER, met waardigheid. Ambtsgeheim bindt ons allen!

CHRISTIAAN. Waar zijn ze dan gepost?

ZAKKENROLLER. Op de Nesle Poort vallen
Z'em aan als hij passeert. Voorkom 't.

CHRISTIAAN, eindelijk loslatend. Waar kan hij zijn?

ZAKKENROLLER. Loop snel nu alle kroegen af. *Het Vaatje Wijn, De Drie Trechters, De Pijnappel, De Zoete Kelke, De Gulden Wijnpers,* en .... en overal, in elke
Laat gij waarschuwend een woordje achter.

CHRISTIAAN. Ja 't moet,
Ik ga! Honderd tegen één. Het schooiergebroed!
(Ziet Roxane liefdevol aan.)
Verlaten .... haar!
(Met woede naar De Valvert.)
En hem!.... Maar neen, ik mag niet dralen.
Lignière gered!....

(Gaat snel heen. De Guiche en de geheele adel is achter 't gordijn verdwenen, om op de banken plaats te nemen op 't tooneel. 't Parterre is geheel gevuld, nergens is een plaats leeg.)

DE ZAAL. Beginnen!

'N BURGER, wiens pruik de lucht in vliegt, door een page op de galerij gevischt.

Mijn pruik!

VREUGDEKRETEN. 't Is 'n kale!....

Bravo, hoor pages!.... Hahaha.

DE BURGER, woedend zijn vuist toonend. Pas op, schavuit.

LACHERS, hun luid lachen vermindert langzaam.

HA! HA! ha! ha! ha! ha! (Plots stilte.)

LE BRET, verbaasd. Zoo plots geen geluid?....

(Een toeschouwer spreekt zacht tot hem.)

Zoo?....

TOESCHOUWER. Men zegt het beslist, dus geloof ik dat 't waar is.

GEMOMPEL, aangroeiend.

Ssst! Zou het toch?.... Neen! Ja! — In die loge, ja, daar is De Kardinaal! — De Kardinaal? — De Kardinaal!

EEN PAGE. Hè bah, als die er is, maakt niemand meer kabaal!

(Op 't tooneel wordt stilte geslagen, die algeheel ontstaat.)

STEM VAN 'N MARKIES, van achter 't gordijn.

Snuit die kaarsen eens.

TWEEDE MARKIES, steekt zijn hoofd tusschen de gordijnen.

Een stoel!

(Van hand tot hand wordt een stoel aangegeven. De Markies neemt 'm aan en verdwijnt, na eenige kushanden naar de loges te hebben geworpen.)

TOESCHOUWER. Stilte dan toch! Stilte!

(Men hoort drie slagen. 't Gordijn wordt opengeschoven. Men ziet de Markiezen aan beide kanten op de banken in onverschillige houdingen. De achtergrond is een blauwachtig landelijk decor. Vier kleine kristallen kronen verlichten het tooneel. Zacht spelen de violen.)

LE BRET, zacht tot Ragueneau. Komt Montfleury op?

RAGUENEAU, eveneens zacht. Als hij maar beginnen wilde!

LE BRET. Geen Cyrano.

RAGUENEAU. Ik vrees, dat 'k mij niet winnen zie.

LE BRET. Des te beter!

(Men hoort spelen en Montfleury komt op, grotesk in herderskostuum. Op 't eene oor een met rozen gegarneerde hoed. Hij speelt op een met linten versierde doedelzak.)

DE PARTERRE, applaudisseert. Bravo Montfleury! Montfleury!

MONTFLEURY, speelt, na gebogen te hebben, Phédon.

„Wel hem, die ver van 't Hof, naar onbekende dreven,
Een verre ballingschap zichzelf heeft voorgeschreven,
En die, zoo zefier 't bosch met zoete adem streel' . . ."

EEN STEM, in 't midden van 't Parterre.

Zeg schurk, 'k verbood toch jou een maand lang het tooneel!

(Opschudding. Iedereen kijkt op. Gemompel.)

STEMMEN. Hè? — Wat is er? —

(Men richt zich in de loges op om beter te zien.)

CUIGY. Hij is 't!

LE BRET, verslagen. Cyrano!

DE STEM. Moet 'k herhalen,
Direkt van de planken, malloot!

HEEL DE ZAAL, verontwaardigd. O!!

MONTFLEURY. Maar . . . .

DE STEM. Nog dralen?

STEMMEN, uit loges en parterre.

Stil! — Genoeg! — Montfleury speel! —
Vrees niets! — Moed gevat!

MONTFLEURY, half gerustgesteld.

„Wel hem, die ver van 't Hof in onbeken' . . . .

DE STEM, dreigender. Wat 's dat?
Zeg verlang je van mij, jou monarch der idioten,
Dat ik op jouw schouders, wat stevig hout ga poten?

(Boven alle hoofden wordt een stok gezwaaid.)

MONTFLEURY, met al zwakker stem.

„Wel hem die ver . . . ."

(De stok gaat heftiger.)

DE STEM. Scheer je weg!

PARTERRE. Hooo!

MONTFLEURY, benauwd. *„Ver van 't Hof naar ...."*

(Cyrano staat plots midden in het parterre op een stoel met gekruiste armen, de hoed krijgshaftig, met opgestreken snor en schrikaanjagend zijn neus.)

CYRANO. Wacht, ik zal maar kwaad worden!....

(Opschudding als men hem ziet.)

VIERDE TOONEEL

DEZELFDEN, CYRANO, daarna BELLEROSE, JODELET.

MONTFLEURY, tot de Markiezen. Help mij uit 't gevaar,
Heeren!

'N MARKIES, onverschillig. Maar speel toch door!

CYRANO. Voldoe aan mijn verlangen,
Of ik ga bilwerk spelen, en wel op jou wangen!

MARKIES. Genoeg!

CYRANO. De Markiezen op hun bank zeg ik: „Zwijg!"
Tenzij men gaarne een aai van dit stokje krijg'.

DE MARKIEZEN, staan op. Dat gaat te ver!.... Montfleury....

CYRANO. Die moet gauw verdwijnen,
Of 'k ga hem kortooren en zijn omvang verkleinen!

'N STEM. Maar ....

CYRANO, Hij moet gaan!

ANDERE STEM. Hoewel ....

CYRANO. Welja, blijven hij dorst.
(Doet alsof hij zijn mouwen opstroopt.)
Goed, dan zal 'k — hoe men klaar maakt Italiaansche worst
U op 't tooneel, als ware 't een buffet, eens toonen!

MONTFLEURY, met al zijn waardigheid.
Door mij te minachten kunt gij slechts Thalia hoonen!

CYRANO, zeer beleefd. Indien deze Muze, voor wie gij een Niets zijt,
D' Eer had U te kennen, alle twijfel ten spijt,
Zij had, U ziend' zoo log-vadzig als 'n zak vol eten,
Allang haar kothurn U naar 'n zeker deel gesmeten!

PARTERRE. Montfleury! Montfleury! — Baro's spel willen wij!

CYRANO, tot wie om hem schreeuwen.
'k Bid U allen, heb met deez' schee wat medelij:
Gaat gij zoo door, ik vrees, zij zal een lemmet braken!
(De kring wordt grooter.)

DE MENIGTE, wijkend. Hela!

CYRANO, tot Montfleury. Weg van 't tooneel.

DE MENIGTE, nadert morrend. Hé! hé!

CYRANO, zich snel omdraaiend. Nog wat te kwaken?
(Men wijkt weer.)

EEN STEM, zingend op achtergrond.
Mijnheer De Cyrano
Wil ons tiranniseeren.
Ondanks zijn koeieneeren
Speelt men nu van Baro.

DE ZAAL, zingt. Ja, *Cloreste*, ja *Cloreste*, ja *Cloreste* van Baro!

CYRANO. Indien ik nu nog eenmaal hoor dat zelfde lied,
Dan sla ik U allen dood!

'N BURGER. Simson zijt ge niet!

CYRANO. Mag ik Uw kinnebak ter leen dan even vragen?

DAME, in loge. Ongehoord!

EDELMAN. Dat 's schandalig,

BURGER. Werk'lijk niet te dragen!

PAGE. 't Wordt amusant nu!

PARTERRE. Kssst! — Montfleury! — Cyrano!

CYRANO. Stilte! Ik....

PARTERRE, door 't dolle heen. Hé! Hoe! Bêê! Boe, boe! Kokoriko!

CYRANO. Ik gebied U....

PAGE. Miau!

CYRANO. Ik beveel allen te zwijgen,
En heel de parterre kan één uitdaging krijgen!
— De namen noteer 'k. — Kom jonge helden treedt toe!
Een ieder krijgt een beurt, wijl 'k volgens nummer 't doe! —
Allo, wie wil nu 't liefst bovenaan 't lijstje prijken?
Gij steekt slechts 'n vinger op, als 't sterven U mocht lijken.
U mijnheer? U? Neen? Of U? Wie 't eerst duelleert,
Wordt volgens eigen rang omhoog geëxpedieerd!
(Stilte.)
Zijt gij te preutsch om een naakte kling te aanschouwen?
Geen naam? — Niet één vinger? — Het is goed! — Wil 't onthou'en!
(Keert zich naar 't tooneel, waar Montfleury in doodsangst wacht.)
Dus ik verlang het tooneel genezen te zien
Van dat gezwel, zoo niet ....
(De hand aan de degen.)
'n Operatie misschien!

MONTFLEURY. Ik ....

CYRANO, stapt van zijn stoel af, en gaat op zijn gemak zitten in 't midden van de kring.
Ik klap driemaal in de handen volle maan, en
Je verdwijnt bij de derde ....

PARTERRE, vermaakt zich. O!

CYRANO, klapt. D'eerste gedaan, en ....

MONTFLEURY. Ik ....

'N STEM, in de loges. Blijven!

PARTERRE. Hij zal blijven .... hij moet gaan.

MONTFLEURY. Ik zie
Als 't beste in, heeren ....

CYRANO. Twee!

MONTFLEURY. ....dat ik maar ga ...

CYRANO. Drie!

(Montfleury verdwijnt alsof hij achterna wordt gezeten. Daverend gelach. Gefluit en gejouw.)

DE ZAAL. Hu . . . u, Hu . . . u! Lafaard kom t'rug!

CYRANO, verrukt, gaat met gekruiste beenen zitten.
Die raad is uit den booze!

BURGER. De redenaar van de troep!
(Bellerose komt groetend op.)

DE LOGES. Ha, daar 's Bellerose!

BELLEROSE, elegant. Eed'le Heeren! . . . .

DE PARTERRE. Neen, Jodelet!

JODELET, door zijn neus. Kalfskoppen, tuig!

PARTERRE. Hoera! Zeer goed! Bravo! ha! Bravo!

JODELET. Geen gejuich!
De groote treurspeler, wiens buik gij hebt genomen
In Uw gunst, voelt zich . . . .

PARTERRE. Een lafaard.

JODELET. . . . moest gaan!

PARTERRE. Neen komen!

SOMMIGEN. Neen!

ANDEREN. Jawel!

JONGMENSCH, tot Cyrano. Maar waarom, Heer, zoo verbeten op
Montfleury, waarom dus haten?

CYRANO, blijft zitten, gracieus. Jonge schaapskop,
Twee reed'nen, waarvan één reeds uw vraaglust kan stillen:
Primo is 't een treurig acteur, die steeds moet gillen
En als een sjouwer beurt zijn verzen met een „hu!", die
Heen moesten vliegen op de adem van het genie!
Secundo: is geheim . . . .

OUDE BURGER, achter hem. Gij laat ons nu ontberen
„Cloreste" zonder spijt. Dit maakt mij kwaad.

CYRANO, keert zijn stoel tot de burger. Eerbiedig. Wil leeren
Baro's verzen juist te schatten op nul, alzoo
Heb ik, oud wijf, geen spijt . . . .

DE PRECIEUSES, in de loges. O foei! Onze Baro!
Lieve! — Hoe vreeslijk! . . . . O foei, foei!

CYRANO, keert galant zijn stoel naar de loges. Verheven schoonen
Zij stralend, zij bloeiend, wees de schenksters der droomen
Voor wier glimlach men gretig het leven ontvliedt,
Beziel ons tot verzen .... maar beoordeel ze niet!

BELLEROSE. En 't geld, dat wordt terug gevraagd?

CYRANO, wendt zich naar 't tooneel. Gij, Bellerose,
Zijt d'allereerste, die 'n verstandig woord ging loozen;
Door mij toch wordt Thespis geenszins zijn loon misgunt.
(Hij richt zich op en gooit zijn geldzak op 't tooneel.)
Vang in heur vaart dees beurs en zwijg zoo gauw gij kunt.

DE ZAAL, verrukt. Ha, ha!

JODELET, vangt haastig de beurs en weeg haar op de hand.
Voor deze prijs, o Heer, zou 't mij bekoren
Zoo gij elke dag de voorstelling kwam verstoren!

DE ZAAL. Hu!...hu!...hu!

JODELET. Al trof ons ook daaglijks Uw gejouw.

BELLEROSE. De zaal moet vlug ontruimd.

JODELET. De zaal ontruimen, gauw!

(Cyrano kijkt tevreden toe. Sommigen gaan reeds heen, maar men houdt stil bij de uitgang als 't volgende tooneel aanvangt. De vrouwen die in haar loges reeds stonden, leggen haar mantels weer neer en gaan zitten.)

LE BRET, tot Cyrano. Te dol!....

EEN NIJDAS, die Cyrano naderde.
'n Tooneelspeler als Montfleury dus smalen!
Maar beschermd wordt hij door de Hertog van Candale.
Hebt gij 'n beschermer?

CYRANO. Neen.

NIJDAS. Werkelijk niet?

CYRANO. 't Is waar!

NIJDAS. Wat, niet eens een Groot Heer, die U hoedt voor gevaar?

CYRANO, geprikkeld.
Reeds tweemaal zei ik: Neen! Moet het nogmaals? Ten derde:

Ik heb niet zoo iemand ....
(Hand aan de degen.)
Zóó iets breng ik te berde!

NIJDAS. Dan gaat ge de stad verlaten?

CYRANO. 't Behoeft niet, 't kan.

NIJDAS. Maar de Hertog zijn armen zijn lang!

CYRANO, toont zijn degen. Minder dan
De mijne, die aldus verlengd, wel wordt gevaarlijk.

NIJDAS. Maar gij zult toch niet denken dat gij ....

CYRANO. Ik denk waarlijk!

NIJDAS. Maar gij zult ....

CYRANO. Licht je hielen gauw,

NIJDAS. Maar ....

CYRANO. Draai je om!
Of zeg mij, waarom bekijk je mijn neus, waarom?

NIJDAS. Ik ....

CYRANO, gaat naar hem toe. Ziet ge'r iets vreemds aan?

NIJDAS, wijkt terug. Uw gena .... 'k zou niet durven ....

CYRANO. Is hij somwijl week en slap, als olifantsslurven?

NIJDAS. 'k Heb niet ....

CYRANO. Of gebogen als de bek van een uil?

NIJDAS. Ik ....

CYRANO. Of ziet gij op de punt soms een wrat of buil?

NIJDAS. Maar ....

CYRANO. Of als soms een vlieg er 'n loopje doet bedaarlijk.
Is dat buitenissig?

NIJDAS. O ....

CYRANO. Is 't soms wonderbaarlijk?

NIJDAS. Ik heb mij wel gewacht een blik er op te slaan.

CYRANO. En waarom staat mijn neus U tot kijken niet aan?

NIJDAS. Ik had ....

CYRANO. Er 'n walging van?
NIJDAS. Maar mijnheer!
CYRANO. Niet redelijk
Lijkt U zijn kleur?
NIJDAS. Maar mijnheer!
CYRANO. Zijn vorm onzedelijk?
NIJDAS. In 't geheel niet!....
CYRANO. Maar waarom dan dat smaad'lijk air?
Misschien vindt gij dat zijn lengte .... gaat wat te ver?
NIJDAS, stotterend.
Ik vind dat Uw neus klein is .... te klein is gebleven!
CYRANO. Wat? Durft gij van zoo iets belach'lijks schuld mij geven!
Klein, mijn neus! Wacht jou!
NIJDAS. O God!
CYRANO. Zoo'n neus is enorm!
Jou platneus, jou stompneus, jou walgelijke worm!
Trotsch ben ik, weet dat wel, op wat zóó uit mocht steken,
Want zoo een groote neus is 't absolute teeken
Van iemand die goed is, hof'lijk, minzaam, vol geest,
Vrij-denkend en stout, zooals ik steeds ben geweest,
En zoo gij uzelf nimmer behoeft te gelooven,
O treur'ge pummel! Want de facie die daar boven
Uw kraag komt kijken — en mijn hand gaat zoeken plots
Is zoo ontdaan van ....
(Geeft hem een oorveeg.)
NIJDAS. Aai....
CYRANO. Van geestdrift en van trots,
Van gevoel, van kunstzin, van schoonheid en fantasie,
Van weelde en pracht, in 't kort van Neus, gelijk aan die,
(Hij draait hem bij de schouders om, en de daad bij 't woord voegend:)
Welke mijn schoen gaat betrappen onder uw rug!
NIJDAS, zich uit de voeten makend. Help mij! Help, help!

CYRANO. Zeg al deze leegloopers vlug,
Wien grappig schijnt 't gelaat, gelijk ik 't wel wil dragen,
Dat zoo zij van adel zijn, het mij zal behagen
Instee te doen vluchten op bevel van mijn schoen,
't Van voren — en hooger — door mijn degen te doen.

DE GUICHE, die met de Markiezen van 't tooneel afkomt.
Op den duur wordt hij vervelend.

DE VALVERT, schouderophalend. 't Zijn blufferijen.

DE GUICHE. Niemand die hem op zijn plaats durft zetten?

DE VALVERT. Laat mij, en
Hoor toe, hoe ik hem geef één van zijn zetten weer!....
(Hij gaat naar Cyrano, die hem opneemt, zich verwaand voor hem plaatsend.)
U... U hebt een neus... oh... een neus, die groot is....

CYRANO, ernstig. Zeer!

DE VALVERT, lachend. Ha!....

CYRANO, onverstoorbaar. Dat's al?....

DE VALVERT. Maar...

CYRANO. O neen, jongmensch, dat is wat pover
Je kunt er dingen op zeggen.... bij God.... te over.
Al wisselend de toon — hoor toe, of er is keus:
Strijdlustig: „Ik mijnheer, als ik had zoo een neus
Ik liet hem voorwaar en wel direkt amputeeren!"
Vriendschap'lijk: „Maar gij moet hem eens zwemmen gaan leeren,
Opdat hij, bij het drinken, niet zinken zal gaan."
Beschrijvend: „'t Is een rots!.... 't is een berg.... een vulkaan,
Wat zeg ik: 't is een vulkaan?.... het is een bergketen!"
Nieuwsgierig: „Die lange koker, Heer, mag 'k soms weten,
Of het een inktpot is, of wel een scharentasch."
Lieflijk: „Houdt gij zoozeer van het vogelenras,
Dat het U — heel vaderlijk — werkelijk kan lusten
Een staak rond te dragen, waarop hun pootjes rusten?"
Hoonend: „Zeg mijnheer, wanneer gij aan 't smooken gaat,
Kan het dan, dat de tabaksrook uw neus verlaat,
Ook zonder dat een buur een schoorsteenbrand komt blusschen!"

Vol voorzorg: „Pas toch op, met zoo een gewicht tusschen
De wangen, dat gij het evenwicht niet verlies'."
Teeder: „Och laat hem maken een kleine markies
Opdat zijn tint toch niet in de zon zal verbleeken."
Pedant: „Men zag zooveel vleesch op zooveel been steken
Alleen, mijnheer, bij 't dier, dat Aristophanus
Noemde Hippocampelephantocamelus."
Hoffelijk: „Wat beste, komt die haak in de mode?
Hangt men zijn hoed daaraan? Zooiets heb ik van noode."
Hoogdravend: „Geen wind voert, o neuze magistraal
Tot niezen U, tenzij een semoen of mistraal!"
Dramatisch: „De Roode Zee zoo dees neus ging bloeden."
Bewond'rend: „Voor kappers uithangbord is hij 'n goede!"
Lyrisch: „Is dat een schelp, zijt gij triton der zee?"
Naief: „Dat monument, hoeveel is de entrée?"
Eerbiedig: „Wil, mijnheer, mijn simple groet verschoonen
Alleen een eigen woon zal zulk een gevel toonen."
Boersch: „Hé awel! Is det mi ien neus, ien soa groat,
Nien de's moar ien meloen, of ien iel groate kroat."
Militair: „Halt! Niet voor de cavalerie zwenken!"
Praktisch: „Wilt gij er de loterij mee gedenken,
O, hij wordt zeker tot hoofdprijs gepromoveerd!"
Tot slot in één snik Pyramus geparodieerd:
„Ai, ziet deze neus, die het verraad heeft gekozen,
Hij verbrak d'Harmonie en moet eeuwig nu blozen!"
— Ziedaar, vrind, wat ge mij zooal toegevoegd hadt,
Zoo gij geletterd was, en ook wat geest bezat,
Maar van geest kon, o treurigste aller sujetten,
Toch nimmer één atoom in uw hoofd zich vastzetten.
En geletterd? Gij bracht het niet verder dan tot
De drie letters, die saam vormen het woordje: zot!
Hadt gij de fantazie, noodig om zulk een taal mij
Hier toe te dienen voor deze edele gaal'rij,
Gij hadt niet uitgesproken het simp'le begin
Van de eerste helft van de allereerste zin,
Want mijzelf dien 'k dit toe, zwierig al naar behagen,

Maar dulden zal ik nooit, dat 'n ander dit zal wagen!

DE GUICHE, wil de als versteende graaf medenemen.
Graaf, laat af!

DE VALVERT, gesmoord.
Wat hooge toon!.... Zoo een antwoord geeft
'n Kale jonker, die .... zelfs .... niet eens handschoenen heeft
En zich vertoont zonder linten, kwasten of koorden!

CYRANO.
Ik, ik ben zeed'lijk elegant, geloof mijn woorden,
Ik schik mij niet op als saletjonker zoo net,
Maar meer gesoigneerd, ben ik toch minder koket!
Ik zal mij nimmer vertoonen, dit moogt gij weten,
Met hoon, niet afgewasschen, of met het geweten
Nog vol geel van de slaap in iedere oog-hoek,
Verkreukeld mijn eer en mijn principes nog zoek!
Maar ik ga, niets is er aan mij dat niet zal blinken,
Gepluimd met de Vrijheid, die alom zal weerklinken!
Mijn figuur is misschien niet zoo mooi .... niet zoo net,
Mijn ziel gaf ik vorm, zoo goed als met een korset!
Met heldendaan ben 'k overladen als met kanten,
Als waar het een snor, draaide ik op mijn verstand en
Recht door alles heen, en hoe ik mij wend of keer
Klett'ren de waarheden als sporen rond mij neer.

DE VALVERT. Maar mijnheer ....

CYRANO. Dat ik handschoenen mis .... om het even
Een was mij er nog van een zeer oud paar gebleven,
Hij heeft trouwens nog zeer goede diensten verricht;
Ik liet hem naam'lijk achter in iemands gezicht.

DE VALVERT. Schelm, schurk, belachelijke vlegel. Schobbejak.

CYRANO, neemt groetend de hoed af, alsof hij zich voor gaat stellen.
Cyrano Savinien Hercule de Bergerac,
Heet ik....
(Gelach.)

DE VALVERT, buiten zichzelf. Nar, een Nar!

CYRANO, schreeuwt alsof hij kramp heeft. Ai, ai!!

DE VALVERT, naar boven gaand, keert zich om. Wat heeft hij nu nog?

CYRANO, vertrekt van pijn zijn gezicht.
Beweging, beweging anders verstijft hij toch!....
Ai, dat komt er van als hij zich niet kan bewegen.
Ai....

DE VALVERT. Wat hebt gij nog?

CYRANO. Mijn been slaapt, maar in mijn degen!

DE VALVERT, trekt de zijne. 't Zij zoo.

CYRANO. Ik geef U een behoorlijk stootje dra.

DE VALVERT, minachtend. Poëet!....

CYRANO. En wel zoodanig mijnheer, dat ik ga
Onder het slijpen — hop! — bij mijzelf eens te rade
En ik dicht U een ballade.

DE VALVERT. Wat een ballade?

CYRANO. Gij hebt er geen begrip van, wat dat is, nietwaar?

DE VALVERT. Maar....

CYRANO, alsof hij een les opzegt.
De ballade bestaat uit drie verzen maar,
Van acht regels....

DE VALVERT, stampvoet. Och!

CYRANO, voortgaand. Die vier verzen nog beg'leiden...

DE VALVERT. Gij....

CYRANO. Ik zal hier dus dichten en tevens nog strijden
En U raken, mijnheer, bij 't laatste.

DE VALVERT. Of....

CYRANO. Geen of!....

(Hij declameert:)

„Ballade van 't duel dat in 't Bourgondische Hof
De Heer van Bergerac ging voeren met een schooier."

DE VALVERT. Wat bedoelt U daarmee?

CYRANO. Met een titel is 't mooier!

DE ZAAL, ten uiterste opgewonden.
Plaats! — Heel amusant! — Ga opzijde! — Wees toch stil!

(De markiezen en de officieren tusschen de burgers en het volk, in groote kring om hen in het parterre; pages klimmen op elkaars schouders om beter te zien. Men gaat in de loges staan. Rechts de Guiche en de zijnen. Links Le Bret, Ragueneau, etc.)

CYRANO, sluit 'n oogenblik zijn oogen.
Wacht even .... 'k zoek mijn rijm. 'k Ben waar ik wezen wil.

(Begeleidt zijn woorden met de daad.)

Ik werp mijn vilthoed neer met gratie,
Mijn mantel glijdt nu op de grond,
Aldus ontdaan van deze staatsie
Trek ik mijn degen, die verwondt;
En elegant als Céladon
Zal ik er vlug een eind aan maken:
Pas dus goed op, o Mirmydon,
Want d'opdracht eindigt met het raken!

(Opening van het gevecht.)

Was maar gebleven figuratie;
Kalkoen, 't lardeeren nu begon!
In de zijde zoek ik wat spatie,
In 't hart onder die blauwe zon?
De lemmets klepp'ren een din-don
Mijn degen gaat een luchtreis maken!
Dat buikje daar vraagt om een spon,
De opdracht eindigt met het raken!

Ik zoek nu naar een rijm op atie ....
Bleek wordt g'of 't bloed tot stijfsel ron,
Opdat ik labfek niet te laat zie?
Pang .... 't Was een stoot waarop gij zon'
En die ik snel pareeren kon!
Wacht een uitval! .... Wil dus goed waken,
Omklem je braadspit, Laridon!
Want d'opdracht eindigt met het raken!

(Hij kondigt plechtig aan.)

Opdracht:

Prins, vraag aan God een laatst pardon:
Geschermutsel zal ik nu staken,
Ik stoot, ik veins, 'k val uit .... Ik won!

(De Valvert wankelt, Cyrano salueert.)

De opdracht eindigt met het raken.

(Toejuiching. Handgeklap in de loges. Bloemen en zakdoekjes worden toegeworpen. De Officieren complimenteeren Cyrano. Ragueneau danst geestdriftig. Le Bret is gelukkig maar bezorgd. De Valvert's vrienden voeren hem weg.)

DE MENIGTE, in één roep. Ha!

LIJFWACHT. Prachtig!

DAME. Eenig!

RAGUENEAU. Ongeloof'lijk.

MARKIES. Ja, 't is zoo!....

LE BRET. Onbezonnen!

(Men verdringt zich om Cyrano en hoort.)

Geluk .... Mijn compliment .... Bravo!....

VROUWENSTEM. Hij is een held.

MUSKETIER, nadert levendig met uitgestrekte armen.

Vergun mij Heer, U toe te spreken,
Voortref'lijk was 't en ik behoor niet tot de leeken.
Ik heb van vreugde ook geklapt zoo hard ik kan!....

(Gaat heen.)

CYRANO, tot Cuigy. Weet gij de naam van deze heer?

CUIGY. 't Is D'Artagan.

LE BRET, neemt Cyrano bij de arm. Hoor even!....

CYRANO. Wacht totdat hier zijn wat minder menschen.
(Tot Bellerose.) Kan 'k blijven?

BELLEROSE, eerbiedig. Welzeker!....

(Geschreeuw buiten.)

JODELET, die ging kijken. Montfleury ontvangt wenschen!

BELLEROSE, plechtig. *Sic Transit!* ....

(Tot de portier en snuiter.)

Loozen. Sluiten. Lichten blijven aan!
Omdat wij na ons maal hier toch weer moeten staan,
Om nog een nieuwe klucht voor morgen te rep'teeren.

(Jodelet en Bellerose gaan heen, na diep groeten voor Cyrano.)

PORTIER, tot Cyrano. Gaat gij niet dineeren?

CYRANO. Ik? .... Neen.

(Portier af.)

LE BRET, tot Cyrano. Omdat?

CYRANO, trotsch. Dineeren

(Verandert van toon nu de portier ging.)

Kan ik niet zonder geld ....

LE BRET, met gebaar van beurs-werpen.

Wat? Die beurs dan met geld? ....

CYRANO. Mijn toelaag werd aldus in éénen dag geveld!

LE BRET. Om heel een maand te leven dus? ....

CYRANO. Al wat mij restte!

LE BRET. Wat dwaasheid 't werpen van die beurs!

CYRANO. Maar wat een geste!

BUFFETJUFFROUW. Hum!

(Cyrano en Le Bret zien om. Zij nadert bedeesd.)

Mijnheer .... 'k vind 't zoo erg .... neemt vrij hetgeen gij vindt,

(Toont het buffet.)

Instee te vasten hier. (Spontaan.) Tast toe!

CYRANO, neemt zijn hoed af. Mijn beste kind,
Hoewel Gascoonsche trots mij steeds er op moet wijzen,
Te weig'ren van Uw hand de minste aller spijzen
Vrees ik nu al te zeer, dat weig'ring U verdriet,
Ik wil dus nemen graag ....

(Kiest van 't buffet.)

Een enkle druif — o niet

Veel meer....
(Hij plukt er één af van de tros die zij toereikt.)
Een enk'le!.... Dit glas water....
(Zij wil wijn bij schenken 't geen hij belet.)
Puur gebleven!
Van dees makaron.... de helft.
(Geeft de helft terug.)

LE BRET. Dat is overdreven!

BUFFETJUFFROUW. O, neem toch iets meer!

CYRANO. Jawel Uw hand, voor een kus.
(Geeft handkus ware zij een princes.)

BUFFETJUFFROUW. Dank, heer.
(Buigt.)
Goe avond.
(Zij gaat heen.)

VIJFDE TOONEEL

CYRANO, LE BRET, daarna Portier.

CYRANO, tot Le Bret. Nu kan ik luist'ren. Spreek dus.
(Zet zich voor 't buffet en schikt.)
Mijn maal!
(Glas water.)
Met drank!....
(Enkele druif.)
Dessert!....
(Gaat zitten.)
Kijk! zoo kan 't mij behagen!
— Een reuzenhonger is 't, die spoedig ligt verslagen!
(Eet.)
— Je zei?

LE BRET. Die strijdlust'gen en heel die trotsche bend',
Brengt jou het hoofd op hol, zoo jij zulk doen erkent.
Ga bij 't gezond verstand je eens een oordeel vormen,
Hoe deze dolle daad genoemd wordt....

CYRANO, klaar met zijn macaron. Een enorme!

LE BRET. De Kardinaal ....

CYRANO, groeit. Ei zoo, de Kardinaal was daar?

LE BRET. Hij moet zoo iets vinden ....

CYRANO. Oorspronkelijk, nietwaar?

LE BRET. En toch ....

CYRANO. Hij zelf is auteur, dus moet 't hem bekoren,
Dat men collega's werk hier even kwam verstoren.

LE BRET. Te veel vijanden heb jij j' op de hals gehaald!

CYRANO, eet de druif.
Op hoeveel wordt 't getal voor dees avond bepaald?

LE BRET. Een vijftigtal. Dames tel 'k niet mee.

CYRANO. Kom, wie kies je?

LE BRET.
Montfleury, die Burger, de Valvert, dan Baro en de Guiche,
De Akademie ....

CYRANO. 't Is al genoeg, ik geniet!

LE BRET. 't Ergste is, dat men bij jou geen gedragslijn ziet;
Welk systeem volgt gij?

CYRANO. 'k Dwaalde rond in een Meander,
Te veel wegen om d'een te kiezen boven d' ander;
Ik koos mij dus ....

LE BRET. Nu?

CYRANO. De meest simple koos 'k uit al.
Bewonderenswaardig te zijn in elk geval!

LE BRET, haalt de schouders op.
Het zij zoo, doch kom, zeg mij toch de ware reên, dus
Montfleury te moeten haten!

CYRANO, staat op. Deze Silenus
Zoo dik, dat zijn vinger nimmer zijn navel raakt,
Gelooft nog, dat een vrouw voor hem haar zuchtjes slaakt.
En terwijl hij, spelend, zijn wartaal slechts laat ronken,

Durft met zijn schelvischoogen hij nog toe te lonken.
Ik haat hem sinds hij zich verstoutte op een dag
Een blik te werpen op haar .... 't was mij, of ik zag
Om teere bloem, een lange vette slak zich winden!

LE BRET, verbaasd.
Wat? Je bedoelt? Is het moog'lijk? ....

CYRANO, bitter lachend. Dat ik beminde? ...
(Ernstig.)
'k Bemin.

LE BRET. En mag 'k weten? Gij die U nooit uitliet? ....

CYRANO. Dat ik liefhad? Denk eens na! Zie, hij toch verbiedt
Mij zelfs de hoop op min der leelijkste van allen,
Die neus die ten alle kant maat'loos uit dorst vallen.
Gij vraagt mij wie ik min? .... Geen twijfel mag bestaan,
Mijn min moet, ondanks al, tot d'allerschoonste gaan!

LE BRET. D'Allerschoonste? ....

CYRANO. Ja van allen op dit aard-ronde,
De heerlijkste en teerste,
(Neerslachtig.)
d'allerschoonste blonde!

LE BRET. Mijn hemel, welke vrouw mag dat wel zijn? ....

CYRANO. 'n Gevaar,
Doodend onbewust, aanbid'lijk, doch water-klaar.
Een valstrik der natuur, is zij gelijk een roze,
Waarin de liefde zelf zich schuil houdt voor een pooze.
Wie slechts haar glimlach kent, heeft 't hoogste al beleefd
Terwijl zij met een Niets, aan alles gracie geeft.
In 't onbewust gebaar ligt 't godd'lijke bedolven.
Gij Venus in Uw schelp, gij stijgt niet uit de golven,
Noch gij, Diaan, kan gaan op bloemtapeet in 't bosch,
Als zij gaat door Parijs, of stijgt in haar karos! ....

LE BRET. Sapristi! 't Is me klaar als water!

CYRANO. 't Diafane.

LE BRET. Uw nicht Magdalena Robineau?

CYRANO. Ja, — Roxane.

LE BRET.

Welnu, dat is best! Gij mint haar? Spreek slechts! Welaan,
Gij hebt U in haar oog met roem zoo juist belaan!

CYRANO.

Kijk mij slechts aan, mijn vriend, en zeg mij wat voor hopen
Voor hem bestaat, die moet met zulk een uitwas loopen!
O neen, ik heb heusch geen illuzies meer. — Verdomd!
Als soms in mij iets teers een zoele avond komt,
Ga 'k dwalen in een tuin, op 't uur, gedrenkt in geuren,
En 'k laat mijn arme neus opsnuiven de likeuren
Der Lente — Eens zag ik bij volle zilvren maan
Al hangend aan zijn arm een jonge schoone gaan.
En ik dacht, dat ook ik bij zilvren manestralen
Met 't meisje aan mijn arm, wel eens zou willen dwalen,
'k Ga droomen, ik vergeet — totdat mijn oog ontdekt
De schauw van mijn profiel, die op de muur zich strekt.

LE BRET, bewogen.

Mijn vriend.

CYRANO. Ja vriend, de uren gaan zich vaak vereenen
Met mijn smart, wijl 'k leelijk, en alleen ....

LE BRET, grijpt zijn hand. Gaat gij weenen?

CYRANO. O neen, dat nimmer! Neen het ware te profaan
Als er langs deze neus nog bigg'len ging een traan!
Zoolang 'k mij meester ben, zal nimmer ik gedoogen
De groov' ontwijding van het hemelsch vocht der oogen,
Door zooveel leelijk plomps! Mijn vriend, ach zie toch in,
Niets heeft gelijk een traan een zoo verheven zin.
En 'k zou niet willen dat, door slechts één traan te plengen
De spot, die ik verwek, zich met een traan zou mengen.

LE BRET. Wees niet bedroefd! Liefde is toch een loterij!

CYRANO. Neen, 'k min Cleopatra. Ziet ge 'n Cesar in mij?
'k Aanbid Berenice, kan ik een Titus lijken?

LE BRET. Maar dan Uw moed en geest! Liet die kleine niet blijken,

Toen zij je straks bood aan, het zoo eenvoudig maal,
Dat zij je lijden mocht, met zuiv're oogentaal?

CYRANO, overtuigd. Dat 's waar!

LE BRET. Welnu! Nog meer? Roxane heeft gekeken
Vol spanning naar 't duel. 'k Zag verbleeken ....

CYRANO. Verbleeken?

LE BRET. Misschien wel zeiden toen heur hart en geest haar keus.
Durf spreken, zeg haar, opdat ....

CYRANO. Zij vlak voor mijn neus
Mij uitlacht? — Dit is 't eenige, dat ik wil vreezen!

PORTIER, iemand tot Cyrano voerend.
Mijnheer, men verlangt U ....

CYRANO, de duègna ziend. O God! Voor haar moet 't wezen!

ZESDE TOONEEL

CYRANO, LE BRET, De Duegna.

DUEGNA, met diepe buiging.
Tot haar dappere neef, richt men beleefd de vraag
Waar heim'lijk men hem spreken kan.

CYRANO, onthutst. Mij spreken?

DUEGNA, met buiging. Graag!
Men heeft U iets te zeggen.

CYRANO. Mij wat te ....

DUEGNA, weer buigend. Te vragen!

CYRANO, wankelend. O, mijn God!

DUEGNA. Morgen zal men bij het ochtend dagen
De Mis gaan hooren te Saint-Roche.

CYRANO, houdt zich op aan Le Bret. O, mijn God!

DUEGNA. Bij 't heengaan, waar kan men U dan treffen, om tot U te spreken?

CYRANO, buiten zichzelf. Bij ... O, mijn God!...

DUEGNA. Zeg 't vlug.
CYRANO. Bij vrinden,
Waar? .... Bij .... Ragueneau .... de bakker ....
DUEGNA. Die is te vinden?
CYRANO. In de .... o, mijn God! — in de straat .... Saint Honoré!
DUEGNA. Men zal er zijn. Gij ook? Om zeven uur.
CYRANO. Alree!

(Duegna af.)

ZEVENDE TOONEEL

CYRANO, LE BRET, daarna, Tooneelspelers en -Speelsters, CUIGY, BRISSAILLE, LIGNIERE, de Portier, de Vioolspelers.

CYRANO, valt Le Bret in de armen.
Met haar! Ik! 'n Afspraakje!
LE BRET. Zoo vlucht uw smart wel dra nu.
CYRANO. O, wat het dan ook zij, ze weet dus dat 'k besta nu.
LE BRET. Dan ben je nu wel gekalmeerd?
CYRANO. Wat, kalm en stil?
Razend ben ik en woest en dronken! O, nu wil
Ik een leger, heel een leger wil ik verdelgen!
Tien harten heb 'k, twintig armen, geen zwakke telgen
Baten hier, neen ...
(Schreeuwt uit.)
Reuzen wil ik om te verslaan!

(Sinds kort ziet men achter op 't tooneel de tooneelspelers fluisterend gaan: de repetitie begint. De violen nemen hun plaats in.)

EEN STEM, van 't tooneel.
Hé, Pst daar, stil! Wij moeten nu rep'teeren gaan.
CYRANO, lachend. Wij gaan!

(Gaat naar de deur. Cuigy, Brissaille, eenige officieren, die Lignière, volslagen dronken, ondersteunen, komen op.)

CUIGY. Cyrano!

CYRANO. Wat is 't?

CUIGY. Voor jou meegenomen
Die dronke snip.

CYRANO. Lignière ... wat 's jou overkomen?

CUIGY. Hij zoekt je overal.

BRISSAILLE. Hij kan niet naar huis.

CYRANO. Hij?

LIGNIERE, toont een verfrommeld briefje. Met dubbele tong.
Dit briefje .. waarschuwt dat ... honderd man ... tegen mij
Om ... om een liedje ... groot gevaar dreigt ... dus 't beweren ...
Bij de ... Nesle Poort ... en daar juist, moet ik passeeren ...
Vergun mij, dat ik slapen ga .... bij U .... in huis!

CYRANO. Honderd man zegt ge, niet waar? Gij slaapt veilig thuis!

LIGNIERE, verschrikt. Maar ....

CYRANO, met donderende stem, wijst naar de brandende lantaarn, die de portier heen en weer slingert, nieuwsgierig luisterend.
Neem deze lantaarn!
(Lignière grijpt overhaastig.)
Ik zweer hier bij 't vertrekken,
Dat ik dees avond U, met eigen hand toedekke! ....
(Tot de officieren.)
Op afstand volgt ge mij; neemt als getuigen deel!

CUIGY. Maar honderd man!

CYRANO. Niet één voor dees avond te veel!
(Tooneelspelers komen van 't tooneel in hun verschillende drachten.)

LE BRET. Maar waarom wilt ge beschermen ....

CYRANO. Le Bret aan 't brommen.

LE BRET. Zoo'n stom-dronken zwijn?

CYRANO, slaat Lignière op de schouders.
Omdat juist deze drank-stomme,
Dat vat muskaatwijn, dat vol alcohol moet staan,

Eens op een dag iets heel bijzonders heeft gedaan:
Na afloop van een Mis, zag hij zijn lief nog even
Haar vingertoppen aan 't gewijde water geven,
Waarop hij, die water schuwt, snel liep naar het vont:
Zich buigend dronk hij 't leeg met liefde-dorst'ge mond!....

ACTRICE, als soubrette. Ach, dat is aardig!

CYRANO. Nietwaar, soubrette, heel aardig!

ACTRICE, tot de anderen.
Maar waarom honderd man, één arme dichter waardig?

CYRANO. Wij gaan. (Tot officieren.)
En gij, Heeren, als gij mij vechten ziet,
Hoe hoog 't gevaar ook klimt, bijstand verleent ge niet!

ANDERE ACTRICE, springt van 't tooneel.
O, maar dat wil ik zien!

CYRANO. Kom!....

NOG EEN ANDERE ACTRICE, springt eveneens; — tot oude acteur.
Ga je mee Cassandre?

CYRANO. Komt allen, gij dokter, Isabelle, Léandre,
Allen! Want gij verbindt — bekoorlijk dwaze vlucht —
Aan 't Spaansche drama nu de Italiaansche klucht.
En boven sombre trom, zal 't luide lachen schijnen,
Het zilv'ren geschal van Baskische tambourijnen!....

ALLE VROUWEN, vol vreugd.
Bravo! — Vlug, een sluier! — Een sjaal!

JODELET. Kom, talm nu niet!

CYRANO, tot de violen.
Gij Heeren van 't orkest, speelt ons een vroolijk lied!

(Zij voegen zich bij de zich vormende stoet. De voetlicht-kaarsen worden uitgedeeld, zoodat het een fakkeloptocht wordt.)

Bravo! Off'cieren, en dames in kleur'ge kleeren
En twintig pas vooruit....
(Hij plaatst zich aldus.)
Alleen ik, onder veeren

Die door de glorie zelf zijn op dees hoed gebracht!
Trotsch als een Scipio van 't Nasicaansch geslacht!
— Begrepen werd 't verbod? Geen hulp verleend dees strijder!
Gereed? .... dan een, twee, drie! Zaalwachter open wijder!

(De portier opent de beide deurvleugels. Oud-Parijs schilderachtig in 't maanlicht.)

O zie! Parijs verglijdt in neveling der nacht;
Op blanke daken legt de maan heur zilv'ren vacht;
Een schitterend decor, voor komende tooneelen.
En dáár de Seine, die nevelen sluiers streelen,
Als wonder spiegelvlak, dat mysterieus nauw beeft ....
En nu zult gij eens zien, wat men te zien U geeft!

ALLEN. Nu naar de Nesle Poort!

CYRANO, op de drempel. Nu naar de Poort van Nesle.

(Keert zich tot de soubrette.)

Hoor, moet ik niet juffrouw, U altijd nog vertellen
Waarom toch honderd man een rijmer vraagt als hij?

(Trekt zijn degen; rustig:)

Men wist wie het hier gold; hij is een vriend van mij!

(Cyrano af. De stoet — Lignière waggelend voorop, dan de tooneelspeelsters, gearmd met de officieren, daarna de hos-springende tooneelspelers — zet zich in beweging in de nacht, bij de violenmuziek en de kaarsenschijn.)

D O E K

TWEEDE BEDRIJF

DE GAARKEUKEN DER DICHTERS

Winkel van Ragueneau, kok-koekbakker, een groote lokaliteit op de hoek van de Saint-Honoré-straat en de L'Arbre-Secstraat, die men grijs in de eerste schemering door de deur-ruiten duidelijk op de achtergrond ziet.

Links op de voorgrond een toonbank, waarop van gesmeed ijzer een toog staat, waaraan ganzen, eenden en witte pauwen hangen. In groote vazen van aardewerk groote veldboeketten, hoofdzakelijk zonnebloemen. Hierachter zeer groote schouw. Tusschen verbazende haardijzers, die kleine vleeschketels dragen, hangen de braadstukken, die in de sauspannen uitlekken.

Rechts op de voorgrond een deur. Op de achtergrond leidt een trap naar een insteekkamer, waarin men door de openstaande luiken naar binnen kan kijken; een tafel, kleine blinkende Vlaamsche kroon: het is een knus hoekje, om er wat te gebruiken. Een houten galerij in 't verlengde van de trap schijnt naar gelijke vertrekken te leiden.

Midden in de gaarkeuken hangt aan een ijzeren ring, die men met een touw kan laten zakken, een kroon van groote stukken wild.

De ovens onder de trap gloeien in de schaduw. Het koper glinstert. Braadspitten draaien. Hoog opgemaakte schotels. Hammen hangen. Men is aan de ochtendarbeid. Door elkaar geloop van gehaaste koksmaatjes, heel dikke koks en jonge knoeiertjes.

Bont beweeg van mutsen met kippeveeren of met vleugels van parelhoenders. Er wordt op ijzeren schotels en in teenen mandjes vijfbollige brioches en bergen klein-goed opgedragen.

Tafels staan vol met schotels en gebak. Andere, met stoelen rondom, wachten bezoekers. Een tafeltje in een hoek is onder papier bedekt. Ragueneau zit daar te schrijven als het scherm opgaat.

EERSTE TOONEEL

RAGUENEAU, Koekenbakkers, daarna LIZE.

Ragueneau in geestdrift aan 't tafeltje schrijvend, al tellend op zijn vingers.

EERSTE KOEKENBAKKER, brengt een opgemaakt stuk. Noga-vruchten.
TWEEDE KOEKENBAKKER, schotel opdragend. Vla!
DERDE KOEKENBAKKER, met veeren versierd gebraad. Pauw!
VIERDE KOEKENBAKKER, brengt gebak. Vischgebak!
VIJFDE KOEKENBAKKER, met terrine. Vleeschpasteien.
RAGUENEAU, staakt 't schrijven, ziet op.
Nu 't zilv'ren ochtendlicht, op uw koper gaat glij'en,
Doof Ragueneau voor thans, het heilig dichtersvuur!
Het uur der luit komt weer — na 't spijs gewijde uur!
(staat op — tot een kok)
Gij lengt dees saus wat aan, en wel met enkle maten!
KOK. Hoeveel?
RAGUENEAU. Drie voet. (Hij gaat verder.)
KOK. Wat?
EERSTE KOEKENBAKKER. De Taart!
TWEEDE KOEKENBAKKER. Die vischrand zoo laten?
RAGUENEAU, voor de schouw.
O Muze, vliedt thans heen, zoo blijft uw oog bespaard
De brandend heete gloed, van mijnen vuur'gen haard!
(Tot een koekenbakker, hem brooden toonend)
Hoe slecht plaatst gij de snee, wil beter daarop letten:
In 't midden de caesuur, en niet luk-raak haar zetten!
(Aan een ander die onvoltooide schotel laat zien)
Op dit paleis van korst, zet daarop nu een dak.
(Tot een leerling, die, op de grond zit, en gevogelte aan 't spit steekt)
En dat op jouw braadspit, waar 't kalkoen steeds op stak,
't Zijn plaatsje telkens gunt een wijl aan 't zedig kuiken,
Gelijk Malherbe deed, afwisselend gebruiken

Het kort en lange vers, al wevend zijn gedicht!
Zoo worde ook door jou, met stroph' gebraad verricht.

ANDERE LEERLING, komt schotel, met bord overdekt, aandragen.

Meester aan U denkend bakte ik in de oven
Dit stuk, dat U verrast? . . .
(Hij laat zien).

RAGUENEAU. Een lier, ik wil 't gelooven!

LEERLING. Van 't fijnste deeg!

RAGUENEAU, bewogen. Met vruchten gekonfijt, voorwaar!

LEERLING. Van suiker maakte 'k nog, ziet gij wel, elke snaar.

RAGUENEAU, geeft hem geld. Daar drink op mijn gezondheid.
(Ziet zijn vrouw opkomen.) Stil, mijn vrouw, verstoppen
Moet je 't geld.
(tot Lize, die hij verlegen de lier toont.)
Dat 's mooi, hè?

LIZE. Neen dwaas, 't zijn altijd stroppen.
(Legt op de toonbank een stapel zakken.)

RAGUENEAU. Zakken? . . . Mooi! Mijn dank!
(Bekijkt ze.)
Hemel, mijn heiligste schat!
De verzen van mijn vrienden stuk, verscheurd, beklad!
Er zakken van gemaakt en wel voor etenswaren!
Bacchanten en Orpheus, hier ziet g' U evenaren!

LIZE, koud. Heb ik soms niet het recht, dat 'k trek eenig profijt
Van al hetgeen hier laat, alsof het werklijk schuld kwijt,
Die luie schrijvers die geen regel ooit volschreven!

RAGUENEAU. Wat mier! . . heil'ge krekels durft gij een lesje geven!

LIZE. Voordat gij, vriend, omging met al die rare lien,
Scholdt gij niet voor bacchant en mier mij bovendien!

RAGUENEAU. Met verzen hebt gij dat gedaan!

LIZE. 't Zijn maar gedichten.

RAGUENEAU.
Wat zoudt gij dan Mevrouw, met proza wel verrichten?

TWEEDE TOONEEL

DEZELFDEN. Twee kinderen, die zoo juist binnenkwamen.

RAGUENEAU. Wat wenscht gij, kleintjes?
EERSTE KIND. Drie taartjes.
RAGUENEAU. Warm nog, ziehier.
Lekker bruin!
TWEEDE KIND. Ach, hebt u niet een stukje papier?
RAGUENEAU, ontsteld, ter zijde. Helaas, één van mijn zakken!
(Tot de kinderen.) Wil 'k een zakje geven?
(Hij neemt een zak en begint te lezen.)
„*Dus ging Odysseus van Penelope verdreven . . . .*"
Neen, die niet! . . .
(Legt de zak apart, neemt een andere en weer bij 't willen vullen leest hij)
„*De blonde Phoebus . . .*" Is mij te na.
(zelfde spel).
LIZE, ongeduldig. Welnu, waar wacht je op!
RAGUENEAU. 't Is al in orde, ja.
(Hij neemt berustend een derde.)
Sonnet aan Philis . . . 't is toch spijtig dit te geven!
LIZE. Nog mooi, dat hij eindlijk besluit.
(Schouderophalend.)
Blijft altijd even . . . .
(Klimt op een stoel, gaat schotels schikken.)
RAGUENEAU, profiteerend dat zij met haar rug naar hem toe staat, roept de kinderen, reeds bij de deur, terug.
Pst . . . jongens . . . Geef mij t'rug dat sonnet op die zak,
'k Geef jelui dan geen drie, maar zes van dit gebak!
(De kinderen geven hem de zak terug, gaan snel met hun buit heen. Ragueneau, 't papier glad strijkend, gaat declameerend lezen.)
„*Philis*! . . ." Een vetvlek op dees naam, ach wat een zonde! . . .
„*Philis*! . . ."
(Cyrano komt snel op.)

DERDE TOONEEL

RAGUENEAU, LIZE, CYRANO, daarna de Musketier.

CYRANO. Hoe laat is het?

RAGUENEAU, hartelijk groetend. Zes uur.

CYRANO, ontroerd. Nog slechts één stonde!

(Gaat op en neer).

RAGUENEAU, volgt hem. Bravo! Ik heb 't gezien!

CYRANO. Wat?

RAGUENEAU. Uw gevecht.

CYRANO. Waar wel?

RAGUENEAU. Wel in het Bourgondische Hof!

CYRANO, met minachting. O . . . dat duel! . . .

RAGUENEAU, bewonderend. Ja, het duel op vers! . . .

LIZE. Van niets anders is sprake!

CYRANO. Des te beter.

RAGUENEAU, schermend met een braadspit.

„De opdracht eindigt met het raken!

„De opdracht eindigt met het raken! . . . ." Prachtig! O!

(met stijgende geestdrift.) *„De opdracht eindigt met . . . .!*

CYRANO. Hoelaat is 't Ragueneau?

RAGUENEAU. Vijf over zes! . . . *„raken!*"

(Richt zich op).

'n Ballade zelf te maken!

LIZE, tot Cyrano, die haar verstrooid de hand gaf als hij langs haar lessenaar gaat.

Wat hebt gij aan uw hand?

CYRANO. Een schramper, blijven haken.

RAGUENEAU. Liep' gij soms nog gevaar?

CYRANO. In 't geheel geen gevaar.

LIZE, met de vinger dreigend. 'k Geloof dat U jokt!

CYRANO. Wordt g' iets aan mijn neus gewaar?
Dan moest ik toch wel een reusacht'ge leugen uiten!
(Van toon veranderend.)
Ik wacht hier op iemand. Tenzij men mij laat fluiten,
Laat g' ons hier wel alleen.

RAGUENEAU. Dat kan niet tot mijn spijt;
Mijn dichters komen hier....

LIZE, ironisch. Voor hun eerste ontbijt.

CYRANO. Je voert ze hier vandaan, als ik het mocht begeeren...
Hoe laat?

RAGUENEAU. Tien over zes.

CYRANO, gaat nerveus aan Ragueneau's tafeltje zitten, neemt papier.
Een pen?

RAGUENEAU, geeft die van achter zijn oor. Een zwanenveeren.

MUSKETIER, met prachtige knevel, stentor's-stem.
Salut. (Lize gaat vlug naar hem toe).

CYRANO, keert zich om. Wie 's dat?

RAGUENEAU. Vriend van mijn vrouw, een krijgersman,
Schriklijk, — volgens hemzelf...

CYRANO, neemt de pen op, Ragueneau met handbeweeg afwerend.
Stil.
Schrijven, — vouwen, dan
(tot zichzelf) Haar geven — en dan vluchten
(werpt pen neer) Lafaard!... maar het gaat nu
Niet; zoo 'k slechts durfde één woord te zeggen...
(tot Ragueneau.) Hoe laat nu?

RAGUENEAU. Kwart over zes!...

CYRANO, slaat zich op de borst.
Eén woord van alle, die zijn daar,
Terwijl, wanneer ik schrijf...
(neemt de pen op.) Welnu, dan schrijf ik haar,
De minnebrief die in gedachte werd geschreven
Wel honderdmaal, zij is zoo klaar in mij gebleven,

Dat ik, door slechts mijn ziel te leggen naast dit blad,
Niets anders heb te doen, dan te kopieeren 't klad.

(Hij schrijft, achter de ruiten ziet men weifelende silhouetten gaan.)

VIERDE TOONEEL

RAGUENEAU, LIZE, de Musketier, CYRANO schrijft aan 't tafeltje. De dichters in 't zwart met afzakkende kousen en stof bedekt.

LIZE, komt binnen tot Ragueneau.
Daar is heel je zootje!

EERSTE DICHTER, tot Ragueneau. Collega! . . .

TWEEDE DICHTER, hem de hand schuddend. . . . . die wij eeren.

DERDE DICHTER. Arend der bakkers!
(Haalt de neus op). 't Ruikt heel goed in deze sferen!

VIERDE DICHTER. O, Phoebus-Brader!

VIJFDE DICHTER. Apollo voor de platzak! . . . .

RAGUENEAU, omringd, omhelsd.
Wat is men met U al, toch dra op zijn gemak! . . . .

EERSTE DICHTER.
Het saamgeschoolde volk, hield ons een wijle tegen,
Daar bij de Nesle Poort! . . . .

TWEEDE DICHTER. Getroffen door een degen
Lagen acht schurken op de keien neergeveld!

CYRANO, even 't hoofd heffend.
Acht? . . . . Wel ik dacht van zeven.
(Schrijft door.)

RAGUENEAU. Weet gij, wie de held
Werd van dit gevecht?

CYRANO, onachtzaam. Ik? . . . . Welneen!

LIZE, tot Musketier. En gij?

MUSKETIER, draait knevel op. 't Kan wezen!

CYRANO, schrijvend, mompelt nu en dan. *Ik die u min . . .*

ERSTE DICHTER. Eén man, naar men ons zei, heeft deze
Heele troep gedreven op de vlucht ....

TWEEDE DICHTER. Waar je boog
Was heel de grond bezaaid met stokken ...

CYRANO. .... *van uw oog* ...

DERDE DICHTER.
Zelfs op de Goudsmidska zag men de hoeden glippen.

EERSTE DICHTER. Jandorie! Dat was me dan een woestling....

CYRANO, steeds schrijvend. .... *uw lippen*

EERSTE DICHTER.
Een schrikk'lijk reus is wel de held van zulk een wraak.

CYRANO.
.... *En vrees bezwijmt mij steeds, zoo ik u slechts genaak* ....

TWEEDE DICHTER, een koek ophappend.
Ragueneau iets nieuws nog gedicht?

CYRANO, als boven. .... *van min U spreken* ....

(Op 't punt te teekenen houdt hij op, staat op en steekt de brief in zijn wambuis)
'k Zal zelf hem haar geven. Onnoodig dus dat 'k teeken.

RAGUENEAU, tot tweede dichter. Ik dichtte een recept.

DERDE DICHTER, zet zich bij een schotel roomsoezen.
Zoo schenken wij gehoor!

VIERDE DICHTER, een brioche beschouwend.
Dees dikkop slecht gemutst, zijn mutsje nu verloor!
(bijt 't bovenste eraf.)

EERSTE DICHTER.
Op hongerig poeet heeft dees koek groot vermogen
Dank d'angelieke brauw boven d' amandeloogen.
(Bijt er een stuk af.)

TWEEDE DICHTER. Wij luist'ren.

DERDE DICHTER, met een soes tusschen de vingers.
Dees soes kwijlt room, nu hij lachen moet!

TWEEDE DICHTER, bijt in de lier.
Dit is de eerste maal, dat mij de lier ook voedt!

RAGUENEAU, gereed, kucht, zet zijn muts goed, gaat in de houding staan.
Recept op vers . . . .

TWEEDE DICHTER, tot eerste met stomp in de zij. Avondmaal?

EERSTE DICHTER, tot tweede. Bij jou is 't ontbijten?

RAGUENEAU.

Hoe men het best amandeltaartjes kan bereiden.

Klop tot schuim het wit van 't ei,
Doe daarbij
Dooier-rood en spoedig glij'
Wat citroensap op dees brei;
Hierop doet
Men amandelmelkje zoet.

Zorg dat laagjes deeg dan vrij
Spoedig bij
Alle vormpjes rondom zij ;
'n Roze abrikozensprei
Op dat al;
Zorg dat drupt in zachte val.

In die putjes alle brei;
Zijd' aan zij'
Bruinen z' in de oven blij!
Spoedig van de vormpjes vrij
Zijn gaartjes
Alle amandeltaartjes!

DE DICHTERS, met volle mond. Vol smaak. Heerlijk, hoor!

EEN DICHTER, half stikkend. Hu . . . . hap!

(Gaan etend naar achtergrond. Cyrano, die gadesloeg gaat naar Ragueneau.)

CYRANO. Ziet gij dan niet, hoe
Zij zich mesten door jou stem gewiegd?

RAGUENEAU. Ik zie toe . . . .
Maar kijk maar niet, uit vrees van hen slechts te verstoren,
Zoo geeft een dubb'le lust, mij 't eigen verzen hooren;
Omdat het eene zwak, het and're nog voldoet:

Een maal te geven hun, die nimmer zijn doorvoed.

CYRANO, klopt hem op de schouders. Jij bevalt me! . . . .

Raguenau zoekt zijn vrienden weer op. Cyrano volgt hen met de oogen, dan bruusk.

Hé Lize!

(Lize in zoet gefluister met de Musketier, schrikt op en gaat naar Cyrano.)

Die kap'tein laat blijken
Veroveringslust.

LIZE, beleedigd.

Och, even hooghartig kijken
En overwonnen is, wie komt te na mijn eer.

CYRANO. Het oog dat wil verslaan, 'hoort niet geslagen neer.

LIZE, verstikt. Maar . . . .

CYRANO, heel duidelijk.

Ik mag Ragueneau, houdt dus heel goed voor oogen
Dat ik niet dulden zal, dat hij nog wordt bedrogen.

LIZE. Maar . . . .

CYRANO, verheft juist voldoende zijn stem om door de minnaar gehoord te worden.

'n Goed verstaander . . . .

(Hij groet de musketier en gaat in de deur op uitkijk staan, na op de klok te hebben gezien.)

LIZE, tot musketier die Cyrano eenvoudig terug groette.

Wat, gij gedraagt U nog heusch?
Antwoordt hem . . . . op zijn neus . . . .

MUSKETIER.

Op zijn neus . . . op zijn neus . . . .

(Verwijdert zich snel, Lize volgt hem.)

CYRANO, gebaart Ragueneau de dichters te verwijderen.

Ksst! . . . .

RAGUENEAU toont de dichters rechtsche deur.

Daar is 't veel beter . . .

CYRANO, ongeduldig.

Ksst, ksst! . . . .

RAGUENEAU, neemt ze mee.

Om voor te lezen.
Gedichten . . . .

EERSTE DICHTER, wanhopig met volle mond. Maar al 't gebak?
TWEEDE DICHTER. Sleep ik mee!
(Allen af achter Ragueneau in optocht zooveel mogelijk schotels meevoerend.)

VIJFDE TOONEEL

CYRANO, ROXANE, Duegna.

CYRANO. 'k Zal dezen
Brief haar geven zoo ik de allerflauwste kans
Op hoop slechts koest'ren kan!....
(Roxane, gemaskerd, door Duegna gevolgd, verschijnt achter de ruit. Hij opent snel de deur.)
Treedt in!....
(Tot Duegna.) 'n Paar woorden thans.

DUEGNA. Vier!
CYRANO. Zijt g' een snoepster?
DUEGNA. Zoo 'k mijn maag maar niet overlade.
CYRANO, neemt snel een paar zakken van de toonbank.
Goed. Twee sonnetten geef ik U van Benserade.
DUEGNA, deerniswekkend. Gunst.
CYRANO. ....die ik U met taartjes vullen zal.
DUEGNA, verandert zichtbaar. Och Heer!
CYRANO. Houdt ge soms van dit soort, van deze soesjes meer?
DUEGNA. O Heer, aan room het meest, kan ik mijn hart ophalen.
CYRANO.
In 't hart van „Heil'ge Min" laat ik er zes nu dalen,
En in de verzen van Chapelain mag wel zijn
Iets minder zwaars, banket fragmentjes, wonder fijn.
— Ha, houdt ge soms van iets, zoo uit d' oven?
DUEGNA. Ja, smoorlijk!
CYRANO, geeft haar de armen vol.
Nu wilt g' op straat wel gaan en snoepen daar behoorlijk.

DUEGNA. Maar ....

CYRANO, duwt haar de deur uit.

En eer alles leeg is, keert ge niet tot mij.

(Hij sluit de deur, gaat naar Roxane, blijft op eerbiedige afstand staan, de hoed afgenomen.)

ZESDE TOONEEL

CYRANO, ROXANE, De Duegna.

CYRANO. Dat deze stond uit alle 't meest gezegend zij
Waarop het U behaagt beslag te willen leggen
Op mij, en hier te komen om te zeggen... zeggen?

ROXANE, haar masker afdoend.
Maar eerst: ontvang mijn dank, wijl gij die dwaas en fat,
Gist'ren in 't grootsch duel eens duchtig zette mat,
Een machtig heer die poogt, vervuld van mij ....

CYRANO. De Guiche?

ROXANE, slaat oogen neer.
Te dwingen mij om hem als man ....

CYRANO. Meer als affiche?

(Salueerend.)
't Verheugt mij dat ik streed, en beter is 't voorwaar,
In stee van voor mijn neus, voor Uw schoon oogenpaar.

ROXANE.
Voorts .... wilde ik .... maar eer ik U schenken ga vertrouwen,
Moet ik toch eerst in U, de half-broer weer aanschouwen,
Met wien ik vroeger speelde, in 't park bij het meer! ....

CYRANO. Ja 's zomers keerdet gij naar Bergerac steeds weer!....

ROXANE. Het riet verschafte U het hout voor Uwe lansen ....

CYRANO. Uw ppopen moest het maïs met blonde lok omkransen!

ROXANE. Dat was de tijd van 't spel ....

CYRANO. en kinderlijk geplaag ....

ROXANE. De tijd waarin door U vervuld werd elke vraag!

CYRANO. Roxane, kortgerokt, was toen nog Magdalena.
ROXANE. Ik was toen lief, nietwaar?
CYRANO. Nooit leelijk of gemeen, ja.
ROXANE. Vaak hadt ge met Uw klimmen, ook uw hand verwond,
Kwam dan tot mij .... ik speelde moedertje en vond
't Noodig streng te vragen op toon, die het was amper:
(Neemt zijn hand.)
„Wat is dat nu alweer? Hoe kom je aan die schramper?"
(Houdt verbaasd op.) „O, maar dat is te erg! En die!
(Cyrano wil zijn hand terugtrekken.) Neen, laat mij gaan!
Foei, op Uw leeftijd nog! — Hoe komt ge daar nu aan?
CYRANO. Daar bij de Nesle Poort, heb ik gespeeld, maar even.
ROXANE. Gaat aan een tafel zitten, doopt haar zakdoekje in een glas water.
Geef hier! ....
CYRANO, gaat ook zitten. Zoo lief en even hartelijk gebleven!
ROXANE. Vertel mij — terwijl ik het bloed afwasschen zal,
Zij vochten tegen U?
CYRANO. O, hoogstens 'n honderdtal!
ROXANE. Vertel nu!
CYRANO. Och laat dat! Maar gij kunt zonder dralen
Nu toch wel zeggen, zonder vrees ....
ROXANE. O, ja, verhalen
Durf ik nu. De geur van het verleen gaf moed in.
Jawel, ik durf nu wel. — Ziedaar dan, ik bemin!
CYRANO. O! ....
ROXANE. Die het zelf niet eens nog weet.
CYRANO. O! ....
ROXANE. Nog verborgen.
CYRANO. O! ....
ROXANE. Maar die 't weten zal, hetzij vandaag of morgen.
CYRANO. O! ....

ROXANE. Een arme jongen, die mij beminde bloo,
Van verre, zonder ooit te durven spreken!....
CYRANO. O!....
ROXANE.
Laat mij uw hand; ik voel hoe koortsen haar doen beven —
Maar 'k zag zijn vuur'ge wensch op zijne lippen leven.
CYRANO. O!....
ROXANE, voltooit 't verband.
Stelt U voor, hoe dit toevallig treft mijn vriend,
Dat hij in 't regiment, waarin gij zijt, ook dient!
CYRANO. O!....
ROXANE, lachend. In uw compagnie, moet hij kadet wel wezen!
CYRANO. O!....
ROXANE. Zijn geest, zijn genie, laat 't hooge voorhoofd lezen.
Hij 's fier, jong, edel, onverschrokken, mooi.
CYRANO, staat spierwit op. Mooi?
ROXANE. Heer!
Wat scheelt U?
CYRANO. Mij, och niets.... ik heb....
(Toont glimlachend zijn hand.) een beetje zeer.
ROXANE. In 't kort, ik min hem zeer, maar 'k zeg U in vertrouwen,
Ik mocht hem gister pas, voor 't allereerst aanschouwen....
CYRANO. Gij sprak elkaar dus nooit?
ROXANE. Alleen met oogentaal.
CYRANO. Maar hoe kunt ge dan weten?
ROXANE. Op de Plaats Royal
Praat men bij de linden.... En heel goed ging 'k opletten
Toen men vertelde dat....
CYRANO. Hij is?....
ROXANE. Bij Uw kadetten.
CYRANO. Heet?
ROXANE. Baron Christiaan de Neuvillette.

CYRANO. Maar die
Is geen kadet!

ROXANE. Jawel, sinds deze morgen. Zie
Bij kapitein Carbon de Castel-Jaloux.

CYRANO. Dus je
Schenkt zoo snel je hart weg!.... Och, och mijn arm klein zusje.

DUEGNA, opent de deur op achtergrond.
Ik heb nu alles op Mijnheer de Bergerac.

CYRANO. Wel, lees de verzen dan, gedrukt op elke zak!
(Zij verdwijnt.)
.... Mijn kindje gij kunt slechts 't verfijnde hoofsche achten,
Zoo hij een lomperd is, profaan in zijn gedachten!

ROXANE. Schoongelokt als een held van d'Urfé, dus hij stapt!

CYRANO. Maar zoo hij leelijk sprak, als mooi hij is gekapt.

ROXANE. Maar ik voel dat elk woord van hem vol geest zal leven.

CYRANO. Een mooie knevel kan elk woord iets moois wel geven.
— Maar zoo hij is een dwaas?....

ROXANE, op de grond stampend. Dan zou ik sterven, daar!

CYRANO, na enkele minuten.
Gij liet mij komen dus, om dit te hooren? Maar,
Ik zie het nut niet in dat wij dit saam bespraken.

ROXANE. Ach, gist'ren wist men mij zoo doodsbenauwd te maken,
Men zeide mij.... Gascogners zijt ge allen daar
In Uwe compagnie....

CYRANO. Dat men ze steeds vindt klaar
Om van melkmuilen die zich toevallig gaan mengen
Onder hen, Gascogners, het laffe bloed te plengen,
Heeft men U dit gezegd?

ROXANE. Bedenk hoe als een riet
'k Ging beven.

CYRANO, tusschen de tanden. Niet zonder reen.

ROXANE. 'k Bedacht toen nog niet
Hoe onverwinnelijk gij gister in het strijden

Die bruten weerstand boodt, die schelmen dorst kastijden
En dus zoo gij, die ieder vreest, U slechts ontfermt ....

CYRANO. 't Is wel dan, Uw baron hij wordt door mij beschermd.

ROXANE. Gij zult om mij, niet waar, voor elk gevaar hem hoeden?
O, 'k mocht voor U altijd een teedre vriendschap voeden.

CYRANO. Ja, ja.

ROXANE. Gij zult zijn vriend dus zijn!

CYRANO. 't Zij U beloofd.

ROXANE. Nooit zal hij duelleeren?

CYRANO. Dat zweer ik op Uw hoofd.

ROXANE. O, ik houd heusch van U. Wij moeten echter scheiden.
(Doet snel 't masker voor, en zegt verstrooid.)
Maar nu hebt gij niet eens verteld mij van Uw strijden
Van dees nacht. Het moet geweest zijn zonder weerga!....
— Gij vraagt hem mij te schrijven?
(Werpt hem een kushand toe.) O, 'k houd van U.

CYRANO. Ja.

ROXANE. Honderd man tegen U! Kom, vaarwel — Hoor, wij blijven
Beste vrienden.

CYRANO. Ja. Ja.

ROXANE. Honderd man. Laat hij schrijven.
Later moet ge 't mij vertellen. Nu moet ik gaan.
Honderd man! Wat 'n moed!

CYRANO, groetend. O, sindsdien heb 'k meer gedaan.

(Zij gaat heen, Cyrano blijft onbeweeglijk neerzien. Stilte. Rechts verschijnt Ragueneau.)

ZEVENDE TOONEEL

CYRANO, RAGUENEAU, De Dichters, CARBON DE CASTEL-JALOUX, De Kadetten, Menigte, enz., daarna DE GUICHE.

RAGUENEAU. Mag men weer komen?

CYRANO, onbeweeglijk. Ja . . . .

(Op teeken van Ragueneau verschijnen de dichters weer. Tegelijk gaat de deur op achtergrond open en verschijnen Carbon de Castel-Jaloux in kapiteinsuniform, die breede gebaren maakt als hij Cyrano ziet.)

CARBON. Daar is hij.

CYRANO, heft 't hoofd. Kapitein! . . . .

CARBON, opgewonden. Onze held! Wij weten alles. Schier allen zijn
Gekomen, dertig man wel.

CYRANO, terugtredend. Maar . . . .

CARBON, wil hem meevoeren. Kom toch, men brandt . . . .

CYRANO. Neen!

CARBON. Zij zijn in „*'t Kruis van Trahoir*" aan d' overkant.

CYRANO. Ik . . . .

CARBON. Gaat terug naar de deur en roept met donderend geluid.
Hij komt niet onze held. Een booze bui!

EEN STEM, buiten. Honderd,
Goden, ja!

(Buiten spektakel van degengekletter en naderend volk.)

CARBON, zich de handen wrijvend.
Kijk, daar komen zij al aan gedonderd!

DE KADETTEN, komen op.
Duivels, donders — Bij Zeus! Ha, dat ging er van door!

RAGUENEAU, verschrikt achteruit tredend.
Heeren, zijt g' allen dan Gascogners?

KADETTEN. Allen hoor!

'N KADET, tot Cyrano. Bravo!
CYRANO. Baron.
'N ANDERE, hem de handen schuddend. Hoera!
CYRANO. Baron!
DERDE KADET. Gegroet, mijn beste!
CYRANO. Baron!....
VERSCHILLENDE KADETTEN. Omhelzen w' hem.
CYRANO, weet niet wat te antwoorden. Baron.... Gena ten leste!
RAGUENEAU. Zijt gij allen baron, heeren?
DE KADETTEN. Allen!
RAGUENEAU. Is 't waar?
EERSTE KADET. Gestapeld onze kronen, 'n toren had men klaar!
LE BRET, komt binnen en gaat naar Cyrano.
Men zoekt U overal. Een bende, vreugde-dronken,
Geleid door allen die dees nacht 't gevolg U schonken....
CYRANO, verschrikt.
Gij hebt toch niet gezegd waar 'k mij bevond?....
LE BRET, handenwrijvend. Gewis!
'N BURGER, komt op, gevolgd door een troep.
O, Heer, ziet hoe heel de voorname buurt er is!
(De straat buiten vult zich met menschen. Draagstoelen en koetsen.)
LE BRET, glimlachend en zacht tot Cyrano.
Roxane?
CYRANO, heftig. Zwijg!
DE MENIGTE, roept buiten. Cyrano!
(Een oploop dringt de keuken in. Gedrang, gejuich.)
RAGUENEAU, boven op een tafel. Een inval, al'machtig
Men breekt mij alles hier! O, maar dat wordt nu prachtig.
MENSCHEN, om Cyrano. Mijn vriend.... Mijn vriend....
CYRANO. Gister had 'k heusch nog niet vermoed
Zooveel vrienden!

LE BRET, verrukt. 't Sukses!

MARKIES, met uitgestrekte handen. Waarde, als je bevroedt....

CYRANO. Als je .... je? Wat hadden wij dan wel saam te stellen?

EEN ANDER. Laat ik U, Heer, aan eenige dames voorstellen!
Die in mijn rijkoets, daar ....

CYRANO, koel. Zeg eerst, wie U aan mij
Wil presenteeren?

LE BRET, verbaasd. Maar wat wil je toch?

CYRANO. Zwijg jij!

EEN LETTERKUNDIGE, met schrijfgerij.
Mag ik bijzonderheên vragen? ....

CYRANO. Neen.

LE BRET, hem aanstootend. De uitvinder
Van de krant Théophraste Renaudot!

CYRANO. Dat 's minder.

LE BRET. Dat blad, waarin men veel berichten steeds ziet staan,
Men zegt, dat op den duur het zeker goed moet gaan.

DE DICHTER, nadert. Mijnheer! ....

CYRANO. O, nog meer!

DE DICHTER. Ik zal een pentacrostiche
Op Uw naam maken.

IEMAND. Mijnheer ....

CYRANO. Genoeg!

(Beweging. De Guiche verschijnt met officieren. Cuigy, Brissaille, de officieren die met Cyrano in 't eerste bedrijf vertrokken. Cuigy gaat snel naar Cyrano.)

CUIGY, tot Cyrano. Heer de Guiche!

(Gemompel. Algemeen verplaatsen.)

Voor U komt hij hier, namens maarschalk de Gassion.

DE GUICHE, groet Cyrano.
Wiens hooge bewondering gij rijkelijk won,
Door de heldendaad waarvan een ieder moet spreken.

DE MENIGTE. Bravo!

CYRANO, buigt. De maarschalk heeft wis 't hem waardig geleken.

DE GUICHE. Hij had het nooit geloofd zoo deze heeren niet
Gezworen hadden dat ze 't zelf zagen.

CUIGY. Ja.

LE BRET, zacht tot Cyrano, die absent lijkt. Ziet!

CYRANO. Laat mij toch.

LE BRET. 't Is of je lijdt?

CYRANO, opspringend, zich snel herstellend. Voor allen te kijk? . . . .
(Draait zijn snor op, zet zijn borst op.)
Zou ik lijden? Gij zult zien.

DE GUICHE, wien Cuigy iets in 't oor fluisterde. Uw loopbaan is rijk
Reeds nu aan heldendaden. — Gij dient naar ik meen
Bij die gekke Gascogners?

CYRANO. Ja.

EEN KADET, met schrikbarend geluid. Bij ons alleen!

DE GUICHE, kijkt naar de kadetten, achter Cyrano staand.
A, ha! . . . Al deze heeren, met hun trotsche aanschijn,
Zijn dus de beruchte? . . . .

CARBON DE CASTEL-JALOUX. Cyrano.

CYRANO. Jawel, kap'tein!

CARBON. Wijl nu mijn Compagnie daar voltallig staat klaar,
Wilt gij haar wel de Graaf presenteeren, niet waar?

CYRANO, doet twee pas naar de Guiche en wijst op de kadetten.

Kadetten zijn zij van Gascogne,
Van Carbon de Castel-Jaloux;
Als krijgers en bluffers, geen won je,
Kadetten zijn zij van Gascogne!
Hun taal is blazoen en bastonje,
Nog eed'ler dan fielten, en hoe!
Kadetten zijn zij van Gascogne
Van Carbon de Castel-Jaloux:

Wolventandje of wel Kat-spon-je,
Zwaanpootje, Gieroogje, oewoe
't Kanalje slaan zij op hun tronje
Wolventandje of wel Kat-spon-je
Zij gaan, — hun steek, versleten gonje,
Draagt een veer, die gaten dekt toe!
Wolventandje, of wel Kat-spon-je
Zwaanpootje, Gieroogje, oewoe!

Buikprikker, Sla-raak en Wreed-Bonkje
Zoo'n bijnaam komt 't beste hun toe;
De roem is een alcohol-dronkje,
Buikprikker, Sla-raak en Wreed-Bonkje
Waar strijd is of wel een lief lonkje
Daar geven z' elkaar rendez-vous ....
Buikprikker, Sla-raak en Wreed-Bonkje
Zoo'n bijnaam komt 't beste hun toe.

Kadetten zijn zij van Gascogne
Geen vrouw behoort rustig meer toe;
O vrouw, schoon, aanminnig karonje,
Kadetten zijn zij van Gascogne
Huisvader, ach, wat begon je;
Zing allen en roep nimmer moe:
Kadetten zijn zij van Gascogne
Geen vrouw behoort rustig meer toe!

DE GUICHE, onverschillig in leunstoel, die Ragueneau snel bracht.
'n Dichter is weelde die men zich thans gaat verlangen
Wilt gij de mijne zijn?

CYRANO. 'k Behoor reeds aan mijn zangen!

DE GUICHE. Gist'ren heeft Uw geest mijn oom Richelieu vermaakt,
'k Beveel U, zoo gij wilt, bij hem ....

LE BRET, verrukt. Je doel genaakt!

DE GUICHE. Gij hebt vijf bedrijven gedicht en wel zeer schoone.

LE BRET, Cyrano in 't oor fluisterend.

Men zal nog Uwe Agrippina gaan vertoonen!

DE GUICHE. Breng ze mij.

CYRANO, verlekkerd. Waarlijk ....

DE GUICHE. Als kenner zal hij allicht
Hier en daar wel iets verbeet'ren in Uw gedicht.

CYRANO, wiens gelaat direkt versombert.
Onmooglijk Heer, want mijn bloed begint snel te jagen
Als ik denk, dat hij slechts één komma zal belagen!

DE GUICHE. Maar als, mijn waarde, hem wel behaagt Uw gedicht
Dan betaalt hij duur.

CYRANO. Minder duur dan ik wellicht,
Want als ik een vers dichtte, dat mij lief mag wezen,
Dan betaal ik 't zelf, door 't mij luide voor te lezen!

DE GUICHE. Gij zijt trotsch!

CYRANO. Hebt gij dit waarlijk bemerkt zoo dra?

'N KADET komt binnen met verfomfaaide hoeden met veeren aan een degen geregen.
Kijk eens hier, Cyrano, dees morgen op de ka
Hebben wij dit vreemdsoortig wild kunnen verrassen!
De hoeden der lafaards ....

CARBON. Trofeeën die U passen!

ALLEN, lachend. Ha! Ha! Ha!

CUIGY. Vandaag heeft hij niet al te veel schik,
Die de schurken liet posten.

BRISSAILLE. Wie weet wie 't is?

DE GUICHE. Ik!

('t Gelach verstomt.)

'k Gelaste een dronken rijmelaar te belagen,
Wijl zulk een werkje geen edelman kan behagen.

(Pijnlijke stilte.)

DE KADET, zacht tot Cyrano, hem de vilthoeden toonend.
Wat doen w' er mee? Ze zijn vet .... Goed voor een Ragoût.

CYRANO, neemt de degen waaraan ze geregen zijn en laat ze met een salut voor de Guiche's voeten glijden.

'k Geef ze U voor Uw vrienden! Heer sta mij dit toe!

DE GUICHE, staat op bevelend.

Mijn draagstoel en dragers, en dat 't zeer snel gebeurde Wensch ik.

(Heftig tot Cyrano.) Gij mijnheer!....

EEN STEM, roepend in de straat. De dragers van Monseigneur de Guiche!

DE GUICHE, die zich weer beheerscht, glimlachend.

Hebt gij *Don Quichotte* gelezen?

CYRANO. 'k Las

En ik ontbloot het hoofd voor een dwaas als hij was.

DE GUICHE. Wil dan eens naslaan....

DRAGER, op achtergrond. De draagstoel is voorgekomen.

DE GUICHE. Het hoofdstuk van de molens....

CYRANO. 't Zevende genomen!

DE GUICHE.

Want als men z' aanvalt, gebeurt 't wel dat men meezwaait....

CYRANO. Val 'k dus iemand aan, die met alle winden draait?

DE GUICHE.

....en door zoo'n arm gegrepen, geslingerd wordt ver, en Dat men neerkomt in 't slijk....

CYRANO. Of ook wel in de sterren!

(De Guiche gaat heen. Men ziet hem instijgen. De edelen gaan fluisterend heen. Le Bret vergezelt hen weer. De menigte af.)

ACHTSTE TOONEEL

CYRANO, LE BRET, De Kadetten, die zich links en rechts gezet hebben en die drank en voedsel zich laten geven.

CYRANO, met leedvermaak groetend wie zonder groeten gaan.
Heeren, ... Heeren, ... Heeren ....

LE BRET, wanhopig, armen ten hemel. Nu zit j' er leelijk in!

CYRANO. O, jij gaat weer brommen!

LE BRET. Geef je toe, dat 't geen zin
Heeft altijd te verspelen de kans die gegeven
Wordt. 't Is overdreven!

CYRANO. 't Is waar, 't is overdreven!

LE BRET, triumfeerend. Ha, zoo!

CYRANO. Maar voor 't princiep, dat voorbeeld wezen moet
Lijkt mij zulk overdrijven ter plaatse ook goed.

LE BRET. Laat al 't opstandige in jou een weinig zwijgen
Dan zullen eer en roem ....

CYRANO. Wat moet ik dan verkrijgen?
Een beschermheer zoeken, of een invloedrijk vrind,
En als het veil klimop dat zich om boomtronk windt
Erkennen deze stam, door hem de schors te lekken,
Door list te klimmen, in plaats krachtig zich te strekken?
Neen dank je! Elk vers met opdracht, g'lijk 't elk behaagt,
Aan rijke kooplui? Of tot hofnar mij verlaagd,
In droeve hoop dat 'k bij 'n minister kan bereiken
Een glimlach op 't gelaat, instee van 't stuursche kijken?
Neen, dank je! Nauw ontwaakt, beleedigd door een kwal,
Een buik, die door 't gebuig te spoedig slijten zal?
Een huid, die bij de knie niet schoon meer is te wasschen?
Of moet steeds mijn rug met buigtoeren gaan verrassen?
Neen dank je! Wil je dat 'k de kool en 't geitje spaar,
Hen beiden dus ontzie en niet mij zelf bewaar?

Gedienstig zijn alleen, om wederdienst te vragen,
Als wierookvat het hoofd vol wee gevlei te dragen?
Neen dank je? Dank kruiwagens vooruit komen dan,
Of voor een kleine groep worden, de groote man?
Of met madrigalen aan de mast zoetjes wijlen,
Met de zuchten van oude dames in de zeilen?
Neen, dank je! Of betalend met geld bij Sercy
Mijn verzen doen verschijnen? Neen dank je, merci!
Zich tot Prins laten kiezen op vergaderingen,
Belegd in elke kroeg door een troep stommelingen?
Neen, dank je! Moeite doen om naam te maken door
'n Sonnet, in plaats van meer te maken? 'k Dank je hoor!
Talent te ontdekken alleen bij lamme krukken
Gehouden in bedwang door schun'ge krantenstukken,
En zeggen heel de dag: O dat ik slechts beleev'
Dat men in de *Mercuur* mij eens een plaatsje geev'.
Neen, dank je! Berekend, bevreesd bij elk verrichten,
Stellen een bezoek nog boven het verzendichten?
Smeekschriften schrijven, zich melden bij iedereen?
Neen, dank je! Neen, dank je! Neen, dank je! Maar alleen
Droomen, zingen, lachen, en vrij zijn in 't bewegen,
Stout rond te durven zien, de stem steeds klaar gestegen,
Het vilt — zoo het behaagt — op 't eene oor gezet,
Om iets of niets de strijd .... of maken een sonnet;
Werken zonder aan eer, geld, of glorie te denken,
Om 'n reisje naar de maan zichzelf te kunnen schenken!
Alleen te schrijven wat uit 't eigen harte drong,
Bescheiden tot zichzelf te zeggen: Hoor eens, jong,
Wees toch tevree met bloemen, vruchten, zelfs met blaren,
Indien g' in eigen tuin hen allen mocht vergaren!
Dat als toevallig eens j' een weinig lof behaalt,
Je aan geen leenheer ook een deel er van betaalt,
Wijl roem mits zelf verdiend alleen jezelf doet achten.
In 't kort, altijd de klimop-parasiet verachten,
En zoo je met de eik niet 't minste hebt gemeen,
Gestegen, minder hoog maar dan ook fier alleen!

LE BRET. 't Zij dan alleen! Maar daarom nog niet tegen allen!
Duivels, wanneer is je die manie ingevallen
Om je vijanden te maken, waar 't je slechts lukt.

CYRANO. Juist door te zien hoe jij de vriendenhanden drukt,
En steeds meer vrienden krijgt en steeds gaat met een mondje
Getrokken tot een lach, net als een kippenkontje!
Ik wensch dat op mijn weg steeds 't groeten minder zij,
'k Roep dan met vreugde uit: een vijand kreeg 'k er bij!

LE BRET. Hoe krankzinnig!

CYRANO. Nu goed! Wil mij die ondeugd laten,
Mishagen doe ik 't liefst: ik wil men zal mij haten!
Mijn beste, zoo gij wist, hoe wand'lend men geniet
Als 't woedend oog zijn haat als knallend vuur afschiet,
En hoe op de wambuizen, heel vermaaklijk vlekken
De gal der nijdassen, en de kwijl der lafbekken!
Kom, — die slappe vriendschap waarmee gij U omgeeft,
Ik vind dat zij iets van een groote halskraag heeft,
Soepel en plat, waarin Uw hals zich gaat verwijven,
Zij zit te mak'lijk .... wat 't hooghart'ge moet verdrijven.
Want 't hoofd dat dan aan elke kant een steun verloor,
Geeft, zoo 't hem lust, aan elke richting graag gehoor.
Maar bij mij! De haat pijpt en stijft daaglijks mijn kragen,
Zoodat 't model mij dwingt het hoofd omhoog te dragen;
Want elke vijand meer, is mij een nieuwe plooi,
Die naast een meerdre last, geeft straling aan mijn tooi.
Want dit heeft Haat gemeen met Spaansch geplooide kragen,
Dat hij een martling is, als stralenkrans te dragen!

LE BRET, legt zijn arm op de zijne; na stilte.
Spreek luid en bitter uit, je gramschap, beste vrind,
Maar zeg eenvoudig mij: dat zij U niet bemint!

CYRANO, levendig. Zwijg toch!

(Sinds eenige oogenblikken is Christiaan binnengekomen en heeft zich onder de kadetten gemengd, die geen notitie van hem nemen. Hij gaat dan alleen aan een tafeltje zitten, waar Lize hem bedient.)

NEGENDE TOONEEL

CYRANO, LE BRET, De Kadetten, CHRISTIAAN DE NEUVILLETTE.

'N KADET, gezeten met glas in de hand.
Hé! Cyrano!
(Cyrano keert zich om.) Uw verhaal?

CYRANO. Ja, wacht even.
(Gaat gearmd met Le Bret pratend naar achtergrond.)

DE KADET, staat op en gaat naar voorgrond.
't Verhaal van dit gevecht zal eens een lesje geven
Aan deze
(Gaat langs Christiaan.) ....verlegen leerling!

CHRISTIAAN, heft 't hoofd. Verlegen, wat?

'N ANDERE KADET. Ja een beetje noordelijk ziek!

CHRISTIAAN. Ik ziek, hoe dat?

EERSTE KADET, spottend.
Heer de Neuvillette, 't is U nog niet gebleken,
Maar er bestaat hier iets, waarvan men nooit mag spreken:
Zoo min als over touw, in 't huis waar één zich hing!

CHRISTIAAN. Dat is?

ANDERE KADET, met schrikwekkend geluid. Zie mij aan.
(Hij brengt drie maal geheimzinnig zijn vinger aan zijn neus.)
Begrepen wat 'k zeggen ging?

CHRISTIAAN. O, 't is de ....

ANDERE KADET. Stil!.. Dit woord mag men hier nimmer uiten.
(Wijst naar Cyrano die op achtergrond met Le Bret praat.)
Tenzij men op hem daar ginds noodlottig wil stuiten!

ANDERE KADET, die op de tafel is komen zitten.
Twee gaf hij tusschen hel en hemel vrije keus,
Omdat hem mishaagde hun gepraat door de neus!

ANDERE KADET, met holle stem — te voorschijn springend van onder de tafel, waaronder hij op handen en voeten gekropen was.)

Men kan niet, zonder zich dra de Dood te zien naken
De minste toespeling op 't hooploos kraakbeen maken!

ANDERE KADET, legt zijn hand op de schouder.

Eén woord is genoeg — wat zeg 'k? 'n Gebaar dat ontstemt,
Zijn zakdoek slechts getoond, is getoond zijn doodshemd!

(Stilte. Allen met gekruiste armen om hem heen, kijken hem aan. Hij staat op, gaat naar Carbon, die pratend met een officier hem niet schijnt te zien.)

CHRISTIAAN. Kapitein!

CARBON, zich omkeerend en hem opnemend. Mijnheer?

CHRISTIAAN. Wat moet men doen als men snoeven
Vindt der zuiderlingen taal?

CARBON. Wel hen overtroeven,
Toonen, dat men in 't Noorden dapper is. (Draait hem de rug toe.)

CHRISTIAAN. Merci.

EERSTE KADET, tot Cyrano. En nu uw verhaal!

ALLEN. Zijn verhaal.

CYRANO, gaat tot hen. De historie? . . . .

(Allen gezeten op hun bankje, vormen een kring om hem. Christiaan zit te paard op een stoel.)

Welnu! 'k Liep dus alleen om allen te onthalen;
Als een horloge stond de maan daar hoog te stralen.
Toen onverwachts heeft een uurwerkmaker gespreid
Zorgvuldig en heel net een wolken deken wijd
Over de zilvren kast, om dit uurwerk gedreven.
De kaden zonder 't allerminste licht gebleven,
Was 't plots zoo donker, als was de nacht 'n zwarte reus,
Bij Goden! Men zag niet verder dan . . . .

CHRISTIAAN. Dan zijn neus!

(Stilte. Iedereen staat op. Men kijkt Cyrano angstig aan. Deze, verbaasd, ziet zich in de rede gevallen. Rust.)

CYRANO. Wat is dat voor iemand, die dat zegt?

KADET, zacht. Hij kwam hier aan
Eerst deze morgen.

CYRANO, een pas naar Christiaan. Deze morgen?
CARBON, zacht. Heet Christiaan
Baron de Neuvil....
CYRANO, heftig. O, 't is goed!....
(Verbleekt, kleurt, maakt beweging om zich op Christiaan te werpen.)
Ik....
(Dan zich beheerschend, dof.) Het is wel!
(Gaat door.) Ik zei dan....
(Met woede in de stem.) Donders, zei 'k....
(Gaat gewoon door.) 't Was donker als de hel!
(Verbazing. Men gaat weer zitten en kijkt elkaar aan.)
En 'k ging en dacht hoe, om een schooier te believen,
Ik een groot of machtig Heer eens duchtig zou grieven
Die zeker toch wrok, zoo hij kreeg in....
CHRISTIAAN. De neus....
(Iedereen staat op. Christiaan schommelt op zijn stoel.)
CYRANO, met gesmoorde stem. Kreeg
In de gaten, bleef koest'ren! In 't kort, hoe 'k terdeeg,
Ging mijn....
CHRISTIAAN. Mijn neus....
CYRANO. Mijn hand tusschen boom en schors steken,
Want dit voorname Heer, kon machtig zijn, zich wreken,
M' eens tikken op....
CHRISTIAAN. Op de neus....
CYRANO, 't zweet van 't voorhoofd vegend. Op de vingers slaan.
— Maar ik dacht: Vooruit Gascogner, je plicht gedaan!
Kom Cyrano! En dit gezegd, wordt het gevaarlijk,
Want in 't donker wil men mij geven....
CHRISTIAAN. 'n Neusknip, waarlijk!
CYRANO. Ik weer af! En plotsling sta ik....
CHRISTIAAN. Neus tegen neus!
CYRANO, springt op hem toe. Duizend donders!

(Alle kadetten springen op, bij Christiaan gekomen zien ze dat Cyrano zich beheerschte en voortgaat.)

Voor honderd man, zat als een Geus,
Die stonken ....

CHRISTIAAN. Uit hun neus ....

CYRANO, bleek, glimlachend. Naar uien, hun gerechten!
'k Sprong toe, hield aldus 't hoofd ....

CHRISTIAAN. Neus in de wind!

CYRANO. 'k Ga vechten
'k Sla er twee dood, terwijl mijn staal een leven snuit.
Een roept me toe: Halt! Ik antwoord ....

CHRISTIAAN. Met neusgeluid!

CYRANO, uitbarstend. Verdomd! Gij allen heen!

(Alle kadetten gaan haastig heen.)

EERSTE KADET. De tijger gaat ontwaken!

CYRANO. Allen! Laat mij alleen met deze man!

TWEEDE KADET. Afmaken
Zal hij hem. Straks vinden we nog gehakt!

RAGUENEAU. Gehakt?

ANDERE KADET. Voor uw pasteitjes wis!

RAGUENEAU. 'k Verbleek! 'k Voel me verzwakt.
En slap als een servet, dat men vergat te stijven!

CARBON. Kom mee!

ANDERE KADET. Geen kruimel zal er van hem overblijven!

ANDERE KADET.
Wat hier wordt afgespeeld, 'k heb werk'lijk medelij!

ANDERE KADET, doet rechts de deur dicht.
Iets vreeselijks moet dit wel wezen!

(Allen heen. Cyrano en Christiaan kijken elkaar zwijgend aan.)

TIENDE TOONEEL

CYRANO, CHRISTIAAN.

CYRANO. Omarm mij!
CHRISTIAAN. Maar Heer ....
CYRANO. Dapp're
CHRISTIAAN. Ha zoo, maar ....
CYRANO. Meer dan dat en vroeder.
CHRISTIAAN. Wil mij zeggen? ....
CYRANO. Omhels mij slechts; ik ben haar broeder!
CHRISTIAAN. Van wie?
CYRANO. Maar van haar!
CHRISTIAAN. Wat? ....
CYRANO. Van Roxane!
CHRISTIAAN, op hem toeloopende. Vergeef!
Gij haar broeder?
CYRANO. Zelfs meer, een broederlijke neef.
CHRISTIAAN. Zij heeft U ....
CYRANO. Alles gezegd!
CHRISTIAAN. Zij mint mij?
CYRANO. Probeeren!
CHRISTIAAN. Ik ben gelukkig Heer, dat 'k U mocht kennen leeren.
CYRANO. Zoo'n plotseling gevoel, dat treft men lang niet vaak.
CHRISTIAAN. Vergeef mij! ...
CYRANO, kijkt hem aan en legt een hand op zijn schouder.
Het is waar, mooi is hij, deze snaak.
CHRISTIAAN. Zoo gij slechts wist hoe ik bewonder heel uw streven.
CYRANO. Om mijn neus, die gij mij ....
CHRISTIAAN. 'k Herroep, wil mij vergeven.

CYRANO. Roxane verwacht een brief dees avond.

CHRISTIAAN. Ach!

CYRANO. Hoe?

CHRISTIAAN. Verloren ben ik zoo 'k mijn mond slechts open doe!

CYRANO. Wat?

CHRISTIAAN. Helaas 'k ben zoo dom, om van schaamte te sterven.

CYRANO. Wie zijn domheid erkent, zal nooit de wijsheid derven.
Trouwens het was niet malsch, wat gij gaf ongevraagd.

CHRISTIAAN. Bah, je vindt wel woorden, als je wordt uitgedaagd.
Ja, 'k heb wel vlug begrip, in strijd ben 'k nooit geweken,
Maar tegenover 'n vrouw, weet ik niet hoe te spreken.
Haar oogen, als 'k passeer, beloven mij veel goeds ....

CYRANO. En als gij stilstaat draagt heur hart dan minder zoets?

CHRISTIAAN.
Ja, want ik behoor tot hen — ik weet .... en moet beven!
Die de taal der liefde missen.

CYRANO. Kijk, bij m'n leven,
'k Geloof dat, was meer zorg besteed aan mijn gelaat,
Ik één van hen zou zijn, wien 't woord ten dienste staat.

CHRISTIAAN. Gedachten heel galant met gracie te lanceeren!

CYRANO.
Als strijder slank en schoon langs vrouwen te passeeren!

CHRISTIAAN. Roxane is een précieuse; zeker, 'k mishaag,
Zoo ik slechts spreken ga!

CYRANO, kijkt naar Christiaan. Hemel, wat had ik graag
Dat mijn ziel was in zoo'n mooi instrument verschenen!

CHRISTIAAN, met wanhoop.
Waar haal ik welsprekendheid vandaan!

CYRANO. Die wil 'k leenen!
Daar gij 't fyzieke schoon, mij makk'lijk leenen kan,
Zoo vormen wij dan bei, één held uit de roman!

CHRISTIAAN. Wat?

CYRANO. Kan 't je behagen, om daaglijks te gaan leeren,
Wat daaglijks ik je zeggen zal? . . . .

CHRISTIAAN. Gij kunt begeeren? . . . .

CYRANO. Teleurstelling zal dan Roxane nimmer lijden,
Zeg, wil jij dat wij saam, haar hart nu gaan verleiden?
Wil jij dat uit mijn buis, dat door dees simple vacht
Mijn ziel dus in jouw buis van brokaat wordt gebracht? . . . .

CHRISTIAAN. Maar Cyrano! . . . .

CYRANO. Christiaan wil je?

CHRISTIAAN. Je maakt me bang.

CYRANO. Jij vreest toch dat voor jou te moeilijk is de gang
Naar 't vrouwenhart? — Welnu, stem toe, dat wij het winnen,
Door saamwerking van je mond, 'n weinig met mijn zinnen.

CHRISTIAAN. Je oogen schitt'ren! . . . .

CYRANO. Wil je?

CHRISTIAAN. Hoe kan je daarin
Genoegen scheppen?

CYRANO, opgewonden. Zoo . . . .
(Herstelt zich, dan losjes) Zooiets is naar mijn zin!
Dat is een oefening die 'n dichter moet verlangen,
Wil je dat 'k je aanvul, en wil je mij vervangen?
Gij gaat vrij-uit en ik als schaduw ga 'k terzij:
Ik ben dan je vernuft, mijn schoonheid die ben jij!

CHRISTIAAN. Maar dan die brief, die zij zoo spoedig wil ontvangen,
Die zal ik nooit . . . .

CYRANO, haalt de brief te voorschijn die hij zelf schreef.
Ziehier geheel naar heur verlangen!

CHRISTIAAN. Wat?

CYRANO. Behalve 't adres, dat jij nog schrijven moet.

CHRISTIAAN. Ik . . . .

CYRANO. Gij kunt hem zenden! Wees gerust! Hij is goed!

CHRISTIAAN. Hebt gij? . . . .

CYRANO. In onze zakken vindt men steeds wat dolle
Minnebrieven voor de sterren .... van onze bollen.
Want onze liefjes zijn ons niet meer dan een faam,
De droom geblazen in de zeepbel van heur naam!
Dus neem en louter tot waarheid des dichters loogen;
Dees beên en klachten zijn bij toeval uitgetogen:
Gij kunt aan dees dwalende vogels schuilplaats bien,
En —neem hem slechts aan — uit dees brief zult gij thans zien
Dat mijn welsprekendheid bij 't veinzen is gestegen!
— Ziehier dus, en 't is klaar!

CHRISTIAAN. Maar zou niet noodig wezen
Verand'ring hier of daar? Voor iedereen zoo klaar
Kan hij niet zijn te pas ....

CYRANO. Geschilderd zit hij haar!

CHRISTIAAN. Maar ....

CYRANO. D'eigenliefde zal licht'gloovigheid wel stijven,
Roxane denkt voor zich, al wat ik neer ging schrijven!

CHRISTIAAN. O, mijn vriend!

(Werpt zich in de armen van Cyrano. Zij blijven omarmd.)

ELFDE TOONEEL

DEZELFDEN, Kadetten, Musketier, LIZE.

KADET, deur openend. Ik hoor niets! Grafstilte die men liet ....
Kijken durf ik nauw ....
(Kijkt om de deur.) Wat?

ALLE KADETTEN, komen op en zien beiden omarmd.
Hé!.... O!....

KADET. Maar dat kan niet!

(Opschudding.)

MUSKETIER, spottend. Zoo!

CARBON. Onze demon gaat 't apostelschap begeeren!
Slaat men hem op de wang, hij zal 't gelaat slechts keeren!

MUSKETIER. Men spreekt dus voortaan vrij over zijn neus, welzoo!
(Roept triomfantelijk Lize.)
Hé Lize, gij zult eens zien ....
(Overdreven snuivend.)
O .... o! ....
Wat ruik ik! .... O
Wat vreemde lucht!
(Gaat naar Cyrano en richt brutaal de blik op zijn neus.)
Mijnheer, wat lucht komt hier opstijgen?
Haal eens op, waar ruikt het hier toch naar?
CYRANO, geeft oorveeg. Naar *oor*vijgen!

(Vreugde. De Kadetten herkennen Cyrano weer en maken bokkesprongen.)

D O E K

DERDE BEDRIJF

DE KUS VAN ROXANE

In 't oude Marais een klein plein, waarop stegen uitkomen.

Rechts 't huis van Roxane met de tuinmuur, waarover 't volle gebladerte welig hangt.

Boven de deur venster en balcon. Een bank voor de drempel.

Klimop groeit tegen de muur, jasmijn slingert zich langs 't balkon omhoog, en hangt in slingers af.

Dank de trap en uitgebouwde steenen kan men gemakkelijk op 't balkon klimmen.

Aan de overkant in zelfde stijl een baksteenen huis met ingang. De klopper is als 'n gewonde duim in linnen gewikkeld.

Bij 't opgaan van 't scherm zit de Duègna op de bank. Wijd staat Roxane's balconraam open.

Dicht bij de Duègna staat Ragueneau in een soort livrei gekleed; hij voleindigt een verhaal, terwijl hij zijn oogen afveegt.

EERSTE TOONEEL

RAGUENEAU, Duegna, daarna ROXANE, CYRANO en twee Pages.

RAGUENEAU.
.... Toen ging z' er van door met een musketier, mijn waarde,
Alleen, arm, hang 'k mij op. Verlaten reeds dees aarde,
Komt Heer de Bergerac en van de strop m'ontdaan,
Bood hij als trouwe hulp mij voor zijn nichtje aan!

DUEGNA. Maar hoe verklaart gij dan, dat U ging al verloren?

RAGUENEAU. Lize wilde 't leger en ik de kunst bekoren!
Mars at de koeken op, die hem Apollo liet,
Aldus kwam, ge begrijpt, heel gauw het eind van 't lied.

DUEGNA, staat op en roept naar 't open venster.
Roxane, zijt gij klaar? .... Men wacht ons!

STEM VAN ROXANE, door 't venster. 'k Sla een zijde Sluier om.

DUEGNA, tot Ragueneau de deur aan d' overzijde wijzend.
Men wacht ons daar aan de overzijde
Bij Clomire. Zij houdt salet voor vriendenkring;
Een lezing wacht ons nu over: Vertedering.

RAGUENEAU. Vertedering?

DUEGNA, aanstellerig. Ach ja! ....
(Roept naar 't venster.) Roxane, gij moet komen,
Zoo niet, van dit vertoog wordt niets door ons vernomen.

STEM VAN ROXANE. Ik kom!
(Men hoort 't geluid van naderende muziek.)

STEM VAN CYRANO, zingt achter coulissen. La, la, la!

DUEGNA, verrast. Men speelt ons een stukje voor!

CYRANO, door twee pages gevolgd, die basluiten dragen.
Ik zeg: 't zijn tweeëndertigsten, jou Midas-oor!

EERSTE PAGE, ironisch.
Gij kunt, mijnheer, zoowaar, ook het muziekschrift lezen?

CYRANO. Was ik geen musicus, 'k zou geen discipel wezen
Van Gassendi!

DE PAGE, zingt en speelt. La, la!

CYRANO, neemt hem de luit uit de hand. Ik ga er wel mee door!....
La! La! La! La!

ROXANE, op 't balcon verschijnend. Zijt gij het?

CYRANO, zingend. Ja, en ik nijg voor
Uw onschuld en ik buig eerbiedig voor Uw blozen!

ROXANE. Ik kom! (Gaat heen.)

DUEGNA, wijst naar de pages. Hoe komt gij aan deze twee virtuozen?

CYRANO. Door een weddingschap, die ik won van d'Assoucy.
Ja! — Neen! — Grammaticaal was heel deze kwestie.
Toen plots zijn oog dees beide slungels ging ontwaren,
Die met hun pooten slechts bekrabbelen de snaren,
En die hem immer volgen. Hij zeide toen: „Hoor!
Ik verwed je een dag muziek!" En hij verloor!
Zoo zullen; totdat Phoebus weer door 't ruim gaat wielen,
Die spelers op de luit mij volgen op de hielen.
Getuigen heb ik dus, bij al wat ik begin!....
Bekoorlijk was het eerst, nu minder naar mijn zin!
(Tot de muzikanten.)
Hup!.... Gij gaat namens mij maar spelen een pavane
Bij Montfleury!....
(Pages af. — Tot de Duègna.)
Ik kom nu vragen aan Roxane,
Gelijk elke avond....
(Tot de pages.) Speelt valsch en eindeloos!
(Tot Duègna.)
.... of de vriend van haar ziel geen feilen heeft altoos?

ROXANE, treedt 't huis uit.
Ach, 'k min hem zoo.... Hij 's mooi en geestig wonderbaarlijk.

CYRANO, glimlachend. Heeft Christiaan zooveel geest?

ROXANE. Heusch, meer dan gij, waarlijk!

CYRANO. 'k Geloof U graag.

ROXANE. Neen, niemand die zoo ver kan gaan,
Om in een schijnbaar Niets, zoo al te doen verstaan.
Soms is hij wat verstrooid, zijn Muzen zijn aan 't dwalen,
Dan plots'ling vangt hij aan, verrukkend te verhalen!

CYRANO, ongeloovig. Ach, kom!

ROXANE. Dat is te erg! Zoo zijt gij mannen 't meest:
Omdat hij nu is mooi, bezit hij ook geen geest!

CYRANO. Spreekt hij dan van het hart, zooals de kenners 't pogen?

ROXANE. 't Is spreken niet, mijnheer, 't zijn vloeiende betoogen.

CYRANO. Hoe schrijft hij?

ROXANE. Nog beter. Hoor maar eens even toe!
(Declameerend.)
„Hoe meer gij 't hart mij steelt, hoe meer mij blijft ...."
(Triomfantelijk tot Cyrano.) Nu?

CYRANO. Poe!....

ROXANE. En dit: *„Wijl ik een hart behoef, om 't leed te dragen,*
„Zoo 't mijne gij behoudt, laat mij het Uwe vragen!"

CYRANO. Nu eens heeft hij te veel en dan te weinig hart,
Hoeveel precies verlangt hij daarvan wel?

ROXANE, voetstampend. Gij sart!
Het is Uw afgunst....

CYRANO opspringend. Hè?....

ROXANE. Wijl gij U weet verslagen!
En dit: werd ooit iets door meer teederheid gedragen?
„Weet dat mijn hart tot U, slechts één kreet hijgend hief,
En dat, indien een kus te zenden was per brief,
Gij lezen zoudt, Mevrouw, mijn woorden met Uw lippen!"

CYRANO, ondanks zichzelf van voldoening glimlachend.
Ha! ha! die regels wel....
(Herstelt zich en met minachting.) Wat al te dom daar trippen!

ROXANE. En dit....

CYRANO, verrukt. In 't hart gedragen en uit 't hoofd gekend.

ROXANE. Alle!
CYRANO, draait zijn snor op.
Daar gaat niets af, 't is vleiend voor de vent!
ROXANE. Hij 's geniaal!
CYRANO, bescheiden. Och!.... Geniaal!....
ROXANE, beslist. Ja, geniaal!
CYRANO. Toegegeven!
DUEGNA, komt levendig op. Heer de Guiche!
(Tot Cyrano, hem naar 't huis duwend.)
Hoor, 't is beter, niet hier gebleven,
Kom binnen! — Zoo hij U vond hier, 't bracht hem allicht
Op het idee van....
ROXANE, tot Cyrano. 't Geheim, dat in mijn hart ligt.
Hij heeft mij lief, is machtig en mag heusch niets weten,
Mijn liefde werd door hem voor goed uiteen gereten!
CYRANO, gaat naar binnen. Goed, goed, goed!
(De Guiche komt op.)

TWEEDE TOONEEL

ROXANE, DE GUICHE, De Duegna op de achtergrond.

ROXANE, tot de Guiche met buiging. 'k Ging juist uit.
DE GUICHE. 'k Kom afscheid nemen, noo.
ROXANE. Gij vertrekt?
DE GUICHE. Ten oorlog.
ROXANE. O!
DE GUICHE. Dees avond nog!
ROXANE. O!
DE GUICHE. 'k Kreeg order. Belegerd wordt Atrecht.
ROXANE. Zou dit baten?
DE GUICHE.
Mijn heengaan schijnt mij toe, U koud als ijs te laten.

ROXANE, beleefd. O!....

DE GUICHE. Ik, ik ben geknakt! Zie ik U weer .... wanneer?
— Gij weet dat 'k tot kommandant werd benoemd?

ROXANE, onverschillig. Een eer!

DE GUICHE. Van 't regiment der Gardes.

ROXANE, ontroerd. Der Gardes zegt gij, en ....

DE GUICHE. Waar ook Uw neef bij dient vol holle snoeverijen.
Ik zal mij daar op hem eens duchtig wreken.

ROXANE, gesmoord. Maar,
Gaan dan de Gardes heen?

DE GUICHE, lachend. Mijn regiment, niet waar?

ROXANE, valt op de bank — voor zich uit. Christiaan!

DE GUICHE. Wat scheelt U?

ROXANE, geheel bewogen. Dit ... vertrek .... moet mij wel treffen
Als men van iemand houdt, moet men 't gevaar beseffen!

DE GUICHE, verbaasd en verheugd.
Voor 't eerst dat gij mij zegt een zoo zoet klinkend woord,
De dag van mijn vertrek!

ROXANE, zich waaierend, verandert van toon. Dus gij gaat ongestoord
U wreken op mijn neef? ....

DE GUICHE, glimlachend. Zijt gij vóór hem?

ROXANE. Neen, — tegen!

DE GUICHE. Ziet gij hem wel?

ROXANE. Haast niet.

DE GUICHE. Men treft op alle wegen
Hem met zoo een kadet ....
(Zoekt de naam.) — De Neu ... villen ... villé ...

ROXANE. Een lange?

DE GUICHE. Blond.

ROXANE. Ros?

DE GUICHE. Heel mooi!....

ROXANE. Bah!

DE GUICHE. Maar dom!

ROXANE, van toon veranderend. O wee!
Uw wraak op Cyrano, zal dan misschien wel wezen
Blootstellen aan het vuur, hem lief! Naief is deze
Wraak. 'k Weet wat hem duivels maken zou....

DE GUICHE. Ha, gij weet?....

ROXANE. Als 't regiment vertrok en gij hem blijven deedt
Met leege handen hier, hem niet het vuur insturen,
Ook zijn kadetten niet. Doe dit! — Zoo iets verduren
Zal iemand, zooals hij, juist maken dol verwoed!
Zoo gij hem straffen wilt, ontzeg 't gevaar zijn moed!

DE GUICHE.
O die vrouwen, die vrouwen! 'n Vrouw alleen kan vergen
Zoo'n streek, zoo iets bedenken!

ROXANE. Hij zal zich dood erg'ren,
Zijn vrienden eveneens, zoo zij niet strijden gaan.
Gewroken hebt g' U dan.

DE GUICHE, dichter bij haar komend. Gij mint mij dus Roxaan?
(Zij glimlacht.)
Nu met mijn wraak zich d'uwe huwt, wil 'k dit beschouwen,
Bewijs van min, Roxane....

ROXANE. 't Spreekt van min, in trouwe.

DE GUICHE, laat verscheidene verzegelde stukken zien.
De orders heb ik hier, 'k zal iedre compagnie
De hare daad'lijk geven gaan, behalve die,
(Maakt er een los.)
Deze, voor de kadetten, die... (Steekt 't stuk in zijn zak.)
....zal ik bewaren.
(Lachend.) Ha! ha! Cyrano!.... met je strijdlust'ge gebaren!
— Gij durft de lien dus poetsen bakken?....

ROXANE, hem aanziend. Soms, als 't kan.

DE GUICHE, haar zeer na komend.
Gij windt mij op! Van avond — hoor! — ja, ik moet dan

Vertrokken zijn. Maar nu ik U bewogen weet gansch ....
Hoor toe! Hier zeer dichtbij in de straat van Orléans,
Is 'n klooster dat gesticht werd door de prior van
De Kapucijners. Vader Athanas. 'n Leek kan
Niet binnen treen. Maar 'k vind bereid dees brave trouwen,
Zij kunnen mij wel bergen in hun wijde mouwen!
— Bij Richelieu wordt steeds de dienst door hen verricht,
Dus waar men ducht de oom, vreest men de neef allicht! —
Men waant mij heen, gemaskerd zal ik binnenglijden,
Laat, liefste droomster, mij één dag U mogen wijden! ....

ROXANE, levendig. Maar zoo dit werd bekend, uw roem zou wis....

DE GUICHE. Bah!

ROXANE. Hoe?
't Beleg van Atrecht? ....

DE GUICHE. Och wat! Sta toe!

ROXANE. Neen!

DE GUICHE. Sla toe!

ROXANE, teeder. Neen, neen, 't moet!

DE GUICHE. O!

ROXANE, voor zich. Christiaan blijft ....
(Hardop.) 'k Moet U weeren,
'k Wil U als een held, O Antoine, zien vereeren!

DE GUICHE. Hemelswoord! Gij mint dus ....

ROXANE. Voor wie 'k van angst verga.

DE GUICHE, opgaand in vreugd. O, ik ga heen!
(Kust haar hand.) Zijt gij tevree?

ROXANE. Ja, mijn vriend, ja!
(De Guiche af.)

DUEGNA, achter zijn rug een komieke buiging makend.
Ja, mijn vriend!

ROXANE, tot Duègna. Wat hier gebeurde, blijft al verholen,
Als Cyrano eens wist, wat ik hem heb ontstolen!
(Zij roept naar 't huis.) Neef!

DERDE TOONEEL

ROXANE, De Duegna, CYRANO.

ROXANE. Wij gaan naar Clomire.
(Wijst naar de deur aan d' overkant.) Alcandre houdt daar
'n Lezing, en Lysimon!
DUEGNA, steekt haar pink in 't oor. Wij zijn te laat, zoowaar;
Mijn pink voorspelt het mij.
CYRANO, tot Roxane. Laat die apen niet wachten.
(Zij zijn voor de deur gekomen.)
DUEGNA, verrukt.
Zie hoe met linnen men de klopper ging verzachten!
(Tot de klopper.)
Men heeft U dus gesnoerd, uit vrees dat uw metaal
De schoone woorden zou verstoren heel brutaal!
(Zij licht hem met uiterste voorzichtigheid op en klopt zacht.)
ROXANE, ziende dat men opent. Treed in ....
(Op de dorpel tot Cyrano.)
Laat Christiaan als hij, naar 'k meen, mocht komen,
Wachten.
CYRANO. Hoor!
(Hij keert zich om.) Waarover hebt gij U voorgenomen
Hem t' ondervragen straks?
ROXANE. Ja, hij moet ....
CYRANO, levendig. Dus hij moet? ....
ROXANE. Maar gij zult zwijgen, niet?
CYRANO. Zwijgen versta ik goed.
ROXANE. 'k Zal zeggen hem: spreek vrij, wil teugelloos vervoeren,
Spreek uit het hart van min, wil schitt'ren en ontroeren!
CYRANO, glimlachend. Goed.
ROXANE. Sst! ....
CYRANO. Sst! ....

ROXANE. Niet één woord!....
(Sluit de deur achter zich.)

CYRANO, haar groetend hoewel de deur dicht is.
Ik bied mijn dank U aan.

(Roxane opent de deur en steekt 't hoofd naar buiten.)

ROXANE. Hij zou zich voorbereiden!....

CYRANO. Duivels!....

BEIDEN, gelijk. Sst!....

CYRANO, roepend. Christiaan!

VIERDE TOONEEL

CYRANO, CHRISTIAAN.

CYRANO. Ik weet meer dan genoeg. 't Geheugen nu fluks wekken,
Dees avond zal gewis, met veel roem U bedekken.
Geen tijd verloren dus. Brompot, wij gaan dus heen,
Gezwind naar huis opdat ik U kan leeren....

CHRISTIAAN. Neen!

CYRANO. Hè?

CHRISTIAAN. Neen, ik wacht Roxane hier!

CYRANO. Heb jij een tik van
De molen beet? Vlug dus geleerd, en....

CHRISTIAAN. Neen, zeg ik, van
Al dat voorzeggen en leeren heb ik genoeg!
Te spelen zoo een rol, bevend van 's morgens vroeg....
Dat was goed voor 't begin! Haar min heeft zij bewezen
Heb dank. Ik spreek nu zelf. Ik heb niets meer te vreezen...

CYRANO. Poe!

CHRISTIAAN. En wie zegt je, dat ik mij niet redden kan?....
Zoo dom ben ik ook niet. Jij zult eens zien! En dan
Bedenk, mijn vriend, ik wist van je te profiteeren.
'k Spreek nu alleen. 'k Behoef, wat duivels, niet te leeren

Hoe ik haar in mijn arm een veil'ge schuilplaats bied!....

(Ziet Roxane die van Clomire komt.)

— Zij is het! Cyrano, neen, verlaat mij nu niet!

CYRANO, hem groetend. Spreek nu alleen, mijnheer!

(Hij verdwijnt achter de tuinmuur.)

VIJFDE TOONEEL

CHRISTIAAN, ROXANE, eenige der gasten, De Duegna, even.

ROXANE, afscheid nemend. Barthénoid!.... Alcandre!
Grémione!....

DUEGNA, wanhopig. De lezing gemist over „Le Tendre"!

(Zij gaat bij Roxane naar binnen.)

ROXANE, steeds groetend. Urimédonte!.... Vaarwel!....

(Allen groeten Roxane en elkaar, gaan dan uiteen en door verschillende straten heen. Roxane ziet Christiaan.)

Gij!
(Gaat tot hem.) d' Avond daalt. Wacht.
Zij zijn al ver. 't Is stil, niets stoort. De lucht is zacht,
Gaat zitten. Spreek. Ik luister toe.

Christiaan, gaat naast haar op de bank zitten. Stilte.

Ik min, ik min U.

ROXANE, sluit de oogen. Ja, spreek mij van liefde!

CHRISTIAAN. Ik min je.

ROXANE. Dat 's 't begin, nu
Borduur daar op voort.

CHRISTIAAN. Ik....

ROXANE. Borduur!

CHRISTIAAN. 'k Min je zoozeer.

ROXANE. Natuurlijk, verder?

CHRISTIAAN. En dan... mijn vreugde waar meer
Zoo gij mij mint! — Zeg mij Roxane, ook uw minnen.

ROXANE. Gij geeft mij tapte, en op room zet ik mijn zinnen,
Zeg mij aan, hoe gij te minnen weet.
CHRISTIAAN. Maar .... heel veel!
ROXANE. O!.... Ontdoolhof uw gevoel!
CHRISTIAAN, die dichter bij haar gekomen met de oogen haar blonde nek verslindt.) 'k Zou je hals zoo heel
Graag bekussen willen.
ROXANE. Christiaan!
CHRISTIAAN. 'k Min je!
ROXANE, wil opstaan. 'k Weet dit toch!
CHRISTIAAN. Neen, 'k min je niet!
ROXANE, gaat weer zitten. Dat 's gelukkig.
CHRISTIAAN. Want ik aanbid.
ROXANE. Och!
CHRISTIAAN. Ja, ik word er gek van!
ROXANE, droogjes. En dat mishaagt mijn hert
Lijk 't mij mishagen zou, indien gij leelijk werdt.
CHRISTIAAN. Maar ....
ROXANE. Zoek uw welsprekendheid waar zij is gebleven!
CHRISTIAAN. Ik ....
ROXANE, Gij mint mij, ik weet het. Adieu!
(Gaat naar haar woning.)
CHRISTIAAN. Neen, wacht even,
Ik wou zeggen ....
ROXANE, duwt de deur reeds open.
Dat gij m' aanbidt .... ik ken Uw les,
Neen! Neen! Gaat heen nu!
CHRISTIAAN. Maar ik ....
(Zij sluit de deur voor zijn neus.)
CYRANO, die ongezien reeds is opgekomen. Dat is een succes!

ZESDE TOONEEL

CHRISTIAAN, CYRANO, De Pages even.

CHRISTIAAN. Help mij!
CYRANO. Neen, Heer!
CHRISTIAAN. Ik sterf, zoo ik niet dra herwinne
Haar gunst....
CYRANO. Maar duivelskind, hoe kan ik nu beginnen
Jou daad'lijk iets te leeren?....
CHRISTIAAN, grijpt zijn arm. O zie! Kijk eens, daar!
('t Balconvenster is verlicht.)
CYRANO, bewogen. Haar venster!
CHRISTIAAN, luid. Ik zal sterven!
CYRANO. Spreek wat zachter maar.
CHRISTIAAN, heel zacht. Sterven!....
CYRANO. Zwart is de nacht....
CHRISTIAAN. Welnu?
CYRANO. Het beste hopen!
Maar gij verdient het niet.... Ellend'ling, heengeslopen
Daar, voor 't balcon! Ik kruip er onder dan, ik wil
De woorden zacht je fluist'ren toe.
CHRISTIAAN. Maar....
CYRANO. Wees toch stil!
DE PAGES, verschijnen op achtergrond, tot Cyrano.
Hé, hé!
CYRANO. Sst! Sst!.... (Beduidt zacht te spreken.)
EERSTE PAGE, gedempt. De serenade brachten wij den
Heer Montfleury!....
CYRANO. Stelt U verscholen op gij beiden,
Ieder op eenen hoek van deze nauwe steeg.
Komt, wie ons storen mocht, zoo speelt gij, en terdeeg,
Een wijsje!

TWEEDE PAGE. Wat voor een, o wijze, veelbelezen!

CYRANO.

Vroolijk voor een vrouw en droef zoo 't een Heer mocht wezen.

(De pages verdwijnen ieder naar een straathoek. Tot Christiaan.)

Roep haar!

CHRISTIAAN. Roxane!

CYRANO, werpt eenige steentjes tegen de ruiten.

Wacht! 'k Gooi een paar steentjes! Hei!

ZEVENDE TOONEEL

ROXANE, CHRISTIAAN, CYRANO, eerst onder 't balcon verborgen.

ROXANE, 't venster half openend.

Wie roept mij?

CHRISTIAAN. Ik!

ROXANE. Wie is ik?

CHRISTIAAN. Christiaan!

ROXANE, minachtend. O, gij!

CHRISTIAAN. Ik wild' U spreken.

CYRANO, onder 't balcon tot Christiaan.

Goed! Goed! Zachtjes, bijna fluist'ren.

ROXANE. Neen! Gij spreekt te slecht. Gaat heen!

CHRISTIAAN. Vergeef! En wil luist'ren!....

ROXANE. Neen! Gij mint niet meer!

CHRISTIAAN, wie Cyrano de woorden influistert.

Beschuldigd — hemel doe recht.

Niet meer te minnen, nu 't minnen is meer!

ROXANE, dralend met venster sluiten. Niet slecht.

CHRISTIAAN, zelfde spel.

De liefde groeid' in mijn onruste ziel gedragen....

Die hem indringer wreed — als wiegje mocht behagen!

ROXANE, vooruittredend.
Nog beter dit! — Maar was hij wreed, waarom dan niet,
Gesmoord hem in de wieg, instee gij leven liet?

CHRISTIAAN, zelfde spel.
Ik heb dit ook beproefd . . . 't sukses ging . . . . wel verloren . . .
Er was . . . . Mevrouw, een . . . . kleine . . . Hercules . . . geboren!

ROXANE. Nog beter!

CHRISTIAAN, zelfde spel.
Zoodat hij . . . . wurgde, waar' 't simpel recht . . . .
De slangen bei . . . . Twijfel en Hoogmoed . . . .

ROXANE, over 't balcon leunend. Schoon gezegd!
— Maar waarom spreekt gij zoo weifelend en voorzichtig?
Of is uw verbeelding somwijlen 'n beetje jichtig?

CYRANO, trekt Christiaan onder 't balcon en neemt zijn plaats.
Sst! Dat wordt veel te moeilijk zoo! . . . .

ROXANE. Mij dunkt, gij bracht
Elk woord zoo haap'rend uit.

CYRANO, spreekt zacht als Christiaan. Wijdt dit alleen de nacht!
In 't donker, zij zoeken op de tast naar uw ooren.

ROXANE. Waarom dit ongerief mijn woorden niet beschoren?

CYRANO. Zij vinden onverwijld? Maar dit is zonneklaar,
Omdat het is mijn hart, waarin ik ze vergaar;
En dan, mijn hart is groot, maar klein zijn uwe ooren,
Uw woorden dalen nog, 't gaat sneller naar behooren;
De mijne gaan omhoog, dit eischt meer tijd, Mevrouw!

ROXANE. Maar sinds een korten duur stijgen zij gaaf en gauw.

CYRANO. Van deze gymnastiek, mocht d'oefening hen baten!

ROXANE. Ik moet ook, het is waar, van heel hoog tot u praten!

CYRANO. Zeker, en gij zoudt mij dooden, indien er viel
Van uw verheven plaats een hard woord op mijn ziel!

ROXANE, met een beweging. Ik kom tot U.

CYRANO, levendig. Neen!

ROXANE, hem de bank wijzend. Klim op de bank, vlug, niet dralen!

CYRANO, met schrik terugdeinzend. Neen, neen!

ROXANE. Wat .... Neen?

CYRANO, al meer bewogen. Laat nu dan het genot niet falen,
Van dees gelegenheid, die zich slechts nu wil bien,
Te spreken zacht en zoet, en niet elkaar te zien.

ROXANE. Niet zien?

CYRANO. Maar 't is zoo zoet als nauwlijks is te raden,
Het zwart ziet gij alleen van slepende gewaden,
En ik, ik zie het wit van uw kleed wonder fijn:
Ik ben een schaduw slechts en gij een zuiv're schijn.
Gij kunt niet weten wat elke minuut mij geve
En zoo ik welsprekend was ....

ROXANE. Gij zijt het gebleven!

CYRANO. Het is ook nooit te voor, dat mijn taal zuiver brak
Diep uit het hart ...

ROXANE. Hoe zoo?

CYRANO. Wijl ik tot nu toe sprak
Tot U altijd door ....

ROXANE. Door?

CYRANO. ....een duiz'ling, die doet beven.
Wie tot Uw oogen treedt! Dees nacht schijnt mij gegeven,
Om voor de eerste maal tot U te spreken frank.

ROXANE. 't Is waar want Uwe stem had steeds een and're klank!

CYRANO, koortsig, meer naderend.
Ja anders, want zoo gansch gemaskerd door de nachte
Durf ik eindlijk, mij zelf zijn en ik durf....
(Blijft steken in verbijstering.) Ik dacht te ....
Ik weet niet .... dit alles — mijn ontroering vergeef, —
Het is iets zoo heerlijks .... zoo nieuw, wat 'k nu beleef!

ROXANE. Zoo nieuw?

CYRANO, ontsteld tracht telkens zijn woorden te herstellen.
Zoo nieuw .... natuurlijk .... om oprecht te blijven ....
De vrees voor laffe spot deed steeds mijn hart verstijven ....

ROXANE. Bespot om wat?

CYRANO. Om mijn gevoel .... Ja, door mijn geest
Is toch uit schaamte steeds mijn hart omkleed geweest.
Ik trek uit op een ster; uit vrees een dwaas te schijnen,
Blijf ik dan plots'ling staan en pluk wat bloemelijnen!

ROXANE. Ook 't bloempje heeft zijn mooi.

CYRANO. Voor dees avond te min!

ROXANE. Gij hebt mij nimmer gesproken in zulk een zin!

CYRANO. O, zoo men ver van toorts, van fakkel en flambouwen,
Zijn vlucht nam om een wijl iets klaarders te aanschouwen.
Instede drup voor drup uit arabesk bokaal
Te drinken 't laffe vocht van murm'lend beek gedraal,
Zoo men beseffen kon, hoe w' onze zielen drenken,
Als wij uit klare stroom ons teugen vol gaan schenken!

ROXANE. Maar geest?

CYRANO. Om U te doen blijven, werd zij betracht,
Maar 't zou een beleediging zijn voor deze nacht,
Voor dees geuren, deze stemming, ja voor dees ure,
Om nu te spreken als 'n minnebrief van Voiture!
O, dat door een blik slechts op zijn sterren te slaan
De hemel al het kunstmaat'ge van ons deed gaan:
Ik vrees, dat door de ziel zoo klankverfijnd te geven,
Ons allerdiepst gevoel te ver van ons gaat zweven,
De ziel zich slechts verspilt in ijdle spelerij
En dat het schoonste schoon, der schoonheid dood slechts zij!

ROXANE. Maar geest? ....

CYRANO. Is bij liefde gehaat. 't Is haar vernêeren,
Dees schermkunst bij de min voortdurend te hanteeren,
En dan, 't moment komt onvermijdlijk onverwacht,
— En ik beklaag wel hem, die vruchteloos slechts smacht —
Waarop wij eed'le min in ons hart voelen leven;
Het mooie van het woord, zal ons dan droefnis geven!

ROXANE. Welnu? Zoo eens kwam, dit oogenblik voor ons bei,
Wat woorden koost gij dan?

CYRANO. Alle, alle, die mij
Te binnen schieten, zal 'k zonder kornet of strikken
Dan werpen naar U toe: ik min U, 'k voel een stikken,
Ik heb lief, ik ben gek, ik ben òp, 't gaat te snel,
Je naam ligt in mijn hart als in een zilv'ren bel,
En daar steeds om jou, o Roxane, ik moet beven,
Trilt ook het klokje mee, om slechts jouw naam te geven!
'k Weet alles nog van jou, 'k heb alles lief gehad,
'k Weet van verleden jaar, de twaalfde Mei en dat
In 't ochtendkapsel was verandering gekomen.
Je haartooi heb ik toen als leidstar mij genomen,
Zoodat, gelijk aan wie in 't zonlicht heeft gestaard,
En overal dan rond-gouden plekken ontwaart,
Ik, toen mijn verrukte blik uw haargloed moest derven,
Ook goudblonde vlekken zag op alles zich verven!

ROXANE, ontroerd. Ja, dat moet wel liefde zijn! . . . .

CYRANO. Zeker, dit gevoel,
Dat m' overweldigt schriklijk en jaloers, is 't doel
Der liefde! 't Heeft heel dees razernij, droef en duchtig,
Der min, — en toch is zij in mij geenszins zelfzuchtig!
Hoe schonk ik mijn geluk, zoo 't Uwe werd gebaat,
Al wist gij nimmer ook het offer van dien daad,
Zoo 't slechts zijn mocht, dat ik soms van verre mocht hooren,
De lach van het geluk, dat hierdoor werd geboren!
— Iedere blik van jou verwekt een deugd in mij,
Zoo nieuw, een wil vol kracht. En nu, o begin jij
Tot besef te komen, je rekenschap te geven,
Voel je iets van mijn ziel door dees duisternis beven? . . . .
O, zeker, dees avond is te mooi, is te zoet.
'k Zeg U dit al, terwijl gij naar mij luist'ren moet!
Te veel is dit! Mijn hoop die 't simpelste doet leven,
Heeft nimmer nog zooveel verlangd. Mij is gebleven
Het sterven nu! Want 't zijn de woorden die ik sprak,
Die haar nu beven doen tusschen het blauw getak,
Want jij beeft nu gelijk een blad tusschen bladeren,

Want je beeft, hoe willoos het zij! Ik voel naderen
Het aanbiddelijk beven van je hand die zijn
Sidd'ring doet dalen langs de ranken der jasmijn!

(Hij kust hevig ontroerd het uiteinde eener neerhangende rank.)

ROXANE. Ja, ik beef, en ik ween, en ik min, 'k ben de Uwe,
Bedwelmd hebt gij mij!

CYRANO. Dat ik thans de dood niet schuwe!
Die verrukking, ik ben 't, ik die dit vermocht! Dus
Vraag ik niet meer aan U, dan dit eene ....

CHRISTIAAN, onder 't balcon. Een kus!

ROXANE, achteruit wijkend. Wat?

CYRANO. O!

ROXANE. Gij vraagt?

CYRANO. Ja .... ik ....
(Zacht tot Christiaan.) Gij gaat te snel dit vragen.

CHRISTIAAN.
Bij dees vervoering is 't, mij dunkt, heel wel te wagen!

CYRANO, tot Roxane.
Ja, ik .... ik vroeg .... het is waar .... maar, hemelsgerecht,
'k Begrijp, het was te veel, te stoutmoedig gezegd!

ROXANE, 'n weinig teleurgesteld. Gij dringt daarop niet aan?

CYRANO. Jawel, maar 'k laat gebeuren
Dit zonder drang .... Want uwe kuisheid zal gaan treuren
Welnu voor deze kus .... uw weig'ring ik verwacht!

CHRISTIAAN, tot Cyrano hem aan zijn mantel trekkend.
Maar, waarom?

CYRANO. Zwijg, Christiaan!

ROXANE, overhellend. Wat zegt gij zoo zacht?

CYRANO.
Wijl ik ging veel te ver, moest 'k mij 'n berisping geven,
'k Zei tot mijzelf dus: Christiaan zwijg! ....
(Luitspel.)
Men komt! Wacht even!

(Roxane sluit 't venster. Cyrano luistert naar de basluiten, waarvan de eene een liedje en de andere een droeve wijs speelt.)

CYRANO. Een droeve voois? Een blijde? .... Wat willen zij daar?
Is 't een man? Of vrouw? — O, een Kapucijner maar!

(Een Kapucijner komt op, die — een lantaarn in de hand — van huis tot huis gaat, de deuren beschouwend.)

ACHTSTE TOONEEL

CYRANO, CHRISTIAAN, een Kapucijner.

CYRANO. Waarom speelt gij hier voor Diogenes heel kinderlijk?
KAPUCIJNER. Ik zoek de woning van Mevrouw ....
CHRISTIAAN. Hij is hinderlijk!
KAPUCIJNER. Madeleine Robineau.
CHRISTIAAN. Wat wil hij?
CYRANO, hem een opgaande straat wijzend. Ziet nu,
Recht uit, altijd maar rechtuit gaan!
KAPUCIJNER. Ik zal voor U
Uit dank, o, brave Heer, bidden tien wees gegroetjes!
(Gaat heen.)
CYRANO.
Mijn heil volgt Uw kapoen. Goereis, ga maar heel zoetjes!
(Keert zich tot Christiaan.)

NEGENDE TOONEEL

CYRANO, CHRISTIAAN.

CHRISTIAAN. Verkrijg voor mij die kus! ....
CYRANO. Neen!
CHRISTIAAN. Vroeg of laat ....
CYRANO. O, ja!
Dat duizel-zoete oogenblik het komt weldra,

Waarop uw monden zich gaan naad'ren tot een nippen,
Om jouw zoo blonde snor en om haar roode lippen!
(Tot zich zelf.) Maar liever ware 't mij, zoo 't was ....

(Men hoort de balcondeuren openen. Christiaan verbergt zich weer.)

TIENDE TOONEEL

CYRANO, CHRISTIAAN, ROXANE.

ROXANE, vooruittredend op 't balcon. Zijt gij het? O!
Wij spraken over .... over ....

CYRANO. Een kus, 't woord is zoo
Zoet. Ik weet niet waarom Uw lippen willen vreezen
Als hij op haar reeds brandt, wat moge 't U dan wezen?
Zie niet in het kussen, een te verwaten daad.
Gij zag zoo straks hoe onmerkbaar je zelf verlaat
De scherts. En gleed niet zachtkens onbewust toen henen,
De lach in de zucht en de zucht in 't stille weenen?
Laat glijden nog een wijl in 't heimelijk geding:
Want tranen van de kus scheidt slechts een huivering.

ROXANE. O, zwijg!

CYRANO. Een kus, maar kan het schaden, haar te rooven?
Een eed gezworen van zeer nabij, een beloven
Meer bepaald. Bekent'nis die op bevest'ging zint.
De roze punt op d' i van de wijze: bemint!
't Is een geheim, dat de mond tot oor heeft verkoren,
Een kort' oneindigheid, als bijgezoem te hooren,
Een heel zoet verbond waarin bloemengeur men proeft.
Een hand'ling waarbij 't hart in hoog're sferen toeft,
Op d' oever van de mond doet proeven zielen-dauwe ....

ROXANE. O, zwijg!

CYRANO. Een kus, is iets zoo edels, O Mijn Vrouwe,
Dat Frankrijks koningin een dankbaar Lord begaan
Liet, en hem een rooven liet, de vorstin!

ROXANE, zich opwindend. Welaan!

CYRANO. Ik ben als Buckingham, wijl ik zwijgend zal lijden;
'k Wil mij, als hij, de koningin, die gij zijt, wijden,
Als hij ben ik droef en ben ik trouw.
ROXANE. En gij zijt
Mooi als hij!
CYRANO, terzijde, ontnuchterd. Ja, 'k ben mooi, dat vergeet ik altijd!
ROXANE. Welnu! Klim dan en pluk, die wondervolle bloemen . . .
CYRANO, Christiaan naar 't balcon duwend.
Klim!
ROXANE. Die zieledauw . . . .
CYRANO. Klim!
ROXANE. Het zachte bijenzoemen . . . .
CYRANO. Klim!
CHRISTIAAN, dralend.
Maar 't schijnt mij nu toe, dat ik iets slechts beging.
ROXANE. Dees kort' oneindigheid . . . .
CYRANO, hem duwend. Maar klim dan stommeling!
(Christiaan klimt op 't balcon, dank de bank, twijgen en stijlen.)
CHRISTIAAN. O, Roxane! (Omhelst haar.)
CYRANO. Ai mijn hart, wat wonderlijk lijden!
— O kus, liefdesfestijn, dat ik hun ging bereiden!
Er komt tot mij door 't donker wat luttels gelangd —
Welja, ik voel dat iets, mijn hart van je ontvangt,
Nu Roxan' van de mond, waarop haar lippen dwalen,
Ook al de liefde kust die ik haar mocht ver-talen!
(Men hoort de basluiten.)
'n Droeve wijs, 'n blijde: de Kapucijner!
(Doet of hij van ver komt en met luide stem.) Hola!
ROXANE. Wat is er?
CYRANO. Ik ging voorbij . . . . Christiaan nog hier?
CHRISTIAAN, verbaasd. Ja,
Kijk, 't is Cyrano.

ROXANE. Goedag neef!
CYRANO. 'n Avond gij beiden!
ROXANE. Ik kom! (Zij verdwijnt in 't huis. De Kapucijner komt op.)
CHRISTIAAN, hem bemerkend. O, alweer hij! (Hij volgt Roxane.)

ELFDE TOONEEL

CYRANO, CHRISTIAAN, ROXANE, Kapucijner, RAGUENEAU.

KAPUCIJNER. 't Is hier, — zooals ik zeide —
Madeleine Robineau
CYRANO. Gij zeidet: *Lineau.*
KAPUCIJNER. Neen: *Bineau, B .... bineau.*
ROXANE, verschijnt op de drempel gevolgd door Ragueneau, die een lantaarn draagt, en dan Christiaan. Wat is er?
KAPUCIJNER. Een brief!
CHRISTIAAN. O!
KAPUCIJNER tot ROXANE.
O, deze brief kan slechts betreffen heil'ge vragen;
Een waardig Heer zond mij ....
ROXANE, tot Christiaan. De Guiche!
CHRISTIAAN. Hij durft wagen!....
ROXANE. O, maar hij zal niet immer mij in de weg staan!
(Opent de brief.) Ik min U en ook, als soms ....
(Bij 't licht van Ragueneau's lantaarn leest zij zachtjes de brief terzijde.)

„Mejonkvrouw,

Reeds slaan
De tamboers; 't regiment gespt aan de kamisolen,
En vertrekt; mij waant men reeds heen. Gij hebt bevolen
Doch ik gehoorzaam niet; wijl 'k in dit klooster bleef.
Ik kom weldra tot U, waarvan 'k U kennis geef,
Door deze vrome man met hersens als zijn kippen,
Die niets begrijpen zal. Mij lachten toe Uw lippen

Zoo juist te lief, om niet U spoedig weer te zien.
Verwijder iedereen, wil slechts ontvangen, wien
Gij, naar ik hoop, alreeds zijn stoutheid hebt vergeven,
En die teek'nen zal Uw zeer . . . .

(Tot Kapucijner.) Mijn Vader, hoor even
Toe, wat deze brief mij lezen liet. Wees dus stil!

(Allen komen nader, zij leest hardop.)

„Joffer,
Gij moet volgen d'uitdrukkelijken wil,
Des kardinaals, hoe hard en wreed dit U zal kwellen.
't Is daarom dat ik koos, om dees reeg'len te stellen,
Ter Uwe blanke hand een allerheiligst man,
Een monnik uiterst knap, die men vertrouwen kan;
Wij willen in Uw woon. dat hij U zal gaan schenken,
De . . . . . (Zij draait den brief om).
. . . . . huw'lijkszegening zonder het minst bedenken!
'k Stuur hem tot U. Hij mishaagt. Buigt nu men gebood.
Christiaan in 't geheim worde Uw echtgenoot!
Bedenk dat de Hemel zal zegenen uw trouwe
En wil in vol geloof aanvaarden, Mejonkvrouwe
De eerbied van hem, die blijve in Uw gena
Steeds Uw zeer need'rige en zeer . . . . etcaetera."

KAPUCIJNER, stralend.
Waardig Heer! . . . . Ik zeide 't wel. Ik was zonder vreezen!
Slechts eene heil'ge zaak kon deze boodschap wezen!

ROXANE, zacht tot Christiaan.
Kan ik nu niet heel goed de brieven lezen?

CHRISTIAAN. Hum!

ROXANE, luid met wanhoop. O, afschuw'lijk.

KAPUCIJNER, die zijn lantaarn op Cyrano richtte. Zijt gij 't?

CHRISTIAAN. Neen, ik!

KAPUCIJNER, 't licht naar hem keerend, rijst twijfel om zijn schoonheid.
Maar . . . .

ROXANE, levendig. *Post-Scriptum:*
„Geef voor het klooster vijfhonderd daalders."
KAPUCIJNER. Een goedig,
Waardig, Heer!
(Tot Roxane.) Wil berusten!
ROXANE, als martelares. Ik buig mij deemoedig!
(Terwijl Ragueneau de deur opent gebaart Christiaan de Kapucijner binnen te treden en zegt Roxane zacht tot Cyrano.)
Gij wilt wel De Guiche ophouden. Hij komt hier.
Laat hem niet binnengaan, terwijl ....
CYRANO. Goed! (Tot Kapucijner.) Skapulier,
Hoe lang zal 't duren? ....
KAPUCIJNER. Een kwartier.
CYRANO, duwt ze naar 't huis. Vooruit, 'k zal blijven.
ROXANE, tot Christiaan. Kom! .... (Zij gaan naar binnen.)

TWAALFDE TOONEEL

CYRANO.

CYRANO. Hoe die De Guiche een vol kwartier verdrijven?
(Gaat snel naar de bank, klimt tegen de muur op naar 't balcon.)
Ja .... geklommen! .... 'k Heb mijn plan!
(De basluiten spelen droef.) Ha, een man.
(Droefgeestiger.) Ho! Ho!
Ditmaal is 't er een!
(Hij is op 't balcon, trekt zijn vilthoed op de oogen, doet zijn degen af, hult zich in zijn cape, buigt voorover en kijkt.)
't Is niet te hoog; 't gaat wel zoo!
(Hij slaat zijn beenen over de balustrade en trekt een lange boomtak naar zich toe, die over de tuin muurgroeit, klemt zich met beide handen vast, gereed zich te laten vallen.)
Ik zal in dees luchtstreek een beetje onrust stoken!

DERTIENDE TOONEEL

CYRANO, DE GUICHE.

DE GUICHE, komt gemaskerd op, tastend in 't donker.
Waar die vervloekte Kapucijner toch kan spoken!
CYRANO. Duivels! En mijn stem? .... Indien hij herkent?
(Een hand loslatend, doet hij of hij een onzichtbare sleutel opdraait.)
Krik, krak!
(Plechtig.) Cyrano, de tongval neemt gij van Bergerac! ....
DE GUICHE, 't huis bekijkend.
Ja, daar 's 't. 'k Zie slecht. Zoo'n masker is niets gedaan toch!
(Hij wil naar binnen gaan. Cyrano springt van 't balcon de tak vasthoudend, die buigt en hem neer laat komen tusschen de deur en De Guiche. Hij veinst neer te ploffen van heel hoog, en blijft onbeweeglijk als in zwijm liggen. De Guiche doet een sprong achteruit.)
Hè, wat 's dat?
(Als hij opkijkt is de tak weer verdwenen ; hij ziet alleen de hemel en begrijpt er niets van.)
Waar komt die man vandaan?
CYRANO, gaat overeind zitten en met Gascoonsch accent.
Uit de maan, och ....
DE GUICHE. Uit de ....?
CYRANO, droomerig. Hoe laat is 't?
DE GUICHE. Die kerel verloor 't verstand!
CYRANO.
Hoe laat is 't? Welk oord? Welk jaargetij? Wat voor land?
DE GUICHE. Maar ....
CYRANO. Ik ben bedwelmd!
DE GUICHE. Mijnheer ....
CYRANO. Als een meteore
Val 'k uit de maan!
DE GUICHE, ongeduldig. Zoo, mijnheer!

CYRANO, zich oprichtend met vreeselijke stem. 't Evenwicht verloren!

DE GUICHE, terugdeinzend.
Zoo, zoo! Vielt gij daaruit! . . . . Die is wis in de waan!

CYRANO, op hem toekomend.
Ik heb deze val geenszins figuurlijk gedaan! . . . .

DE GUICHE. Maar . . . .

CYRANO. Voor honderd jaar of misschien wel enk'le uren
— Ik weet waarachtig niet hoelang mijn val mocht duren —
Zat ik nog in die bal, die geel is als saffraan!

DE GUICHE, haalt zijn schouders op. Best. Laat mij voorbij!

CYRANO, de pas afsnijdend. Waar ben 'k? Wees billijk, komaan!
Verberg mij niets! Welk oord, welke streek heb 'k getroffen,
Waar kwam ik plotseling, gelijk een luchtsteen ploffen?

DE GUICHE. Donders!

CYRANO. Schietend omlaag deed ik onmoog'lijk keus,
Waar neer te vallen. Daarvoor had ik geen tijd, heusch!
Ben ik op een aarde of is 't een maan, o, beste,
Waarheen 't gewicht van mijn zitvlak mij trok ten leste?

DE GUICHE. Maar ik zeg U, dat . . . .

CYRANO. O hemel! zie ik wel goed?
Het gelaat in dees landstreek is zwarter dan roet!

DE GUICHE, brengt de hand aan 't gezicht. Hoezoo?

CYRANO, in overdreven vrees. Ben ik in Algiers? Zijt gij een inboorling!

DE GUICHE, voelt zijn masker. Dit masker! . . . .

CYRANO, veinst een weinig te zijn gerustgesteld.
Venetië is 't waarheen ik aldoor ging?

DE GUICHE, wil voorbij gaan. Een dame wacht mij! . . . .

CYRANO, volkomen gerustgesteld. In Parijs ben ik zoowaar!

DE GUICHE, lacht dan desondanks. Die snaak is grappig!

CYRANO. Ha, lacht gij?

DE GUICHE. Ja, ik lach, maar
Wil voorbij!

CYRANO, stralend. Parijs dus, dat mijn val heeft verkozen!
(Geheel op zijn gemak, lachend, zich afslaand, groetend.)
Ik kom hier — excuseer mij — dank de laatste hoozen
Ik zit nog met ether! Ik kom ook van heel ver!
Mijn oogen zitten nog vol met gruis van een ster!
Aan mijne sporen zit wat haar van de planeten!
(Haalt iets van zijn mouw.)
Kijk, op mijn buis, een lange van één der kometen!....
(Blaast hem weg.)

DE GUICHE, buiten zichzelf. Mijnheer!

CYRANO, op 't moment dat hij passeeren wil, strekt hij zijn been waardoor hij stil moet staan.
Ja, in mijn kuit breng ik nog mee een tand
Van de Groote Beer — en toen ik greep met mijn hand
Om één der punten van de Drietand gansch t' ontkomen,
Viel ik neer en werd door de Balans opgenomen,
Waarvan de naald omhoog, juist aangeeft mijn gewicht!
(Verhindert snel 't passeeren door hem bij een knoop van zijn buis vast te houden.)
Zoo gij, o Heer, met uw vingers knijpt mijn neus dicht,
Dan spuit er melk uit!

DE GUICHE. Wat? Melk?....

CYRANO. Van de Melkweg, beste.

DE GUICHE. Maar ik word helsch!

CYRANO. En zoo hemelsch was ik! —
(De armen kruisend.) Ten leste,
Zoudt gij gelooven — onder 't vallen zag ik 't net,
Dat Sirius voor de nacht nog een slaapmuts opzet?
(Vertrouwelijk.) D' and're Beer is te klein om nu al vrees te baren.
(Lachend.) Ik vloog snel door de Lier en brak één van zijn snaren!
(Gewichtig.) Maar 'k besloot om in een boek te schrijven dit al
En de sterren van goud, die in noodvolle val
Ik mede met mijn gezengde mantel voer, zullen
Wanneer men 't drukken gaat, 't als stermotiefjes vullen.

DE GUICHE. Nu eind'lijk wil ik toch ....

CYRANO. Ik zie dat 't er van komt

DE GUICHE. Mijnheer!

CYRANO. Gij hadt zoo graag vernomen uit mijn mond
Hoe de maan is gemaakt, of er woon is, of velen
De rondte van dees groote meloen moeten deelen?

DE GUICHE, schreeuwend. Maar, neen! Ik wil ....

CYRANO. Weten hoe ik mij omhoog zond?
Dit deed ik op een wijze die ik zelf uitvond!

DE GUICHE, ontmoedigd. 't Is een gek!

CYRANO, minachtend. 'k Heb niet nagemaakt de dwaze arend,
Van Regiomontanus, noch Archytas' duif, warend ....

DE GUICHE.
't Is een gek — maar geleerd, een gek die heel veel weet!

CYRANO. Neen, ik aapte niet na, wat een ander reeds deed!

(De Guiche wist te passeeren en gaat naar Roxane's deur. Cyrano volgt hem gereed om hem beet te pakken.)

Ik vond zes wijzen uit, om 't kuisch azuur te schenden!

DE GUICHE, omkeerend. Zes?

CYRANO. 'k Kon recht als 'n kaars gaan liggen met gestrekte lenden
En 't naakte lijf gesmukt met fiolen van kristal,
Gevuld met tranen die de ochtend weenen zal,
En mijn persoon aldus ten prooi aan zijne stralen
Zou meezuigen de zon, als hij de dauw kwam halen!

DE GUICHE, verrast, doet een pas naar Cyrano.
Welaan, dat is er één!

CYRANO, achteruitgaand hem meenemend. En voorts de wind belaagd!
Ten val hem fluks gebracht, opdat dit plan ook slaagt;
De lucht verdunnen in een cederhouten kistje
Door brandspiegels gezet in twintig vlak; dit listje ....

DE GUICHE. Twee!

CYRANO. Of wel, met machien en vuurwerk mij geneerd,

En op een sprinkhaan, die op veel spiralen veert
Mij laten door het vuur, als 't kruit begint te razen,
Werpen op blauwe wei, waar alle sterren grazen!

DE GUICHE, volgt hem en op zijn vingers tellend. Drie!

CYRANO. En wijl de rook vanzelf steeds recht omhoog stijgt,
In een globe zooveel blazen dat men mee tijgt!

DE GUICHE, zelfde spel, alweer verbaasd. Vier!

CYRANO. Wijl Phoebus als zijn boog getaand is ten halve
Uw merg — o, ossen — zuigt .... dat 'k mij daarmee dan zalve!

DE GUICHE, verbaasd. Vijf!

CYRANO, die hem al sprekend meetroonde naar de bank aan de andere kant van 't plein.
Tenslotte plaats ik mij op ijz'ren plaat geducht
En neem een stuk magneet, dat 'k hoog werp in de lucht.
Ja, 't middel is probaat, daarmee kan men het stellen!
Omhoog vlucht de magneet, dien 't ijzer na zal snellen,
Men blijft dan de magneet fluks werpen met sukses
En aldus kan men altijd door wel stijgen ....

DE GUICHE. Zes!
— Zie daar, zes wijzen allerbest! — En gij, o Heere,
Koos van die zes?

CYRANO. Ik ging een zevende probeeren!

DE GUICHE. Neen maar! Laat hooren dan!

CYRANO. Ik geef het U in tien! ....

DE GUICHE. 'k Ga iets belangrijks toch in deze bulhond zien!

CYRANO, maakt met geheimzinnige gebaren golfgeluid na.
Oehuu! Oehuu!

DE GUICHE. Nu?

CYRANO. Gij raadt het niet?

DE GUICHE. Neen.

CYRANO. 't Getijde! ....
Op 't uur dat de maan de zee tot zich trekt, op 'n zijde
Mij neergelegd op 't strand — echter na een zeebad —

En wijl het water in mijn haar als franjes zat,
Ging ook mijn hoofd omhoog, het allereerst mijn waarde!
'k Werd geheven als een engel loodrecht van d'aarde
'k Steeg, heel langzaam steeg ik, geen moeite had 'k te doen,
Totdat ik voeld' een schok!.... En toen....

DE GUICHE, geboeid door 't eigenaardige, ging zitten. En toen?

CYRANO. Ja, toen....

(Zijn gewone toon nemend.)

Voorbij 't kwartier, mijnheer, wordt vrijheid U geschonken!
Het huw'lijk werd gesloten!

DE GUICHE, springt op. Maar, duivels, ben 'k dronken?....
Die stem....

(De huisdeur gaat open, lakeien dragen brandende kandelabers. Licht. Cyrano neemt zijn neergeslagen hoed af.)

En die neus!.... Cyrano?

CYRANO, groetend. De Bergerac.

— Zij wisselden zoo juist hun ring op hun gemak.

DE GUICHE. Wie dan?

(Hij keert zich om. — Achter de lakeien Roxane en Christiaan hand aan hand. De Kapucijner volgt hen glimlachend. Ragueneau houdt ook een flambouw omhoog. De Duègna sluit verbaasd de stoet.)

Hemel!

VEERTIENDE TOONEEL

ZELFDEN, ROXANE, CHRISTIAAN, Kapucijner, RAGUENEAU, Lakeien, Duegna.

DE GUICHE, tot Roxane. Gij!

(Met ontzetting Christiaan herkennend.) Hij!

(Met bewondering Roxane groetend.) Uw slimheid moet ik prijzen!

(Tot Cyrano.) Mijn hulde, U mijnheer, uitvinder van luchtreizen.
Uw verhaal zou zelfs doen stilstaan in het portaal
Van 't paradijs een heil'ge! Boek dit al te maal,
Want waarlijk kunt gij dit al in een boek zóó zetten!

CYRANO, buigend.
O Heer, dit is een raad waar 'k gaarne op zal letten!
KAPUCIJNER, de gehuwden De Guiche toonend en met voldoening zijn groote witte baard strijkend.
Een heel mooi paar, mijn zoon, dat gij vereen'gen liet!
DE GUICHE, hem met ijskouden blik aanziend. Ja.
(Tot Roxane.) Gij wilt wel van Uw man afscheid nemen, niet?
ROXANE. Hoezoo?
DE GUICHE, tot Christiaan.
Het regiment mag U niet langer beiden;
Voeg U daarbij!
ROXANE. Om te strijden?
DE GUICHE. Gelijk ik zeide.
ROXANE. Maar, Heer, de Kadetten gaan toch niet mee?
DE GUICHE. Dat kon,
Zoo niet dit bevel ....
(Haalt 't stuk weer te voorschijn.) Gij neemt dit wel mee, baron.
ROXANE, werpt zich in Christiaan's armen. Christiaan!
DE GUICHE, grinnekend tot Cyrano.
De bruidsnacht zal nu vooreerst niet dagen.
CYRANO, terzijde.
Hij denkt waarachtig nog dat ik hierom zal klagen!
CHRISTIAAN, tot Roxane. O, nog eenmaal je lippen ....
CYRANO. Kom? Genoeg! Gereed!
CHRISTIAAN, blijft omhelzen.
't Is hard haar te verlaten .... Gij weet niet ....
CYRANO, tracht hem mee te voeren. Ik weet!
(In de verte tamboers.)
DE GUICHE, op achtergrond. Het regiment vertrekt!
ROXANE, tot Cyrano, Christiaan vasthoudend.
O, hoor, gij moet zorg dragen,
Beloof mij, dat hij nimmer zijn leven zal wagen
In 't gevecht!

CYRANO. 'k Wil beproeven, maar in geen geval
Beloofd! . . . .
ROXANE. Beloof, dat hij voorzichtig wezen zal!
CYRANO. Ja, 'k zal trachten, maar . . . .
ROXANE, steeds zelfde spel. Dat hij bij 't beleg de nachten
Geen koude lijden zal!
CYRANO. Ik zal mijn best doen . . . . trachten . . . . .
Maar . . . .
ROXANE. Dat hij mij trouw blijft.
CYRANO. O, ja, natuurlijk, maar . . . .
ROXANE, zelfde spel. Dat hij vaak mij schrijft.
CYRANO, blijft stil staan. Ja, dat is beloofd, ziedaar!

DOEK

VIERDE BEDRIJF

DE GASCOONSCHE KADETTEN

De stelling door Carbon's compagnie bij 't beleg van Atrecht ingenomen.

Een talud neemt de geheele achtergrond in. Daarboven ziet men aan de horizon het land bedekt met belegeringswerktuigen. Heel ver de muren van Atrecht en het silhouet der daken.

Tenten ; wapens verspreid; tamboers etc. — Dageraad. Schildwachten. Vuren.

De Kadetten slapen in hun mantels gewikkeld. Carbon en Le Bret waken, bleek en vermagerd. Christiaan slaapt op de voorgrond, 't gelaat door een vuur verlicht. Stilte.

EERSTE TOONEEL

CHRISTIAAN, CARBON DE CASTEL-JALOUX, LE BRET, Kadetten, daarna CYRANO.

LE BRET. 't Is vrees'lijk!
CARBON. Ja, niets bleef.
LE BRET. Donders!
CARBON gebaart zachter te praten. Vloek 'n octaaf lager. Je maakt ze wakker.
(Tot de Kadetten.) Stil! Slaap maar!
(Tot Le Bret.) Want slaap spaart slager!
LE BRET. Dat 's weinig toch, wat g'aan een slapelooze biedt! Die hongersnood!
(In de verte wordt geschoten.)
CARBON. O, altijd dat vervloekt geschiet! Zij zullen mijn jongens wekken!
(Tot Kadetten die opkijken.) Slaap maar.
(Men gaat weer liggen; de schoten nadeı.)
EEN KADET, opschrikkend. Potdome! Houdt 't niet op?
CARBON. 't Is niets. Cyrano is t'ruggekomen.
(De hoofden gaan weer omlaag.)
SCHILDWACHT, buiten. Donders, wie gaat daar?
STEM VAN CYRANO. Ik. Bergerac!
SCHILDWACHT, op talud. Donders, wil Je 't zeggen!
CYRANO, verschijnt op de top. Bergerac stom'ling.
(Gaat omlaag. Le Bret gaat naar hem toe, ongerust.)
LE BRET. Ha, Goddank!
CYRANO, wijst niemand te wekken. Stil!
LE BRET. Gewond?

CYRANO. Gij weet toch dat 't hun stelregel mag heeten,
Elke morgen steeds te missen!
LE BRET. 't Is te vermeten,
Om voor een brief U in het eerste morgengrauw
Te wagen!
CYRANO, blijft voor Christiaan staan.
'k Heb beloofd, dat hij vaak schrijven zou!
(Kijkt hem aan.)
Hij slaapt. Ziet bleek! Hoe zou die arme kleine beven,
Wist zij hem hong'rend, stervend hier .... maar toch mooi.
LE BRET. Even,
Maar ga slapen!
CYRANO. Niet brommen Le Bret — Hoor mij aan,
Om veilig door de Spaansche geleed'ren te gaan,
Koos ik een plaats, waar zij dronken liggen te maffen!
LE BRET. Dan kunt gij toch weleens wat voedsel ons verschaffen!
CYRANO. Men moet vlug voorbij sluipen! — Maar zoo ik goed weet,
Brengt dees avond ons wel iets nieuws! — Gij allen eet
Of wij gaan sterven! Als 'k wel zag, kan de ....
LE BRET. Dan kan de? ....
CYRANO. Neen, 'k ben nog niet zeker .... gij zult wel zien ....
CARBON. Wat schande,
Om beleeg'rend zelf uitgehongerd te zijn.
LE BRET. Recht!
Niets zoo verwikkeld als dit beleg van Atrecht:
Atrecht beleeg'ren en gelokt in een val, dan je
Zelf nog belegerd zien door de Infant van Spanje.
CYRANO. Als men nu eens hem — op zijn beurt — belegerd zag!
LE BRET. Mij is 't ernst!
CYRANO. O, ho!
LE BRET. Te denken dat elke dag
Gij met een leven als 't uwe de spot gaat drijven,
Om te brengen ....

(Ziet dat hij naar een tent gaat.) Wat gaat gij doen?

CYRANO. Een nieuwe schrijven.

(Verdwijnt, 't linnen oplichtend.)

TWEEDE TOONEEL

DEZELFDEN, zonder CYRANO.

(De dag gaat doorbreken. Roze schijnsel. Atrecht komt op aan de kim in gouden schijn. Kanonschot direct gevolgd door tromgeroffel heel ver van links. Andere tamboers slaan dicht bij.De batterijen antwoorden, naderen meer, bijna op 't tooneel en verwijderen zich naar rechts 't kamp door. Luidruchtigheid van de Reveil. Ver de stemmen der officieren.)

CARBON, met een zucht. Reveil .... helaas!

(De Kadetten woelen zich uit hun mantels.)

Gezonde slaap ga op de vlucht!....

O, te goed ken 'k hun eerste roep!

EEN KADET, overeind zittend. Honger, geducht!

ANDERE KADET. Ik ga dood!

ALLEN. O!

CARBON. Kom, staat op!

DERDE KADET. Geen stap meer!

VIERDE KADET. 'k Ben stervend!

DE EERSTE, bekijkt zich in zijn kuras.

Mijn tong is geel; de lucht is waarlijk maagbedervend!

ANDERE KADET.

Mijn baronnenkroon voor een versche mooie kreeft!

ANDERE KADET.

En als men aan mijn maag, niet eerst het nood'ge geeft
Om 't lichaam met een pintje lymphen op te wekken,
Dan ga 'k als Achilles mij in mijn tent t'rugtrekken!

ANDERE KADET. Ja, brood!

CARBON, gaat naar Cyrano's tent, zacht: Cyrano!

DE ANDEREN. Wij gaan sterven.

CARBON, altijd zacht, bij de tent. Help hen ras!
Gij die zoo vroolijk steeds een antwoord geeft te pas,
Kom, monter hen wat op.

TWEEDE KADET, haastig naar de eerste gaand, die iets kauwt.
Wat zit je daar te smakken?

DE EERSTE.
Kanonnenlont, dat men in helmen goed kan bakken
En wel in 't vet waarmee je schar .... schar-nieren smeert,
In d'omtrek van Atrecht, wordt 't meest nog wild ontbeerd!

ANDERE KADET, komt op. Ik kom van de jacht!

ANDERE KADET, eveneens. Ik heb visschend in de Scarp', er
Eén gevangen ....

ALLEN, springen op en bestormen beiden.
Wat breng je ? — Een fazant? — Een karper? —
Vlug, vlug, laat ons zien!

DE VISSCHER. 'n Stekeltje!

DE JAGER. Een musch!

ALLEN. O! O!
(woedend.) Nu is 't uit! Gooi de boel neer!

CARBON. Help dan, Cyrano!

('t Is dag geworden.)

DERDE TOONEEL

Zelfden, CYRANO.

CYRANO, komt uit zijn tent, kalm, pen achter 't oor, een boek in de hand.
Wat is er?
(Stilte. Tot eerste Kadet.) Waarom loopt gij zoo zoekend gebogen?

KADET. Omdat ik 't niet zelf ben, die er kijkt uit mijn oogen.

CYRANO. Wie dan wel?

KADET. De Honger!

CYRANO. Bij mij ook! Dat 's een mop!

KADET. 't Hindert jou ook?
CYRANO. Wel nee, 'k zet groot're oogen op!
TWEEDE KADET. Scheel van honger ....
CYRANO. Pas op! Niet naast je maal te kijken!
DERDE KADET. Mijn buik klinkt hol!
CYRANO. Die kan ons als trommel dan lijken!
ANDERE KADET. In mijn ooren hoor ik een zwaar gegons aldoor!
CYRANO. Neen, wie zoo'n honger heeft, verloor reeds lang zijn oor!
ANDERE KADET. O, iets voedzaams eten!
CYRANO, geeft hem zijn eigen helm in de hand.
Maak wat helmsla! Probeer 'ns.
ANDERE KADET. Wat kan men het beste verslinden?
CYRANO, werpt hem zijn boek toe. Hier! Homerus!
ANDERE KADET. In Parijs eet de minister viermaal per dag!
CYRANO. Hij moest je patrijzen sturen?
DEZELFDE. Waarom niet? Ach,
En wijn!
CYRANO. Richelieu, Bourgogne! Kom even klinken!
DEZELFDE. Stuur vader Joseph maar!
CYRANO. *Vin gris* wil hij slechts drinken!
ANDERE KADET. Honger! Als 'n kannibaal!
CYRANO. Eet dan je zelf op, ras!
EERSTE KADET, haalt zijn schouders op. Altijd het juiste woord!
CYRANO. Ja, 't juiste woord te pas!
'k Wil sterven op het uur, waarop de zon gaat zinken,
Terwijl voor nobel doel ik 't juiste woord doe klinken!
— O, dat 't een edel wapen is dat mij eens velt,
Een waardig vijand mij laat sterven als een held,
Op 't wijde veld van eer, ver van het koortsig laken:
Als 't hart getroffen wordt, een treffend woord nog slaken!
GESCHREEUW VAN ALLEN. Honger! Dorst!

CYRANO, kruist de armen.

Ha, zoo! Denkt gij slechts aan buik en keel' . . . . .
— Tree nader Bertrandou, opdat g' uw fluit bespeel'.
Laat uit uw leed'ren tasch uw simple fluit opduiken,
Blaas, en speel voor deze slokops en die dikbuiken,
De oude voois van 't land met weeke zachte val,
Waarvan hun elke noot een zusje wezen zal!
De wijs, waarin de stem, ons lief, voor goed bleef wijlen,
Het lied, dat langzaam, stil zijn klanken laat verijlen,
Als in geboortestreek het dak de rook laat gaan,
Het lied, waarvan de wijs als landstaal ons doet aan! . . . .

(De oude gaat zitten en maakt de fluit in orde.)

Dat de fluit op dees dag, bedroefde strijdheldinne,
Zich herinnert 't moment, nu uw ving'ren beginnen
Te dansen op haar schacht een voog'len menuet,
Dat zij van het riet in het ebben werd gezet.
Dat dit lied haar verbaast, en haar nader doet treden
De ziel van hare jeugd, en heur vredig verleden! . . . .

(De oude begint een volkswijs te spelen.)

Gascogners, hoor toe! . . . . Dank zijn vingers is 't niet meer
't Scherp gepijp van 't riet, 't is de fluit van 't woud en meer;
't Is niet meer 't schelle sein van de strijd; van zijn lippen
Zal 't vredig tokk'len onzer geitenhoeders glippen! . . . .
Hoor nu toe! . . . . 't Woud en het dal wordt u voorgezet;
De kleine herder, bruin onder roode baret;
't Is het zacht nacht-smaragd dat zijgt op de Dordogne,
Gascogners hoor nu toe: dit is heel ons Gascogne!

(Alle hoofden zijn gebogen en de oogen droomen; haastig wordt een traan weggeveegd.)

CARBON, zacht tot Cyrano. Maar gij laat hen weenen?

CYRANO. Maar van heimwee! . . . . Een smart
Nog eed'ler dan honger! . . . . Niet voor 't lijf, maar voor 't hart!
Ik wilde dat hun leed zich koos een andre stelling
En dat nu in het hart zij voelen deze kwelling!

CARBON. Gij zult hen zwak maken, indien gij hen ontroert!

CYRANO, geeft naderende tamboer een teeken.
Laat af! De held die in hun hart wordt meegevoerd,
Zal fluks ontwaken, zoo slechts ....

(Geeft teeken. De tamboer roffelt.)

ALLEN, springen op en grijpen wapens. Hé ... Wat zal het wezen!...

CYRANO, glimlachend. Een roffel is genoeg om die kwaal te genezen!
Vaarwel droomen, klachten, Gascogne kwam weerom,
Om wat de fluit hun gaf, laat fluiten nu de trom!

'N KADET, op achtergrond. Ha, ha, Heer De Guiche komt.

ALLE KADETTEN, mompelend. Boe! ....

CYRANO, glimlachend. Hoon wordt geschonken,
Vleiend.

EEN KADET. Hij verveelt ons.

ANDERE KADET. Hij komt weer even pronken
Met zoo'n kanten kraag die op zijn kuras hij draagt!

ANDERE KADET. Alsof het ijzer nog de sier van kanten vraagt!

DE EERSTE. 't Is goed als je een zweer soms in je hals voelt komen!

DE TWEEDE. Alweer een hoveling.

ANDERE KADET. Neef van de groote Oome!

CARBON. Gascogner is hij toch!

DE EERSTE. Een valsche is 't helaas!
Omdat een Gascogner toch altijd is een dwaas.
Zoo hij weldenkend is, schuilt een gevaar er onder!

LE BRET. Hij ziet bleek!

ANDERE KADET. Hij heeft honger .... net als 'n arme donder!
Maar wijl vuurrooden knoppen sieren zijn kuras
Straalt zijn maagkramp in de zon als een gouden plas!

CYRANO. Laat niet bemerken dat gij lijdt. Kom snel de kaarten!
Dobbelsteen en pijp ....

(Snel gaan allen op de trommels zitten spelen en steken hun pijp op)

En ik ga lezen Descartes!

(Gaat heen en weer loopend lezen uit een boekje dat hij uit zijn zak haalde. — De Guiche komt op. Iedereen bezig en tevree! Hij is zeer bleek en gaat naar Carbon toe.)

VIERDE TOONEEL

DEZELFDEN, DE GUICHE.

DE GUICHE, tot Carbon. Hé — Bonjour!
(Zij kijken elkaar aan. Terzijde met voldoening:)
Hij ziet groen.

CARBON, eveneens. Hij is slechts oog en oor.

DE GUICHE, kijkt naar de Kadetten.
Hier zijn dus de weerbarst'gen? — Ja, mijn heeren. 'k Hoor
Van alle kanten thans dat niets U kan beletten
Te hoonen mij. Dat gij landadel, gij kadetten,
Jonkers van Béarn of Périgordijnsch baron
Voor uw kolonel geen achting kent en verzon
Bijnamen als hoveling, intrigant. — Mishagen
Moet U te zien, dat ik een kanten kraag wil dragen
En dat g' U erg'ren moet, wijl het bestaat toch heusch,
Dat men Gascogner is en daarbij niet een Geus!
(Stilte. Men speelt en rookt.)
Zal ik U dan uw straf, door Uw kap'tein doen zeggen?
Neen.

CARBON. Bedenk, dat 'k vrij ben en geen straf op laat leggen....

DE GUICHE. Zoo?

CARBON. Ik heb mijn compagnie betaald, z' is van mij,
Ik volg slechts krijgsbevelen op.

DE GUICHE. O zoo!.... Het zij!
't Is al genoeg!
(Tot de Kadetten.) Uw grootspraak kan ik wel bezweren,
Een ieder weet hoe ik 't musketvuur laat hanteeren;
Men heeft gist'ren bij Bapaume m' in 't vuur gezien.
Hoe ik noopte de Graaf van Bucquoi om te vlien;

Ik liet mijn volk op zijn mannen storten! Bij 't knerpen
Van 't vuur viel ik driemaal aan!

CYRANO, zonder op te kijken. En uw witte sjerpe?....

DE GUICHE, verrast en voldaan.
Gij weet dit luttel feit dus? Inderdaad het was
Terwijl 'k een heele zwenking liet maken, om ras
Mijn mannen te zaam'len om derd' aanval te wagen,
Dat een troep vlucht'lingen m' in een draaikolk ging jagen.
De vijand te g'moet; 'k zie 't gevaar in dat mij wacht.
Ontdekking en een schot: toen kreeg ik 'n goe gedacht;
Om los te knoopen en om grondwaarts te doen glijden
Mijne sjerp die verraadt in welke rang 'k mag strijden
Zoodoende kon ik fluks — hun aandacht is 't ontgaan —
De Spanjaard verlaten! Teruggekeerd viel 'k aan
Bemoedigend mijn heir, waarop de roem ons sierde!
— Welnu, wat zegt gij van zoo'n list?

(De Kadetten blijken niet te luisteren, maar 't spel rust en de rook der pijpen wordt ingehouden: afwachting.)

CYRANO. Hendrik de Vierde
Had 't mishaagt; voor geen overmacht had hij gezwicht
En witte vederdos nooit van zijn helm gelicht.

(Heimelijke vreugde. De kaarten en steenen komen in beweging. De rook ontsnapt.)

DE GUICHE. De list is toch geslaagd.

CYRANO. Het mag zijn! Maar in deze
Geeft men de eer niet prijs, een goed mikpunt te wezen.
(Da Kadetten toonen meer animo.)
Was ik slechts daar geweest, toen Uwe sjerp viel neer,
— Ons begrip van moed, verschilt wel heel veel, mijnheer! —
Ik had hem opgeraapt, wijl 't dragen is gevaarlijk.

DE GUICHE. Och ja, Gascoonsche snoeverij, als immer!

CYRANO. Waarlijk?....
Wel, leen haar mij! 'k Stel voor, dat 'k hedenavond werp
Mij voorop in de strijd en draag gekruist Uw sjerp.

DE GUICHE. Gascoonsch aanbod! Gij weet te goed dat z' is gebleven
In 's vijands hand of in de Scarpe weggedreven,
Of waar het zwaar gevuur zoo hevig heeft verwoest
Dat niemand haar nog vinden kan!

CYRANO, trekt haar uit zijn zak en reikt over. Tenzij het moest!

(Stilte. De Kadetten smoren hun gelach. De Guiche draait zich snel om; alle gezichten zijn weer ernstig, 't spel wordt hernieuwd. Een hunner fluit onverschillig wat de pijper speelde.)

DE GUICHE, neemt de sjerp.
Ik dank U, en zal met dit lichte lapje even
Een teeken geven gaan, dat ik draalde te geven.

(Hij klimt het talud op — wuift eenige malen.)

ALLEN. Hé? Wat moet dat?

SCHILDWACHT, van 't talud af.
Daar omlaag, vlucht snel iemand heen! . . . .

DE GUICHE, terugkomend.
't Is een Spaansche spion, die bewees meer dan een
Voorname dienst. d'Inlichtingen die hij gaat schenken,
Zijn juist steeds die, welke ik hem gaf. Aldus drenken
Mijn wenschen hun besluiten heel zuiver en klaar.

CYRANO. Dat 's een schurk.

DE GUICHE, onachtzaam zijn sjerp bindend.
Zoo een is zeer gemak'lijk, niet waar?
— Maar wat zei ik? . . . . 'k Zal U een feit vertellen, heeren.
Om te trachten ons opnieuw te proviandeeren,
Trekt de maarschalk vannacht naar Dourlens, zonder trom;
'Konings zoetelaars zijn daar. Dus trekt hij nu om
De akkers heen en voegt hen saam. Wijl 't niet zou falen
Voerde hij de troepen mee in groote getale.
Aldus heeft men vrij spel, zoo men ons nu valt aan,
Wijl wis het halve heir uit 't kamp is heengegaan.

CARBON. Ja, zoo de Spanjaard 't wist, mocht het gevaarlijk heeten
Doch niets vermoedend van 't vertrek . . . .

DE GUICHE. Jawel, zij weten
Dit en zullen d' aanval wagen.
CARBON. Zoo.
DE GUICHE. Mijn spion
Die mij hun aanval nog vooruit berichten kon
Voegde 'r aan toe: „Ik zelf kan hun de plaats bepalen;
Waar wilt ge dat ik zeg dat d' aanval niet kan falen?
'k Zal zeggen dat daar is geen dekking en geen moed
En daar valt men dan aan." — Ik heb geantwoord: „Goed!
Verlaat het kamp en volg de linie met de oogen:
't Zal 't punt zijn waar iets wits herhaald'lijk wordt bewogen."
CARBON, tot de Kadetten. Heeren, fluks gereed!
(Allen op, wapengekletter, etc.)
DE GUICHE. 't Zal binnen 't uur zijn.
EERSTE KADET. Dat deert
Niet!
(Allen gaan weer zitten, 't spel hervattend.)
DE GUICHE, tot Carbon.
Wij moeten tijd winnen tot de Maarschalk keert.
CARBON. Om tijd te winnen dus? . . . . .
DE GUICHE. Zult gij zoo vriend'lijk wezen
Te zoeken slechts de dood!
CYRANO. Dit moet Uw wraak genezen!
DE GUICHE. Ik zeg niet, dat zoo 'k U mijn vrienden had geacht
Ik U en Uw makkers dit lot had toegedacht;
Maar wijl gij Uw moed toch boven àl meent verheven,
Zoo dien ik mijn Koning, door mijn wraak lucht te geven...
CYRANO, salueerend.
Sta toe Heer, dat 'k U blijf erkent'lijk voor dees daad.
DE GUICHE salueert.
'k Weet dat uit lout're lust gij honderd man verslaat.
Tot klagen is geen reên, dat strijd U werd onthouden.
(Gaat heen met Carbon naar de achtergrond.)

CYRANO, tot Kadetten.
Welnu dan! In het Gascoonsch blazoen, dat drie gouden
Velden telt, en drie nog, Heeren, van diep azuur,
Brengen wij één van bloed, ontbrekend tot dit uur!

(De Guiche spreekt zacht met Carbon op achtergrond. Bevelen worden ter verdediging gegeven. Cyrano gaat tot Christiaan, die onbeweeglijk met gekruiste armen bleef.)

CYRANO, legt zijn hand op zijn schouder. Christiaan?
CHRISTIAAN, hoofdschuddend. Roxane!
CYRANO. Ach!
CHRISTIAAN. Wil eenmaal nu nog dichten
Een brief die 't laatst vaarwel hartroerend gaat berichten.
CYRANO. Ik heb allang vermoed, dat 't einde kwam vandaag.
(Haalt een brief te voorschijn.) Hier is je afscheid reeds...
CHRISTIAAN. Laat zien!....
CYRANO. Je wilt?....
CHRISTIAAN, neemt de brief aan. Ja, graag!
(Opent en leest.) Kijk! . . . .
CYRANO. Wat is er?
CHRISTIAAN. Dit vlekje.
CYRANO, neemt snel de brief en naief kijkend. Vlekje?
CHRISTIAAN. Dat zijn tranen!
CYRANO. Ja dichters dichten juist door 't werklijkheid te wanen,
Je begrijpt .... deze brief .... moest heel ontroerend zijn
En weenen liet ik mij, verbeeldend zielepijn.
CHRISTIAAN. Weenen?
CYRANO. Ja .... ja, omdat .... 't is niets de dood te tarten,
Maar .... haar niet weer te zien .... geeft duldelooze smarten!
Want ten slotte kan ik ....
(Christiaan ziet hem aan.) Kunnen wij ....
(Levendig.) Kan je haar ....

CHRISTIAAN, rukt de brief uit zijn handen.
Geef mij dees brief! Geef hier!

(Men hoort ver rumoer in 't kamp.)

STEM VAN EEN SCHILDWACHT. Verduveld, wie gaat daar?

(Musketschoten, stemgerucht. Schellen.)

CARBON. Wat is er?

SCHILDWACHT, op 't talud. Een koets!

(Men haast zich om te zien.)

STEMMEN. Wat? In het kamp? — Wat gaat komen?
— 't Schijnt dat hij van de vijand komt! — Wat nu? — Potdome!
Vuren! — Neen! De koetsier riep iets toe! — Hij riep toe?
Hij riep ons toe: In 'Konings dienst!

(Iedereen op het talud kijkend. Belgerinkel nadert.)

DE GUICHE. Des Konings, hoe? . . . .

(Men verlaat 't talud en gaat naast elkaar staan.)

CARBON. Hoeden, af!

DE GUICHE, de coulissen inroepend.
Des Konings! — In 't gelid ruige beeren,
Opdat hij met veel zwier in zwenking hier kan keeren!

(De koets nadert in draf, met slijk en stof bedekt. Twee lakeien staan achterop. Staat plots stil.)

CARBON, luid. Open de ban!

(Tromgeroffel. Alle kadetten nemen houding aan.)

DE GUICHE. Doe de treden nu neêr.

(Twee man snelt toe: 't Portier gaat open.)

ROXANE, springt uit de karos. Bonjour!

(Een vrouwenstem doet plots alle hoofden der diep gebogenen heffen. Verbazing.)

VIJFDE TOONEEL

DEZELFDEN, ROXANE.

DE GUICHE. In dienst des Konings, gij?
ROXANE. 't Is Amor, die 'k trouw zwoer!
CYRANO. O, mijn God!
CHRISTIAAN, toesnellend. Gij? Waarom?
ROXANE. De vijand wil niet wijken!
CHRISTIAAN. Waarom?
ROXANE. Ik zal 't je zeggen!
CYRANO, die haar stem hoorend, vastgenageld bleef. Hij durft haar niet aan te zien.
God! Ik durf niet kijken!
DE GUICHE. Hier kunt gij niet blijven!
ROXANE, vroolijk. O zeker, zeker! O!
Wil m' alleen maar een trommel geven.
(Zij gaat er op zitten.) Dank! Ziezoo!
(Zij lacht.) Men heeft straks op mijn koets geschoten.
(Trotsch.) Ja, zij deden!
— Hij ziet er uit of-ie uit 'n meloen werd gesneden
Nietwaar? Zooals in 't sprookje waar elke lakei
Een rat in is.
(Werpt Christiaan kushandjes.) Dag! Bonjour!
(Kijkt naar allen.) Gij kijkt niet erg blij!
— Weet gij dat Atrecht heel ver is.
(Bemerkt Cyrano.) Dag neef, mijn brave!
CYRANO, naderend. Ha gij! Maar hoe? . . . .
ROXANE. . . . . ik wist of wij ons goed begaven?
Maar mijn hemel dat ging toch zoo eenvoudig; ach
Ik reed slechts door, zoolang 'k verwoest de velden zag.
Je moet dat waarlijk zien, 't is anders niet te g'looven,
Heet dit nu Konings dienst, dan kan ik U beloven
Dat — Heeren — d' mijne beter is!

CYRANO. Maar bij Satan
Hoe toch hebt gij daar kunnen passeeren!

ROXANE. Waar dan?
Bij de Spanjaarden.

EERSTE KADET. Voor de vrouw zijn ze geweken!

DE GUICHE. Maar hoe dan kondet gij door alle linies breken?

LE BRET. Dat moet zeer moeilijk zijn geweest! ....

ROXANE. O, neen, g'loof mij
'k Ging simpel in een draf met mijn koets hen voorbij.
En toonde zoo'n Hidalgo 't trotsch gelaat dan fierlijk
Dan bracht ik voor 't portier mijn schoonste glimlach sierlijk
En deze Heeren zijn, 'k hoop dat 't U niet mishaagt
Galant, haast ongekend — en niets werd meer gevraagd!

CYRANO.
Als paspoort kan men wis zulk een lachje voorleggen,
Maar eischten zij niet vaak, dat gij hun ook zoudt zeggen
Waarheen gij ging, mevrouw?

ROXANE. Vaak hoorde ik een grief.
Mijn antwoord was dan steeds: Ik ga slechts naar mijn lief!"
— Dan dra, ofschoon de blik eerst woest was in de oogen,
Sloeg men 't portier weer dicht, en verder ben 'k getogen
En door een handgebaar, dat koninklijk verplicht
Lieten de loopers af reeds scherp op mij gericht,
En prachtig zoowel van verwaandheid als van gratie
Hield men de spoor in kant gepijpt tot meerd're statie.
De vilthoed in de wind, pluim wapp'rend boog dan dra
De Spanjaard met: „Pase Usted Señorita!"

CHRISTIAAN. Maar Roxane ....

ROXANE. Ik zei *mijn lief*, ja .... wil vergeven!
Begrijp, zoo 'k had *mijn man* gezegd, 'k was daar gebleven;
Men had gehouden mij ....

CHRISTIAAN. Maar ....

ROXANE. Wat hebt gij?

DE GUICHE. Dat gij
Met spoed moet gaan!
ROXANE. Ik?
CYRANO. En snel.
LE BRET. Voor het te laat zij!
CHRISTIAAN. Ja!
ROXANE. Maar, waarom?
CHRISTIAAN, verward. Omdat ....
CYRANO, eveneens. Binnen drie of vier
DE GUICHE, eveneens. Kwartier ....
CARBON, eveneens. 't Is beter!
LE BRET. Gij kunt ....
ROXANE. 'k Blijf al vecht men nog zoo hard hier!
ALLEN. O neen!
ROXANE. Hij 's mijn echtgenoot.
(Zij werpt zich in Christiaan's armen.) Met jou wil 'k de dood!
CHRISTIAAN. Maar wat stralen j' oogen!
ROXANE. De reden zij j' ontbloot!
DE GUICHE, wanhopend. Afschuwlijk is dees post!
ROXANE, keert zich om. Wat! Afschuw'lijk?
CYRANO. Te g'looven,
Wijl hij hem ons gaf!
ROXANE, tot De Guiche. Gij wilt mij m'n man ontrooven?
DE GUICHE. O, ik zweer U!
ROXANE. Neen, ik weet niet meer, wat ik doe!
'k Ga niet heen! En .... 't is vermaak'lijk op de koop toe!
CYRANO. Kan in een précieuse een heldin ook nog steken?
ROXANE. Mijnheer de Bergerac een nicht van U ging spreken!
'N KADET. Beschermen zullen wij! ....
ROXANE, meer en meer koortsig. Vrienden, 'k g'loof in Uw moed.
'N KADET, opgewonden. Heel 't kamp vol zoete geur!

ROXANE. Toevallig dat 'k een hoed
Opzette, die goed passend is bij dit bedrijven.
(Kijkt naar de Guiche.)
Maar doet de graaf wel goed om nog langer te blijven:
Men zou beginnen kunnen!

DE GUICHE. Dat 's te veel. Ik ga
Mijn kanonnen inspekteeren en keer zoodra ....
Gij hebt dus tijd U te bedenken.

ROXANE. Nooit! (De Guiche af.)

ZESDE TOONEEL

DEZELFDEN, zonder DE GUICHE.

CHRISTIAAN, smeekend. Roxane? ....

ROXANE. Neen!

EERSTE KADET, tot de anderen. Zij blijft!

ALLEN, elkaar verdringend toesnellend.
Een kam! — Een stuk zeep! — In mijn bazane
Zit een gat, vlug een naald! — Een sjerp! — Een spiegel toch! —
Mijn manchetten! — Je frizeerijzer! — 'n Scheermes nog! —

ROXANE, tot Cyrano die haar nog smeekt.
Neen, ik zal hier blijven en ondanks al Uw klagen!

CARBON, gaat naar Roxane ceremonieus na zich geheel en al te hebben opgeknapt.
Dat ik U voorstel, kan U mooglijk nu behagen,
Aan eenige Heeren voor wie de eer is groot
Te weten dat hun wacht onder Uw oog de dood.
(Roxane buigt en wacht aan de arm van Christiaan. Carbon stelt voor.)
Baron de Peyrescous de Colignac.

DE KADET, groetend. Madame ....

CARBON, gaat voort. Baron de Casterac de Cahuzac. — Vidame
De Malgouyre Estressac Lésbas d'Escarabiot. —
De ridder d'Antignac-Juzet. — Baron Hillot
De Blagnac-Saléchan de Castel-Crabioules ....

ROXANE. Hoeveel namen hebt gij ieder?
BARON HILLOT. Een heele boel.
CARBON, tot Roxane. Open de hand, die Uw zakdoek omvat.
ROXANE, opent haar hand, het zakdoekje valt. Waarom?
(Iedereen wil 't oprapen.)
CARBON, raapt snel op.
Mijn compagnie mist een vaandel. Dit is te dom!
Het schoonste zal nu zijn, wat wij hier dra gaan planten!
ROXANE, glimlachend. 't Is wel wat erg klein.
CARBON, maakt het doekje aan zijn kapiteinslans vast.
Maar dit vaandel is een kanten!
EEN KADET, tot d' anderen.
'k Stierf zonder spijt nu ik dit snoetje heb aanschouwd
Zoo slechts wat voedsel werd aan mijn maag toevertrouwd! . . . .
CARBON, die dit hoorde, verontwaardigd.
Foei, wie durft van eten spreken bij zulk een schoone! . . . .
ROXANE.
De lucht in 't kamp is scherp, mijn maag gaat onrust toonen:
Pastei, chaud-froid en wijn: — zie daar heel mijn menu.
— Wilt gij mij dit geven!
(Verwarring.)
KADET. Waar vinden wij 't voor U?
ANDERE KADET. Mijn God, waar halen wij 't vandaan?
ROXANE, rustig. Uit mijn karos.
ALLEN. Wat? . . . .
ROXANE. Men moet opdienen, snijden de stukken los,
Bekijk eens, Heeren, mijn koetsier van nabij, dan
Herkent gij wis in hem een zeer verdienstlijk man
De sauzen kunnen nog worden opgewarmd!
DE KADETTEN, stormen naar de koets. Jé . . . . e . . . .
't Is Ragueneau!
(Uitroepen.) Hooo!
ROXANE, volgt hen met de oogen. Arme kerels.

CYRANO, kust haar hand. Goede feeë.

RAGUENEAU, rechtop op de bok als een charlatan op de markt.
Heeren! . . . . . (Opgewondenheid.)

KADETTEN. Bravo! Bravo!

RAGUENEAU. De Spanjaard, die zag aan,
Hij liet voor lonk van bruid, de dronk en buit ontgaan!
(Applaus.)

CYRANO, zacht tot Christiaan. Zeg eens! Christiaan!

RAGUENEAU. Zij, galant, belust op bekoren,
Zagen niet . . . .
(Haalt uit zijn bok een schotel te voorschijn.) De galantine! . . .
(Applaus. De schotel gaat van hand tot hand.)

CYRANO, zacht tot Christiaan. Wil even hooren!

RAGUENEAU. En Venus boeide 't oog aan allerzoetste vree,
Zoodat Diana heim'lijk liet ontvluchten . . . .
(heft aan een spit) 'n Ree!
(Opgewonden grijpen twintig handen tegelijk.)

CYRANO, zacht tot Christiaan. Ik moet je spreken!

ROXANE, tot de Kadetten die beladen naar voorgrond komen.
Zet dit alles hier neer! Gauw, hoor!
(Geholpen door de twee lakeien die achterop de karos stonden, dekt zij op het gras.)

ROXANE, tot Christiaan, als Cyrano hem juist mee wil voeren.
Kom, maak j' eens verdienst'lijk!
(Christiaan komt haar helpen. Cyrano toont ongeduld.)

RAGUENEAU. Een getruffelde pauw!

EERSTE KADET, verrukt een plak ham snijdend. Hoor!
Mocht 't soms zijn dat heden nog het scherm voor ons daal',
Dán na een vreetpartij . . . .
(Verbetert snel, Roxane ziend.) Pardon! een luizig maal.

RAGUENEAU, de kussens toewerpend.
De ortolaan bouwd' hier zijn nest!
(Tumult, kussens worden lachend opengesneden.)

DERDE KADET. Ha! Viédaze!

RAGUENEAU, reikt flesschen rooden wijn.
Flakons met robijn!....
(En witte.) En fiolen met topazen!

ROXANE, werpt Cyrano een gevouwen tafellaken toe.
Leg dit laken eens neer....Kom, los! Hé! Opgepast!

RAGUENEAU. Elke lantaarn is tevens een provisiekast.

CYRANO, zacht tot Christiaan, terwijl zij samen het laken spreiden.
Voordat j' h'r spreken gaat, moet ik je even spreken!

RAGUENEAU, meer en meer lyrisch.
Een Arlesiaansche worst is 't zweep'handvat gebleken!

ROXANE, inschenkend en bedienend.
Nu men ons sterven laat, zij ons ook om het even
D' ov'rigen allemaal — Gascogne àl gegeven! —
En zoo De Guiche komt, gij moogt niet inviteeren!
(Gaat van de een naar de ander.)
Hé, daar! Gij hebt de tijd om rustig te dineeren! —
Drink wat. — Gij weent? Waarom?

EERSTE KADET. Uw goedheid overwon!

ROXANE.
Stil! — Rood of witte? — Hé! Brood voor Heer De Carbon!
Een mes! — Uw bord! — Wat korst? —
Vindt gij nog iets begeerlijk?
— Ik bedien! — Bourgogne? — Een vleugeltje?

CYRANO, die haar met schotels helpend volgt. Z' is heerlijk!

ROXANE, gaat naar Christiaan. En gij?

CHRISTIAAN. Niets.

ROXANE. Jawel, dit beschuitje met muskaat.

CHRISTIAAN, haar tegenhoudend. O zeg mij, waarom gekomen?

ROXANE. Stil! Ja straks. Laat
Mij dees braven helpen!

LE BRET, die naar achtergrond ging, om op zijn speer een schildwacht een brood toe te steken. De Guiche zie ik komen!

CYRANO. Vlug! Bedek flesschen, schotels; alles weggenomen
Hup! Laat niets bemerken!.....
(Tot Ragueneau.) Jij, in één sprong met spoed
De bok op! — Alles verborgen?.....

(In één oogopslag is alles in de tenten of onder de mantels verborgen. De Guiche komt vlug op — en blijft plots opsnuivend staan. Stilte.)

ZEVENDE TOONEEL

DEZELFDEN, DE GUICHE.

DE GUICHE. Dat riekt hier goed!
'N KADET, neuriet een liedje. Tra.... la....
DE GUICHE.
Wat hebt gij?.... 't Bloed is naar Uw hoofd gestegen!
DE KADET.
Ik?.... Wel niets! Nu we vechten gaan, gaat 't bloed bewegen!
ANDERE KADET. Poem.... poem.... poem!
DE GUICHE, zich omkeerend. Wat moet dat nu?
DE KADET, even aangeschoten. Niets, ik zing een lied,
Heel eenvoudig....
DE GUICHE. Ik vind, dat j' er vroolijk uitziet!
DE KADET. De naad'ring van 't gevaar!
DE GUICHE, roept Carbon om hem orders te geven. Kapitein! Ik....
(Hij blijft stilstaan hem aanziende.) Potdome
Gij ziet er ook al vroolijk uit!
CARBON, verhit met een slinksch gebaar een flesch achter zijn rug houdend.
Och!
DE GUICHE. Er zal komen
Nog een kanon, dat mij bleef.
(Wijst de coulissen in.) Daar op die plek dan!
Dat gij, indien 't U noodig blijkt, gebruiken kan.
'N KADET, waggelend. Allerliefste beleefdheid.

ANDERE KADET, hem toelachend. Bijna overdreven!
DE GUICHE. O, maar zij lijken wel gek!
(Kort.) Laat mij 'n raad U geven,
Voor 't terugloopen opgepast!
EERSTE KADET. Zoo! Zoo!
DE GUICHE, gaat woedend naar hem toe. Ja, maar ....
DE KADET. 't Gascoonsche kanon gaat niet terug in 't gevaar!
DE GUICHE, pakt hem bij zijn arm en schudt hem.
Gij zijt vet! .... Waarvan?
DE KADET, hoog. Aan kruitlucht ging 'k mij te buiten.
DE GUICHE, haalt zijn schouders op, duwt hem van zich af en gaat naar Roxane.
Kom mee, Mevrouw, gij weet niet wat gij ging' besluiten!
ROXANE. Ik blijf.
DE GUICHE.. Vlucht!
ROXANE. Neen!
DE GUICHE. Welnu, indien gij 't zoover drijft,
Dan mij gegeven een geweer!
ROXANE. Hoezoo?
DE GUICHE. Ik blijf!
CYRANO. Komaan, mijnheer, gaat nu de moed eens zegevieren?
EERSTE KADET.
Zoudt gij Gascogner zijn, die zich aldus ging sieren?
ROXANE. Hè wat?
DE GUICHE. Ik ga geen vrouw verlaten in 't gevaar!
TWEEDE KADET TOT EERSTE.
'k G'loof dat hij nu wat eten heeft verdiend, niet waar?
(Als in betoovering verschijnt al 't voedsel weer.)
DE GUICHE, zijn oogen schitteren. Proviand!
'N DERDE KADET. Ziet, hoe 't verschijnt van onder alle kleeren!
DE GUICHE, beheerscht zich, uit de hoogte.
Denkt gij soms dat ik van uw restjes ga dineeren?

CYRANO, salueert. Gij gaat vooruit!

DE GUICHE, trotsch, onbewust met Gascoonsch accent.
Als 'k strijden ga, ben ik niet vet!

EERSTE KADET, vol vreugde.
Hij heeft 't accent te pakken!

DE GUICHE, lachend. Ik?

DE KADET. Hij 's ook kadet!

(Zij gaan dansen.)

CARBON, die even verdween, verschijnt op de top.
Mijn lansiers heb 'k opgesteld, hen kan 'k gansch vertrouwen!

(Hij toont een rij lansen die boven de top uitsteken.)

DE GUICHE, tot Roxane buigend.
Mag 'k U mijn arm bieden opdat wij wapenschouwen? . . . .

(Zij accepteert, beiden gaan het talud op, allen groeten en volgen.)

CHRISTIAAN, gaat snel naar Cyrano. Spreek nu, vlug!

(Op 't moment dat Roxane de top genaderd is, buigen tot groet de lansen: één kreet; zij buigt.)

DE LANSIERS, achter. Vivat!

CHRISTIAAN. Wat voor geheim hebt gij dan?

CYRANO. In 't geval, dat Roxane . . . .

CHRISTIAAN. Welnu?

CYRANO. Je spreekt van
Brieven . . . .

CHRISTIAAN. Ja, ik weet . . . .

CYRANO. Wil geen verbazing dan leggen
Aan den dag . . . .

CHRISTIAAN. Waarom toch?

CYRANO. Ik moet je dit wel zeggen! . . . .
Ach, hemel, 't is eenvoudig! Ik bedenk juist daar,
Nu 'k haar zie. Gij hebt meer . . . .

CHRISTIAAN. Spreek vlugger!

CYRANO. Jij hebt haar
Meer brieven geschreven dan je meent.
CHRISTIAAN. Wat?
CYRANO. Potdome!
Vertolken je gevoel, had 'k toch op mij genomen!
Ik schreef haar soms een brief en zei niet: Ik schrijf haar!
CHRISTIAAN. Hè!
CYRANO. Dat spreekt van zelf.
CHRISTIAAN. Maar hoe speelde je dat klaar
Nu wij geheel zijn ingesloten? . . . . .
CYRANO. O . . . . bij 't dagen
Kon ik doorsluipen . . . .
CHRISTIAAN, kruist de armen. Zoo ging dat ook van zelf, 't slagen?
Hoeveel maal per week schreef ik aldus? — Tweemaal? — Meer?
Drie, vier? —
CYRANO. Meer.
CHRISTIAAN. Dagelijks?
CYRANO. Ja elke dag . . . . twee keer.
CHRISTIAAN, heftig.
Dat was bedwelmend en in vervoering verloren
Trotseerde jij de dood . . . .
CYRANO, ziet Roxane die terugkeert. Pas op! Zij mag niets hooren!
(Gaat snel naar zijn tent.)

ACHTSTE TOONEEL

ROXANE, CHRISTIAAN; op achtergrond gaan en komen van Kadetten; CARBON en DE GUICHE geven orders.

ROXANE, gaat naar Christiaan snel. En nu wij, Christiaan!
CHRISTIAAN, vat haar hand. Ja, zeg mij eens, waarom kom
Je hier langs dees verschrik'lijke wegen, waarom
Door al deze linies van gebroedsel en dieven
Kom je mij opzoeken hier?

ROXANE. Dat komt van je brieven

CHRISTIAAN. Je meent? ....

ROXANE. Des te erger dan zoo ik 't gevaar deel!
Jouw brieven vervoerden mij! O bedenk hoeveel
Je mij in die maand hebt geschreven. O, mijn lieve
Zij werden steeds schooner!

CHRISTIAAN. Om simple minnebrieven
Heb je ....

ROXANE. Zwijg, door jezelf kan 't niet worden geacht.
O God, ik aanbad je, reeds die avond, die nacht
Toen in je stem, die mij verraste voor mijn woning,
Je ziel openging in woorden zoeter dan honing ....
Welnu sinds heel die maand was 't mij bij elke brief
Of 'k weer hoorde die stem, sinds die nacht mij zoo lief,
Je stem zoo teer, die vroeg en vond de overgave;
Ik moest naar U, tot U .... Penelope, de brave,
Was niet aan 't weefgetouw gebleven in haar woon
Indien Heer Odysseus geschreven had zoo schoon,
Maar had om hem alleen, als Helena de Schoone
Geluisterd slechts naar 't hart, om Paris te beloonen! ....

CHRISTIAAN. Maar ....

ROXANE. Ik las en herlas, ik bezwijmde, ik was
Voor jou! O, 't kleinste briefje, elk woord, dat ik las
Geleek een kroonblad mij, dat liet je ziel heen waaien;
Men voelt zoo in elk woord van al dees brieven laaien
De min, machtig en oprecht ....

CHRISTIAAN. Machtig en oprecht?
Voelt men dat, Roxane? ....

ROXANE. Je voelt of iets is echt.

CHRISTIAAN. En daarom ....

ROXANE. Ik kom (o, mijn Christiaan, gij hief teeder
Mij, zoo ik aan Uwe voeten thans knielde neder,
En daarom leg ik neder U ten voet mijn ziel,
En gij kunt haar niet heffen nu zij voor U viel.)

Ik kom vergifnis vragen ('t uur is wel geslagen,
Nu 't sterven moog'lijk is, om vergeving te vragen)
Om wat ik lichtzinnig jegens jou eens misdreef
Toen 'k om je schoonheid slechts mijn liefde had te geef!

CHRISTIAAN, met afschuw. O, Roxane!

ROXANE. En later, ernstiger, mijn waarde,
— Zoo tript een vogel wat, eer hij zich heft van d' aarde —
Boeide Uw schoonheid mij, uw ziel die trok mij aan
Om beide had ik U lief....

CHRISTIAAN. Nu?.... Wil verder gaan.

ROXANE. Welnu! Op je zelf wist jij je te overwinnen;
Het is je ziel alleen, die ik nu wil beminnen!

CHRISTIAAN, deinst terug. Maar Roxane!

ROXANE. Wees heel gelukkig dus, want weet
Bemind om 't vormenschoon, het tijd'lijk zielekleed,
Moet voor een vurig, nobel hart een kwelling wezen;
Maar boven 't schoon gelaat is schoone geest verrezen,
De schoonheid die aan mij behagen schonk weleer,
Is — nu ik beter zie — voor mij geen schoonheid meer!

CHRISTIAAN. O!....

ROXANE.
Kan d' overwinning je nog niet duid'lijk wezen?....

CHRISTIAAN, smartelijk. Roxane.

ROXANE. Wis kan jij nog niet g'looven in deze
Liefde!

CHRISTIAAN. In deze liefde zie ik ook, geen heil!
Bemind wil ik worden, eenvoudig wijl ik....

ROXANE. Wijl
Allen het mooi gelaat bemind hebben tot heden?
Laat schooner vorm van min in hare plaats nu treden!

CHRISTIAAN. Neen! vroeger waar' 't beter!

ROXANE. Niets begrijp jij ervan!
't Is juist nu dat 'k beter en schooner minnen kan!

Want nu word je om 't meest eig'ne door mij aanbeden,
En minder mooi ....

CHRISTIAAN. Zwijg toch!

ROXANE. Ja, ik was nog tevreden,
Al ging heel je schoonheid plotseling van je heen ....

CHRISTIAAN. O, zeg dat niet!

ROXANE. Ja! ik zeg 't wel!

CHRISTIAAN. Leelijk als geen?

ROXANE. Leelijk! Ik zweer het!

CHRISTIAAN. God!

ROXANE. Is dit geen vreugdestonde?

CHRISTIAAN, met verstikte stem. Ja ....

ROXANE. Wat heb je?

CHRISTIAAN, haar zacht afwerend.
Niets! Twee woorden slechts: één seconde ....

ROXANE. Maar? ....

CHRISTIAAN, wijst op een troep kadetten op d' achtergrond.
Mijn liefde onthield je aan dees arme lien:
Laat door een glimlach nu de doodsgedachte vlien.

ROXANE, verteederd. Mijn lieve Christiaan!

(Zij gaat naar de kadetten, die vol respekt haar omringen.)

NEGENDE TOONEEL

CHRISTIAAN, CYRANO; op achtergrond ROXANE met CARBON en eenige Kadetten.

CHRISTIAAN, roept Cyrano in zijn tent. Cyrano!

CYRANO, treedt gewapend te voorschijn. Iets dat je griefde?

CHRISTIAAN. Roxane mint mij niet meer!

CYRANO. Wat?

CHRISTIAAN. Jou geldt haar liefde!

CYRANO. Neen!
CHRISTIAAN. Mij mint zij niet, alleen mijn ziel!
CYRANO. Neen!
CHRISTIAAN. Jawel!
Jij bent het die zij mint, — en jij, je mint haar fel!
CYRANO. Ik?
CHRISTIAAN. Ik weet het.
CYRANO. 't Is waar.
CHRISTIAAN. Razend veel.
CYRANO. Meer, zoo mooglijk.
CHRISTIAAN. Zeg het haar!
CYRANO. Neen!
CHRISTIAAN. Waarom?
CYRANO. Mijn gelaat is onooglijk!
CHRISTIAAN. Leelijk zou zij mij minnen!
CYRANO. Zei ze dit?
CHRISTIAAN. Ziedaar!
CYRANO. O, 'k ben zeer tevree, nu 't door haar gezegd is, maar
Kom! — Niet aldus 't onbezonnen woord opgenomen!
— Mijn God, 'k ben blij dat de gedacht' is opgekomen,
Om 't te zeggen — Neem nooit 't woord, maar de zin altoos,
Kom! Word maar niet leelijk, want op mij bleef zij boos!
CHRISTIAAN. Dat zou ik willen weten!
CYRANO. Neen, neen!
CHRISTIAAN. Gij zult spreken
Opdat zij keuze doet.
CYRANO. Neen, neen! Laat ik je smeeken!
CHRISTIAAN. 'k Zou dooden jouw geluk louter om mijn schoonheid?
Dit onrecht waar' te groot!
CYRANO. En zoo ik grafwaarts schrijd
Met 't jouwe, wijl 'k toevallig de gaaf heb gekregen,
Te zeggen al hetgeen dat in jou blijft verzwegen?

CHRISTIAAN. Zeg haar alles!
CYRANO. Hij blijft mij verleiden, dat 's slecht!
CHRISTIAAN. Ik wil geen meedinger, die 'k in mijzelf bevecht.
CYRANO. Christiaan!
CHRISTIAAN. Ons verbond — was heimlijk — zonder getuigen
— Wordt verbroken — zoo w' overleven!
CYRANO. Mocht hij buigen!
CHRISTIAAN. Zeker, 'k wil liefde om mijzelf of niet bemind!
Ik ga zien wat men doet. Kijk, 'k ga, waar zich bevindt
De laatste post, en keer: Spreek jij, laat zij uitspreken
Haar keuze, ik of jij!
CYRANO. O, jij!
CHRISTIAAN. Mocht 't zijn gebleken!
(Hij roept.) Roxane!
CYRANO. Neen! Neen!
ROXANE, snel toeloopend. Ja?
CHRISTIAAN. Cyrano zegt U een
Zeer belangrijk iets . . . (Zij gaat snel naar Cyrano; Christiaan af.)

TIENDE TOONEEL

ROXANE, CYRANO, daarna LE BRET, CARBON,
De Kadetten, RAGUENEAU, DE GUICHE, enz.

ROXANE. Zeer belangrijk?
CYRANO, gesmoord. Hij gaat heen . . . .
(Tot Roxane.)
Niets! . . . . Hij — o, gij moet hem kennen — hecht daarenboven
Gewicht aan een niets!
ROXANE, levendig. Hij wil dus nog niet gelooven
't Geen ik straks heb gezegd . . . . 'k Zag wel, hij wist niet recht! . . .
CYRANO, haar hand nemend.
Maar hebt gij dan wel heusch de waarheid hem gezegd?

ROXANE. Ja, ja, 'k zou hem minnen, zelfs ....

(Aarzelt een seconde.)

CYRANO, droef lachend. Vindt ge 't niet geraden
Mij 't woord te noemen?

ROXANE. Maar ....

CYRANO. Het zal mij heusch niet schaden!
— Zelfs leelijk!

ROXANE. Zelfs leelijk!

(Men hoort schieten.) Hè, hoor, dat is een schot!

CYRANO, vurig. Affreus?

ROXANE. Ja, affreus!

CYRANO. Misvormd?

ROXANE. Ja, misvormd!

CYRANO. Zelfs tot
Het onooglijke toe?

ROXANE. Voor mij was 't niet onooglijk!

CYRANO. Gij zoudt hem dan nog minnen?

ROXANE. O, meer, waar het mooglijk!

CYRANO, buiten zichzelf, terzijde.
Mijn God, misschien is 't waar, 't geluk wordt dan gevat!
(Tot Roxane.) Ik ... Roxane ... hoor toe! ...

LE BRET, komt vlug op en roept zacht. Cyrano!

CYRANO, keert zich om. Hè!

LE BRET. Stil! (Zegt iets zacht.)

CYRANO, laat met een gil de hand van Roxane los. Wat! ....

ROXANE. Wat hebt gij?

CYRANO, verdoofd tot zichzelf. Gedaan.

(Musketvuur.)

ROXANE. Hé! Wordt onder vuur genomen?

(Gaat het talud op om te zien.)

CYRANO. Gedaan! Nooit zal dat woord over mijn lippen komen!

ROXANE, rekt zich uit. Wat gebeurt er toch?
CYRANO, houdt haar snel vast. Niets!

(De Kadetten zijn gekomen, verbergend wat zij dragen en vormen een groep zoodat Roxane niets kan zien.)

ROXANE. Zij allen?
CYRANO. Laat begaan!...
ROXANE. Maar wat wildet gij straks mij zeggen?
CYRANO. Wat? Welaan,
't Was niets!.... 'k Durf zweren, Mevrouw,
niets dat U zou smarten!
(Plechtig.) Ik zweer U, dat van Christiaan de geest en het harte
Waren....
(Met schrik terugnemend.) Zijn 't meest verheven....
ROXANE. Waren?
(Met doorsnijdende gil.) O!

(Zij snelt allen wegduwend toe.)

CYRANO. Gedaan!
ROXANE, ziet Christiaan in zijn mantel liggen. Christiaan!
LE BRET, tot Cyrano. d' Eerste kogel moest hem door 't harte gaan!

(Roxane werpt zich op Christiaan. Geweervuur. Gekletter. Trommels, etc).

CARBON, degen in de vuist. Dat 's d' aanval! Aan de musketten!

(Gevolgd door de kadetten gaat hij naar d'andere kant van 't talud.)

ROXANE. Christiaan!
CARBON'S STEM. Terstond nu!
ROXANE. Christiaan! Christiaan!
CARBON. *Gericht allen!*
ROXANE. Christiaan!
CARBON. *Meet 't lont nu!*

(Ragueneau snelt toe met water in een helm.)

CHRISTIAAN, stervend. Roxane.....

CYRANO, snel en zacht aan zijn oor, terwijl Roxane een stukje afgescheurd linnen in 't water doopt.

Voor u bleef haar liefde even groot!

(Christiaan sluit de oogen.)

ROXANE. Wat is er, mijn lief?

CARBON. *Laadstok omhoog!*

ROXANE, tot Cyrano. Hij 's niet dood? ....

CARBON. *Richten .... geeft allen acht! ....*

ROXANE. Ik voel reeds hoe zijn wangen
Koud worden tegen de mijne aan!

CARBON. *Alle rangen!*

ROXANE. Een brief heeft hij nog ....
(Zij opent.) Voor mij!

CYRANO, terzijde. Mijn brief!

CARBON. *Vuren .... Vuur!*

(Musketvuur. Krijgsrumoer.)

CYRANO, wil zijn hand losmaken die Roxane, geknield vasthield.
Maar Roxane, 't gevecht!

ROXANE, hem tegenhoudend. Blijf bij mij, korte duur!
Hij is dood. Gij alleen hebt gekend heel zijn wezen.

(Zij weent zacht.)

— Is hij niet als iets wonderbaar heerlijks verrezen?

CYRANO, staande blootshoofd. Ja zeker, Roxane!

ROXANE. Dichter bij Gods gena',
Aanbid'lijk.

CYRANO. Ja, Roxane.

ROXANE. Een groote geest!

CYRANO. Ja,
Roxane!

ROXANE. Een groot hart vèr blijvend van 't profane,
Een magnifieke ziel, lief en goed?

CYRANO, flink. Ja, Roxane!

ROXANE, werpt zich op 't lijk van Christiaan. Hij is dood!

CYRANO, terzijde, zijn degen trekkend.

En mij rest alleen 't sterven vandaag
Wijl zij nu mij beweend in haar zoo droef geklaag!
(Trompetten ver.)

DE GUICHE, die blootshoofds, aan 't voorhoofd gewond op 't talud verschijnt met luide stem.

't Beloofd signaal, hoor toe! Van alle kant fanfaren!
De Franschen keerden t'rug en wisten buit te garen!
Houd vol, een wijle nog!

ROXANE. Op zijn brief, zie ik bloed
En tranen!

EEN STEM, roepend uit de coulissen. Geef U over!

STEMMEN DER KADETTEN. Nooit!

RAGUENEAU, die op de koets geklommen de strijd volgt.

't Gevaar groeit! Moed!

CYRANO, tot De Guiche naar Roxane wijzend.

Voer haar heen! Ik ga chargeeren!

ROXANE, de brief kussend met stervende stem.

Zijn bloed! Zijn weenen!....

RAGUENEAU, springt de koets af en vliegt op haar toe.

Zij valt in zwijm!

DE GUICHE, met woede tot de Kadetten. Houd stand.

EEN STEM, onzichtbaar. De wapens neer!

STEMMEN DER KADETTEN. Neen, neen!
Nooit!

CYRANO, tot De Guiche.

Gij hebt nu, mijnheer, uw moed getoond! Gezwind
Gevlucht nu, en haar gered. (Wijst op Roxane.)

DE GUICHE, die naar Roxane loopt en haar in zijn armen neemt.

Goed! Gij overwint
Indien gij tijd slechts wint!

CYRANO. 't Is goed!

(Roept tot Roxane, door De Guiche en Ragueneau heen gevoerd.)
Roxane leve!

(Tumult. Kadetten komen gewond op en vallen neer. Cyrano snelt de strijd in, blijft op de top staan waar Carbon bebloed verschijnt.)

CARBON. Wij wijken! Twee speerstooten werden mij gegeven.

CYRANO, roept de Kadetten toe.

Donders! Niet wijken, jongens!

(Tot Carbon, hem ondersteunend.) Geen vrees. Er is kans:
Christiaan en mijn geluk, twee dooden wreek ik thans!

(Zij komen terug. Cyrano heft de lans waaraan Roxane's doekje gebonden werd.)

Laat vaandeltje van kant, de wind U nu gaan streelen!

(Plant in de grond, roept tot de Kadetten.)

Val op hen neer! Verpletter allen!

(Tot pijper.)
En gij! Spelen!

(Hij speelt, gewonden heffen zich. Anderen, rollend omlaag, scharen zich om 't vaandel van Cyrano. De koets vol mannen die gewapend, deze tot een versterking maken.)

'N KADET, verschijnt wijkend op de top, schreeuwt aldoor vechtend.
Zij klimmen omhoog!

(Valt dood neer.)

CYRANO. Kom, Gascoonsche groet gebracht!

(In een moment is 't talud met vijanden bedekt. De keizerlijke standaard wordt geheven.)

CYRANO. Vuur!

(Salvo.)

ROEP, uit vijandelijke gelederen. Vuur!

(Doodend antwoord. Kadetten vallen.)

SPAANSCH OFFICIER, 't hoofd ontblootend.
Wie zijn zij, door wie de dood wordt veracht?

CYRANO, midden in 't vuur, rechtop, uit volle borst.

Kadetten zijn zij van Gascogne
Van Carbon de Castel-Jaloux;
Als krijgers en bluffers geen won je . . . .

(Gevolgd door de enkele overlevenden valt hij aan.)

Kadetten zijn zij . . . .

(De rest gaat in den strijd verloren.)

D O E K

VIJFDE BEDRIJF

DE COURANT VAN CYRANO

Vijftien jaar later in 1655, het kloosterpark van de Zusters van 't Kruis te Parijs.

Prachtig lommer. Links het huis, groot terras, waarop verscheidene deuren uitkomen. In 't midden van 't tooneel een enorme boom, alleen staand midden in een klein ovaal. Rechts, voorgrond, tusschen 't groen een steenen halfronden bank.

Over de geheele achtergrond gaat een kastanjelaan, die rechts op kapeldeur uitloopt, achter 't geboomte verscholen. Door het dubbele gordijn boomen van deze laan, bemerkt men tot in 't verschiet grasperken, andere lanen, boschjes, 't parkeinde en de hemel.

Een zijdeur van de kapel komt uit op een kolonnade met wijnranken omslingerd, die rechts op de voorgrond achter de palmen verdwijnt.

't Is herfst. Al 't loof ligt rossig op 't groene gras. Somber vlekt het groen van palm en iep. Onder elke boom liggen vergeelde bladeren opgehoopt. Bladeren liggen overal, 't bordes en de banken zijn gedeeltelijk bedekt.

Tusschen de rechtsche bank en de boom een groot borduurraam met stoeltje ervoor. Werkmandjes. Met 't borduurwerk is begonnen.

Bij 't opgaan van 't scherm gaan zusters in de laan op en neer; eenige zijn op de bank gezeten, rond een oudere. De blaren vallen.

EERSTE TOONEEL

Moeder MARGARETHA, zuster MARTHA, zuster CLARA, De Zusters.

MARTHA, tot de moeder.
Zuster Clara keek tweemaal in 't glas om te zien,
Of haar kornet goed stond.

MOEDER MARGARETHA, tot zuster Clara.
Foei, dat mocht niet geschien!

CLARA. Maar zuster Martha heeft vanmorgen 'n pruim gegeten
Van de taart; 'k heb 't gezien!

MOEDER MARGARETHA, tot zuster MARTHA.
Dat geeft een slecht geweten!

CLARA. O, héél even was 't maar!

MARTHA. 'n Kleintje, dat er uit stak.

MOEDER MARGARETHA, streng.
Van avond zeg ik het aan Heer van Bergerac!

CLARA, verschrikt. Neen, hij lacht ons dan uit!

MARTHA. Zegt, dat nonnen in 't heden
Zeer wuft zijn.

CLARA. Zeer snoepzuchtig.

MOEDER MARGARETHA, glimlachend. Zeer goed, en tevreden.

CLARA. Moeder Margaretha van Jezus, is 't niet waar,
Dat elke Zaterdag hij hier komt sinds tien jaar!

MOEDER MARGARETHA.
En langer! Sinds zijn nicht, voor 'n veertiental van jaren
Gelijk een zwarte vogel onder witte scharen
Neerstrijken ging en hier bij onze kappen brącht,
Het wereldsch van de rouw van hare krippendracht!

MARTHA.
Slechts hij kan, sinds zij zich in 't klooster heeft begeven,
Verstrooien een verdriet dat steeds in haar blijft leven.

ALLE ZUSTERS.
Hij 's zoo grappig! — 't Wordt zoo prettig als hij hier is!
— Hij plaagt ons! — Hij 's aardig — Wij houden van hem wis!
— Sucadekoekjes gaan we straks voor hem bereiden!

MARTHA. Maar tot vroom katholiek wist hij zich niet te wijden!

CLARA. Wij bekeeren hem!

DE ZUSTERS. Ja, ja!

MOEDER MARGARETHA. 'k Verbied U dit wel,
Mijn kind'ren, hem hierover t' onderhouden. Kwel
Hem niet, want dan misschien komt hij hier minder stonden.

MARTHA. Maar .... God! ....

MOEDER MARGARETHA.
Stel U gerust: God zal ook hem doorgronden.

MARTHA. Elken Zaterdag komt hij heel fier en verrast
Met een: „Zuster ik heb gisteren niet gevast!"

MOEDER MARGARETHA.
O, dit zeide hij U? .... Welnu de laatste keeren
Had hij in twee dagen niet gegeten!

MARTHA. Och, Heere!

MOEDER MARGARETHA. Hij is arm.

MARTHA. Wie heeft U dit verteld?

MOEDER MARGARETHA. Heer Le Bret.

MARTHA. Men helpt hem niet?

MOEDER MARGARETHA. Neen, het werd toch door hem belet.

(Roxane verschijnt in 't zwart met weduwekap en lange sluier in een laan op d'achtergrond; De Guiche fraai gedost en verouderd, naast haar. Zij gaan langzaam. Moeder Margaretha staat op.)

— Kom, wij moeten naar binnen. Mevrouw Madeleine
Zie ik met een bezoeker in het park verschijnen.

MARTHA, zacht tot zuster Clara.
Is 't de Hertog-Maarschalk van Grammont?

CLARA, kijkend. Ja, ik dacht ....

MARTHA.
Hij heeft sinds maanden niet, haar een bezoek gebracht.
DE ZUSTERS. Hij heeft het druk! — Het hof! — Het leger!
CLARA. Aardsche zorgen!

(Zij gaan heen. De Guiche en Roxane komen langzaam op en blijven bij 't borduurraam staan. Stilte.)

TWEEDE TOONEEL

ROXANE. DE GRAAF DE GRAMMONT, vroeger Graaf De Guiche, daarna LE BRET en RAGUENEAU.

HERTOG. En gij in 't nutloos blond, gij houdt U hier verborgen
Altijd diep in rouw?
ROXANE. Altijd!
HERTOG. Even trouw?
ROXANE. Altijd!
HERTOG, na rust. Gij schenkt vergifnis mij?
ROXANE, eenvoudig naar 't kloosterkruis ziend.
Sinds 'k hier mijn leven slijt.
(Pauze.)
HERTOG. Was hij dan waarlijk ....
ROXANE. Je moest hem kennen, volkomen.
HERTOG.
Dat moest? ... Wellicht, zoo 'k meer notitie had genomen ...
— ....En steeds nog op Uw hart draagt gij zijn laatste woord?
ROXANE. 't Hangt als een skapulier aan dit fluweelen koord.
HERTOG. Zelfs dood mint gij hem nog?
ROXANE. Vaak is 't mij toegeschenen,
Of hij niet werk'lijk stierf, de harten zich vereenen,
En of zijn liefde dan nog levend vloeit om mij!

HERTOG, na korte stilte. Komt Cyrano U nog bezoeken?

ROXANE. Jawel, vrij
Vaak. Dees oude vriend vervangt voor mij de gazetten,
Hij komt geregeld hier; onder die boom daar zetten
Zij dan zijn leuningstoel; als nu, een mooie dag,
Wacht ik bordurend; de klok slaat, bij laatste slag
Hoor ik — want 't hoofd zelfs wend ik niet — zijn stok dan kraken
In 't kiezel; hij zet zich en gaat zich dan vermaken
Met 't eeuwigdurend geborduur .... en begint met
De kronijk van heel de week, en ....
(Le Bret op 't terras.) Ziet eens, Le Bret.
(Le Bret komt nader.) Hoe gaat 't onze vriend?

LE BRET. Slecht.

HERTOG. O!

ROXANE, tot Hertog. Hij is overdreven!

LE BRET. Al wat 'k voorzag: ellendig verlaten gebleven!
Wijl het vijanden maakt is hem het puntdicht lief.
De valsche adel, de schijnheil'ge, letterdief,
De vooze braven, ja, een ieder treedt hij tegen!

ROXANE.
Maar eenen schrikb'ren angst verspreidt alom zijn degen!
Men zal hem nimmer klein kunnen krijgen.

HERTOG, schudt 't hoofd. Tenzij....

LE BRET.
Dat men hem aanvalt och, die vrees blijft ver van mij.
De honger, eenzaamheid, 't zijn de Decemberdagen,
Die in zijn donk're woon al sluipend hem belagen.
Ziedaar de schurken die hem eerder dooden gaan!
— Zijn gordel trekt hij daag'lijks 'n gaatje nauwer aan.
Zijn arme neus gelijkt uit oud ivoor gedreven
Een simpel sergepak, is hem alleen gebleven.

HERTOG. Nu ja een gelukskind is hij niet, dat 's al. — Och
Beklaag hem echter niet al te veel.

LE BRET, met bittre glimlach. Heer, Hertog!....

HERTOG. Beklaag hem niet; hij leefde vrij en wilde blijven
Vrij in al zijn denken, en ook in zijn bedrijven.

LE BRET, zelfde toon. Heer Hertog!....

HERTOG. hoog. 'k Weet! Mij is al en hem niets gelukt....
Maar 'k had hem gaarne nog eenmaal de hand gedrukt.
(Groet Roxane.) Vaartwel.

ROXANE. 'k Ga met U.

(De Hertog groet Le Bret en gaat met Roxane naar 't terras.)

HERTOG, blijft staan terwijl zij de treden opgaat.)
In zijn lot schep 'k soms behagen,
— Ach ja, indien j' in 't leven al te goed mocht slagen
Gevoelt men — schoon je toch niets werk'lijk kwaads misdeedt —
Zich duizendmaal ontstemd, om 't geen men zich beleed,
Dat wel geen wroeging wekt, maar geeft een somber treuren;
De Hertogmantels zijn 't, die in hun plooien beuren,
— Terwijl je treê na treê stijgen zal tot hoogheid, —
Illusies, dood, verdord, en ritseling van spijt
Gelijk, wanneer gij langzaam stijgt tot deze deuren,
Met 't sleepend rouwgewaad gij doode blaên zult sleuren.

ROXANE, ironisch. Gij werdt een droomer?

HERTOG. Ach! Jawel!
(Op 't moment van heengaan bruusk tot Le Bret.) Hoor, Heer Le Bret!
(Tot Roxane.) Gij staat mij even toe?
(Gaat naar Le Bret, halfluid.) Het zij waar, geen waagt het,
Een aanval op Uw vriend, maar haten doen hem velen;
En gister zei mij iemand aan 't Hof, onder 't spelen:
„Cyrano kon wel eens sterven door 'n ongeval!"

LE BRET. Wat?

HERTOG. Hij blijve thuis en op zijn hoede.

LE BRET, heft de armen ten hemel. Hij zal
Komen! 'k Ga hem waarschuwen! Ja, maar!....

ROXANE, die op 't terras bleef, tot een naderende zuster.
Gij wilt vragen?

ZUSTER. Ragueneau wil U spreken, Mevrouw.

ROXANE, tot Hertog en Le Bret. Die komt klagen.
(Tot zuster.) O, laat hem maar hier komen. Eens ging hij zoowaar,
Heen om schrijver te worden, toen achter elkaar
Zanger ....

LE BRET. Badknecht ....

ROXANE. Acteur ....

LE BRET. Koster ....

ROXANE. 't Werd pruiken krullen.

LE BRET. Luitspeler ....

ROXANE. En welk ambt zal hij vandaag vervullen?

RAGUENEAU, overhaast. O, Mevrouw!
(Bemerkt Le Bret.) Heer!

ROXANE, glimlachend. Vertel maar aan Le Bret uw leed.
Ik kom zoodra wel terug.

RAGUENEAU. Maar Mevrouw, gij weet ....

(Roxane, zonder luisteren, gaat met de Hertog heen. Ragueneau gaat naar Le Bret.)

DERDE TOONEEL

LE BRET, RAGUENEAU.

RAGUENAU.
't Is beter nog dat zij niet weet, nu 'k 't U kan zeggen,
— Zoo juist ging ik Uw vriend bezoeken. 'k Moest afleggen
Geen twintig passen meer .... Als ik hem uit zie gaan.
Inhalen wil ik hem. Hij zal de hoek omslaan
En ik aan 't loopen .... als men 'n venster snel oplicht,
Waaronder hij juist gaat — was 't toeval? ... ach, wellicht —
Een lakei laat vallen een stuk hout.

LE BRET. Cyrano!
De lafaards! ....

RAGUENEAU. Ik loop toe en daar zie ik hem .... O! ....

LE BRET. Afschuw'lijk!

RAGUENEAU. En onze vriend, o Heer, onze dichter
Met een groot gat in het hoofd, bewegenloos ligt er.

LE BRET. Is hij dood?

RAGUENEAU. Neen, maar.... Ik droeg hem naar zijn huis, God!
Naar zijn kamer.... Kamer! Gij moest eens zien dat krot!

LE BRET. Lijdt hij?

RAGUENEAU. Neen, Heer, hij is buiten kennis gebleven.

LE BRET. De heelmeester?

RAGUENEAU. Beleefdheidshalve kwam hij even.

LE BRET. Arme Cyrano! — Laten wij 't niet onverwacht
Zeggen aan Roxane. De chirurgijn?

RAGUENEAU. Hij dacht
Koorts — 'k weet niet — hersenvliesontsteking. Heeft 't verbonden
O, als gij hem zag — Het hoofd door zwachtels omwonden!
Kom, snel mee! — Niemand is er die hem staat terzij!....
Als hij mocht opstaan, Heer, dan doodt hij zich daarbij.

LE BRET, rechts hem meevoerend.
Daarlangs! Kom, dat is veel korter. Door de kapel.

ROXANE, verschijnt weer en roept Le Bret na. Ha,
Heer Le Bret!

(Beiden vluchten zonder antwoorden.)

Le Bret gaat heen als men hem roept? Welja,
Dat komt zeker door het verhaal van Ragueneau.

(Zij gaat 't terras af.)

VIERDE TOONEEL

ROXANE alleen, even twee Zusters.

ROXANE. Hoe schoon gij laatste der Septemberdagen. O,
Mijn droefnis lacht! Zij, wie April slechts kon mishagen,
Zal eerder nog de herfst, haar meer gelijk, verdragen.

(Zet zich aan 't werk. Twee zusters zetten de fauteuil neer onder de boom.)

Ha, 't klassiek gestoelt is daar voor mijn oude vrind.

MARTHA. 't Is ook de beste die in d' spreekzaal zich bevindt.

ROXANE. Dank Zuster! (Zusters gaan heen.)
Hij komt nu. (Zoekt haar werk uit. De klok slaat.)
Hoor de klok gaat al luiden!
— Mijn strengen? Het uur heeft geslagen? Vreemd beduiden!
Zou hij te laat zijn voor de eerste maal zoowaar?
De dienstzuster moet — mijn vingerhoed? O, ja, daar! —
Duchtig hem vermanen!
(Rust.)
Zeker moet 't nu gebeuren!
— Hij kan niet langer dralen — Kijk, 'n dood blad aan 't treuren.
(Tikt 't blad van 't raam af).
Want niets toch zou hem kunnen — mijn schaar? . . . . in de zak! —
Verhind'ren hier te komen!

ZUSTER, verschijnt. Heer van Bergerac!

VIJFDE TOONEEL

ROXANE, CYRANO, even Zuster MARTHA.

ROXANE, niet opziend. Welnu, wat zeide ik?

(Zij borduurt. Heel bleek, de hoed op de oogen komt Cyrano op. De zuster verdwijnt. Zich met moeite ophoudend loopt hij 't terras op, steunend op zijn stok.)

O, al die fletse kleuren . . . .
Hoe zoek ik ze allen uit?
(Tot Cyrano vriendschappelijk berispend.) Het moest dus gebeuren
Na veertien jaar voor 't eerst: te laat!

CYRANO, die de stoel bereikt heeft, gaat zitten en vroolijk sprekend.
Ja, al te dwaas!
'k Ben woedend. Ik ben opgehouden lang, helaas! . . . .

ROXANE. Door? . . . .

CYRANO. Door 'n bezoek zeer onpas.

ROXANE, verstrooid doorwerkend. O, zoo'n ongenoode
Die slechts de tijd wil dooden.

CYRANO. Louter om te dooden,
Nicht.

ROXANE. Hebt gij hem weggezonden?

CYRANO. Jawel, ik zei:
Het is heden Zaterdag, dus gij verschoont mij.
Ik moet in zeek're woon, op vasten tijd daar toeven
Kom straks maar even t'rug, één uur zal 'k slechts behoeven.

ROXANE, luchtig.
Welnu, dat mensch zal dan heel lang wel moeten staan,
Wijl ik U vóór vanavond toch heusch niet laat gaan.

CYRANO, zacht.
Misschien is 't toch wel noodig, dat ik eerder wat ga.

(Sluit de oogen en zwijgt. Zuster Martha gaat van 't terras naar de kapel. Roxane geeft haar een teeken met 't hoofd.)

ROXANE, tot Cyrano. Plaagt gij zuster Martha niet?

CYRANO, opent snel de oogen. Gewis!
(Met komisch geluid.) Zuster Martha!
Kom! (Komt tot hem.)
Ha, ha, de schoone oogen steeds onzichtbaar!

MARTHA, kijkt lachend op. Maar ....
(Ziet hem verbaasd aan.) O!

CYRANO, zacht wijst naar Roxane. Stil, dat 's niets! —
(Luid, snoevend.) Gist'ren at ik vleesch.

MARTHA. 't Is waar!
(ter zijde.) En daardoor ziet hij dus zoo bleek.
(Snel en zacht.) Gij moet straks komen
In de eetzaal en daar wordt dan door U genomen
Een flinke kop bouillon .... Gij komt toch?

CYRANO. Ja, ja, graag.

MARTHA. Gij zijt toch een beetje meer handelbaar vandaag.

ROXANE, die ze hoort fluisteren. Beproeft zij U te bekeeren?

MARTHA. 'k Zal mij wel wachten!

CYRANO.

Kijk! Dat 's waar! Dat is vreemd! Gij wilt 't niet eens betrachten
Hoewel van 't Heilige uw mondje gaarne daast.

(Blufferig luid.)

Sapperloot! Nu wordt gij ook eens door mij verbaasd!
Ik zal U toestaan ....

(Doet of hij 'n grapje verzint en vindt.)

Ja, ja, heel nieuw is de zaak wel,
Om te .... bidden dees avond, voor mij in de kapel.

ROXANE. O! O!

CYRANO, lachend. Zuster Martha had zoo iets nooit gedacht.

MARTHA, kalm. Ik heb op uw oorlof anders geenszins gewacht.

(Af.)

CYRANO, tot Roxane over haar werk gebogen.

Duivels wordt nog eens, zeg stukje tapijt, vernomen
Je voltooiing!

ROXANE. Ik wist wel dat zoo iets zou komen.

(Een briesje schudt nu bladeren af.)

CYRANO. Blad'ren!

ROXANE, heft 't hoofd, kijkt de lanen in.

Venetiaansch zijn dees blad'ren blond getint.
Zie hoe zij vallen.

CYRANO. Ja, zij vallen wel gezwind
Op d' al te korte baan van twijgen tot de aarde.
Is 't of hun laatste schoon zich aan die val nog paarde
En ondanks diepe angst op d' aarde te vergaan
Wordt sierlijk als een vlucht het vallen ondergaan!

ROXANE. Droefgeestig, en dat gij?

CYRANO, zich herstellend. Maar niet in 't minst, Roxane!

ROXANE. Kom, laat dan vallen vrij het blad van de platanen.
Vertel mij maar het nieuws dat men gebeuren zag.
Mijn courant?

CYRANO. Juist!

ROXANE. Ha!

CYRANO, bleeker wordend, strijdend tegen pijn.

De achttiende, Zaterdag,
Nadat hij achtmaal zuidvruchten-kompot ging slikken
Kreeg onze Koning koorts, 't lancet gaf hem twee prikken,
Waardoor dees vorstenschenner ijlings werd geveld,
En dees doorluchte pols heeft niet meer zich versneld.
Op 't groot vorstinnebal was Zondag te aanschouwen
Zevenhonderdenzestig brandende flambouwen.
Men zegt nog dat ons heir Jan van Oostenrijk stond.
Vier toovenaars hing men nog op; de kleine hond
Van Vrouwe d' Athis moest een lavementje krijgen ....

ROXANE.

Foei, Heer van Bergerac wilt gij wel gauw eens zwijgen?

CYRANO. Maandag .... niets. Lygdamir' nam een and're lief.

ROXANE. O!

CYRANO, wiens gelaat meer en meer vertrekt.

En Dinsdag heel het hof was te Fontainebleau.
Woensdag tot de Graaf De Fiesque zei: „Neen" la Montglat.
Donderdag: Mancini, Frankrijks Koningin .... 'k Kon, ja,
Haast! Vrijdag la Montglat tot De Fiesque: „'t Is zoo".
Zaterdag, vijfentwintig ....

(Sluit de oogen. 't Hoofd zakt.)

ROXANE, verbaasd niets te hooren, kijkt om, en staat verschrikt op.

In zwijm?
(Loopt op hem toe.) Cyrano!

CYRANO, opent de oogen, afwezige stem.

Wat is er? .... Wat is er?

(Ziet Roxane over zich gebogen, en snel zijn hoed goed zettend, zich herstellend.)

Neen, neen, wil toch niet vreezen
't Is niets, g'loof me!

ROXANE. Maar ....

CYRANO. 't Zal mijn oude wonde wezen
Van Atrecht .... die .... soms .... gij weet ....

ROXANE. Mijn arme vriend!

CYRANO. Maar,
Het is niets! 't Gaat wel over.
(Moeizaam lachend.) 't Is over, ziedaar!

ROXANE, naast hem staande.
Wij beiden dragen onze wond, ook ik moet dragen
Mijn oude wond, die altijd bloedt, en werd geslagen,
(Legt haar hand op 't hart.) Hier!
Zij wordt steeds door dees vergeelde brief bedekt,
Met het gestorte bloed en tranen nog bevlekt.
(De avond begint te vallen.)

CYRANO.
Zijn brief!.... Hebt gij niet beloofd, dat het eens zou wezen,
Dat ik hem lezen mocht?

ROXANE. O, wilt gij zijn brief lezen?

CYRANO. Ja, ik zou .... willen, vandaag ....

ROXANE, geeft hem de brief. Ziet hier!

CYRANO. 'k Open, mag 't?

ROXANE. Open en lees hem. (Hervat haar werk.)

CYRANO, lezend. *„Roxane, vaarwel, mij wacht*

ROXANE, verbaasd ophoudend. Hardop?

CYRANO, lezend. *„.... de dood. Dees avond, o mijn lief, verslagen*
„Terwijl mijn ziel nog zwaar van liefd' is onvoldragen;
„Ik sterf en nimmer, nimmer zal mijn dronken oog
„Zal mijn blik, voor ....“

ROXANE. Hoe deze brief uw stem bewoog!

CYRANO, vervolgt.
„.... voor welke zij een feest van sidderingen schenen,
„Kussen de gebaren, die vluchten van U henen;
„Een simpel gebaar 'k herzie, U eigen, wanneer
„Gij 't voorhoofd raakt en 'k wil roepen, neen, schreeuwen eer,“

ROXANE, bewogen. Hoe leest gij deze brief!

(De nacht daalt langzaam.)

CYRANO. *„. . . . dat in één kreet, die 'k hief ging:*
„Vaarwel, vaarwel!"

ROXANE. Gij leest dees brief . . . .

CYRANO. *„. . . . mijn lief, mijn liev'ling,*
„Mijn schat . . . ."

ROXANE, droomerig. Met een stem . . . .

CYRANO. *„Mijn lieve . . . ."*

ROXANE. Die stem, die taal . . . .
(Springt op.) Maar . . . . die hoor ik niet voor de allereerste maal!

(Zij nadert stil, gaat voorzichtig, onbemerkt, van achter zijn stoel naar de brief kijken. De duisternis wordt dieper.)

CYRANO. *„Mijn liefde liet van U niet af maar één sekonde,*
„En ik ben en ik blijf tot mijne stervensstonde,
„Hij die U minde, mateloos minde, en dacht . . . ."

ROXANE. Hoe kunt ge nu nog lezen? Zie toe, het is nacht!

(Hij beeft, ziet om, ziet haar, en verschrikt, buigt het hoofd. Dan in 't volkomen duister, handenvouwend:)

En veertien jaren lang moest hij dees rol dan spelen,
De oude vriend te zijn, die grapjes uit komt deelen.

CYRANO. Roxane!

ROXANE. Gij waart het!

CYRANO. O, neen, Roxane, neen!

ROXANE. Raden had ik 't moeten, hoorend mijn naam alleen!

CYRANO. Neen, ik was het niet!

ROXANE. Gij waart het!

CYRANO. Ik wil het zweren . . . .

ROXANE. Dat edele bedrog moet ik nu kennen leeren,
Die brieven, dat waart gij . . . .

CYRANO. Neen!

ROXANE. Heel die taal, versmacht
Van waanzin zoet, waart gij!
CYRANO. Neen!
ROXANE. Die stem in de nacht
Waart gij toen!
CYRANO. 'k Zweer van neen!
ROXANE. Uw ziel is toen verrezen!
CYRANO. 'k Had U niet lief!
ROXANE. Gij mindet mij!
CYRANO. D' ander zou 't wezen!
ROXANE. Gij hadt mij lief!
CYRANO, met verzwakt geluid. Neen, neen!
ROXANE. Gij zegt 't al zwakker nu!
CYRANO. Neen, neen, mijn liefste lief, mijn min was niet voor U!
ROXANE.
O, hoeveel dat sterven ging .... is voor mij herrezen!
— Waarom moest veertien jaren dan uw zwijgen wezen,
Nu op dees brief, waarin dan niets hem wezen moet
Dees tranen d' uwe zijn?
CYRANO. Van hem was toch het bloed!
ROXANE. Maar waarom dan dees dag gekozen om te breken
Dit zwijgen?
CYRANO. Waarom? ....

(Le Bret en Ragueneau komen aangesneld.)

ZESDE TOONEEL

ZELFDEN, LE BRET, RAGUENEAU.

LE BRET. Hoe roekloos! Gegrond gebleken,
Onze vrees! Daar is hij! 'k Wist het wel!
CYRANO, glimlachend zich oprichtend. Duivels, 't mot ....
LE BRET. Dit opstaan is zijn dood, mijn Vrouwe!

ROXANE. Groote God! —
Maar dan die zwakte!.... en die verdooving zooeven!...

CYRANO.
't Is waar ik moet nog 't eind van mijn courant U geven:
....En Zaterdag, één uur, voor men het maal ontbood,
Werd Heer van Bergerac verraderlijk gedood!

(Hij neemt zijn hoed af, men ziet zijn verbonden hoofd.)

ROXANE.
Wat zegt hij nu? — Cyrano! — Zijn hoofd is verbonden!
O, wat deed men U aan? Waarom?

CYRANO. „De dood gevonden,
Maar door een degenstoot die 'n held stiet in mijn hart...."
— Ja, dit heb 'k vaak gezegd!.... Vreemd hoe het lot mij tart —
Want, ziedaar, hoe belaagd, ik doodlijk werd getroffen,
Door een lakei, die 'n stuk hout op mij neer liet ploffen!
Zoo is 't wel. Ik heb alles gemist, zelfs mijn dood!

RAGUENEAU. O, heer!...

CYRANO. Ragueneau, ween niet; je smart is te groot.
(Geeft hem een hand.)
Mijn makker zal 't leven U nu nog voeren verre?

RAGUENEAU, door zijn tranen heen.
Ik ben snuiter van... de kaarsen bij... bij Molière.

CYRANO. Molière!

RAGUENEAU. Maar 'k ben bij hem weg, van morgen af!
Ja, 'k ben verontwaardigd. Want toen men *Scapin* gaf
Gist'ren, zag 'k dat hij U een tooneel ontstal!

LE BRET. Wat? Hij!

RAGUENEAU.
Jawel, Heer, dat fameuze: „Maar wat duivel had hij....?"

LE BRET, woedend. Molière stal van U!

CYRANO. Stil, stil, heel goed is dat!..
(Tot Ragueneau.) Die scène heeft, nietwaar, heel veel succes gehad?

RAGUENEAU, snikkend. O, mijnheer, men lachte, men lachte!

CYRANO. Ja, gesleten
Heb 'k mijn leven, als de souffleur .... die wordt vergeten.
(Tot Roxane.)
Weet gij die avond nog, toen Christiaan tot U sprak
Onder 't balcon? Weet, dat daarin mijn leven stak;
Terwijl ik bleef omlaag, in nacht-schauw mij ging bukken,
Steeg hoog een ander om de kus des Roems te plukken!
Dat 's recht, en 'k beaam op dorpel laatster woon:
Molière heeft genie, en Christiaan was schoon!

(De kapelklokken beginnen nu te luiden, in de laan op d' achtergrond ziet men de zusters naar de dienst gaan.)

Dat zij gaan bidden, nu heur klokje spreekt zijn tale!

ROXANE, staat op en roept. Zuster! Zuster!

CYRANO, houdt haar terug.
Neen, neen! Ga niemand, 'k bid U, halen,
Wijl eer gij keeren kunt, ik niet meer wezen zal.
(De zusters zijn in de kapel, 't orgel speelt.)
Mij ontbrak alleen wat harmonie .... Dat is al!

ROXANE. 'k Min U, leef!

CYRANO. Neen, gij weet toch dat — wanneer in sprooken
Tot de gehoonde prins het „'k Min U!" wordt gesproken —
Het leelijk van 't gelaat voor 't zonnewoord smelt ras ....
Maar zien zult gij wellicht dat ik blijf zoo ik was.

ROXANE. 'k Was tot Uw ong'luk, ik!

CYRANO. 't Werd juist, dank U, vergeten;
Van zachtheid eener vrouw heb nimmer ik geweten
Moeder vond mij niet mooi, een zuster had ik niet,
Later was 't de vrees die mij van vrouwen ver liet,
Door U werd een vriendin mij minstens nog gegeven;
'k Dank U het vrouwenkleed dat ruischte door mijn leven.

LE BRET, wijst op 't maanlicht dat doorbreekt.
Uw andre vriendin komt naar U toe!

CYRANO, glimlachend tot de maan. 'k Zie en kies!

ROXANE. Eén wezen had ik lief, dat tweemaal ik verlies!

CYRANO. In de opalen maan zal 'k nu, Le Bret, gaan stijgen,
Ook zonder een idee voor een machien te krijgen ....

ROXANE. Gij zegt?

CYRANO. Welja, ik zeg het U! Zie, waar ik wijs
Zendt men mij heen, en daar vind ik mijn paradijs;
Mij dierbaar meen'ge ziel werd verbannen daarheen. Dus
Zal ik er vinden weer Sokrates, Galileus .....

LE BRET, opstandig.
Het is te dwaas! Dit onrecht is te groot! Neen, neen!
Een hart zoo fier en groot! Een dichter als hij heen-
Gaan. Hij zou aldus sterven?

CYRANO. Kom Le Bret, wat grom je?

LE BRET, in tranen. Mijn beste vriend ....

CYRANO, richt zich op met verwarde blik.
Kadetten zijn zij van Gascogne!
— 't Begin van alles .... Wel ja .... *Hic jacet lepus* ....

LE BRET. Zijn wijsheid, terwijl hij reeds ijlt ....

CYRANO. Copernicus
Heeft gezegd ....

ROXANE. O!

CYRANO. Maar wat Duivel ging hij dan, ja hij,
Maar wat duivel ging hij daar dan doen in die galei? .....
Philosoof, Physicus,
Dichter, Strijder, Musicus,
En reiz'ger in 't aethervlak,
Groot schermer als de degen sprak
En minnaar ook — maar met de pen —
Hier ligt Hercuul Saviniën
Van Cyrano van Bergerac
Die alles was en tot Niets brak!
....Maar 'k ga nu heen, vergeef, 'k liet wachten door mijn dralen:

Gij ziet dat dees straal van de maan mij nu komt halen!

(Hij valt terug in zijn stoel, 't geween van Roxane herinnert hem aan de werkelijkheid, hij kijkt haar aan streelend haar sluiers.)

'k Wil niet dat minder zij voor Christiaan Uw geween.
Hij was innemend, goed en mooi, maar 'k wil alleen,
Dat als de groote kou mijn leden heeft bevangen
Gij dubble zin dan geeft aan 't duister dat gaat hangen,
En dat dees rouw mijn rouw voor U zij in 't gevoel.

ROXANE. Ik zweer U, dat .....

CYRANO, krijgt hevige rilling en springt op.
Niet daar! Neen, neen! Niet in die stoel! ....

(Men wil naar hem toe gaan.)

.... Ondersteun mij niet! — Niemand!
(Leunt tegen de boom.)

(Stilte.)
Die boom! Ik stel star m' er!
Hij komt. Ik voel mij reeds geheel geschoeid in marmer,
— Mijn handen in lood.
(Hij wordt stijf.) O, maar ... nu hij is beland
Wacht ik hem rechtop
(Trekt zijn degen.) met de degen in de hand!

LE BRET. Cyrano!

ROXANE, bezwijmend. Cyrano!

(Allen gaan verschrikt achteruit.)

CYRANO. 'k Geloof dat hij durft kijken. ...
Dat de blik van 't kraakbeen tot mijn neus durft te reiken!
(Heft zijn degen.)

Wat zegt gij? ... Het is nutloos? .... Ik weet het, ik zie!
Maar men strijdt niet in de hoop op de Victorie!
Neen, neen! Hoe ijdler strijd, hoe schooner hij zal wezen,
— Wat doet gij allen daar? — Of duizend ik zal vreezen?
Ha! 'k Herken U! Mijn oude vijanden staan klaar!

De Leugen?

(Slaat in de ruimte.)

Daar! Daar! — Ha! Ha! De Jabroers zoowaar,
't Vooroordeel en de Lafheid!

(Hij slaat.)

Of 'k sluiten wil vrede?
Nooit, nooit, nooit! — Ha, gij ook, de Zotheid, gij doet mede!
— 'k Weet wel dat het eind is dat gij over mij recht,
Om het even: ik vecht en ik vecht en ik vecht!

(Hij maakt enorme bewegingen en geeft dan hijgend op.)

Ja, alles rukt gij af, wat mij schonk daad en droomen,
Ruk af dan! Ondanks U wordt iets toch meegenomen!
En als ik deze nacht zal treden tot Gods woon,
Mijn groet volkomen veegt zijn blauwe dorpel schoon,
Voer 'k mede, ondanks U, fier, smetloos als een vane,
Symbool van trouw en geest

(Hij richt zich op, de degen omhoog.)

mijn ....

(De degen ontvalt hem, hij wankelt, valt in de armen van Le Bret en Ragueneau.)

ROXANE, buigt over hem, zijn voorhoofd kussend. Uw?

CYRANO, opent nogmaals de oogen, herkent haar en zegt glimlachend.

.... Mijn Neus, Roxane.

D O E K